

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**De Vita Et Moribus Ioannis De Almeida Societatis Iesu
Presbyteri**

Macedo, António de

Romae, 1671

urn:nbn:de:hbz:466:1-44105

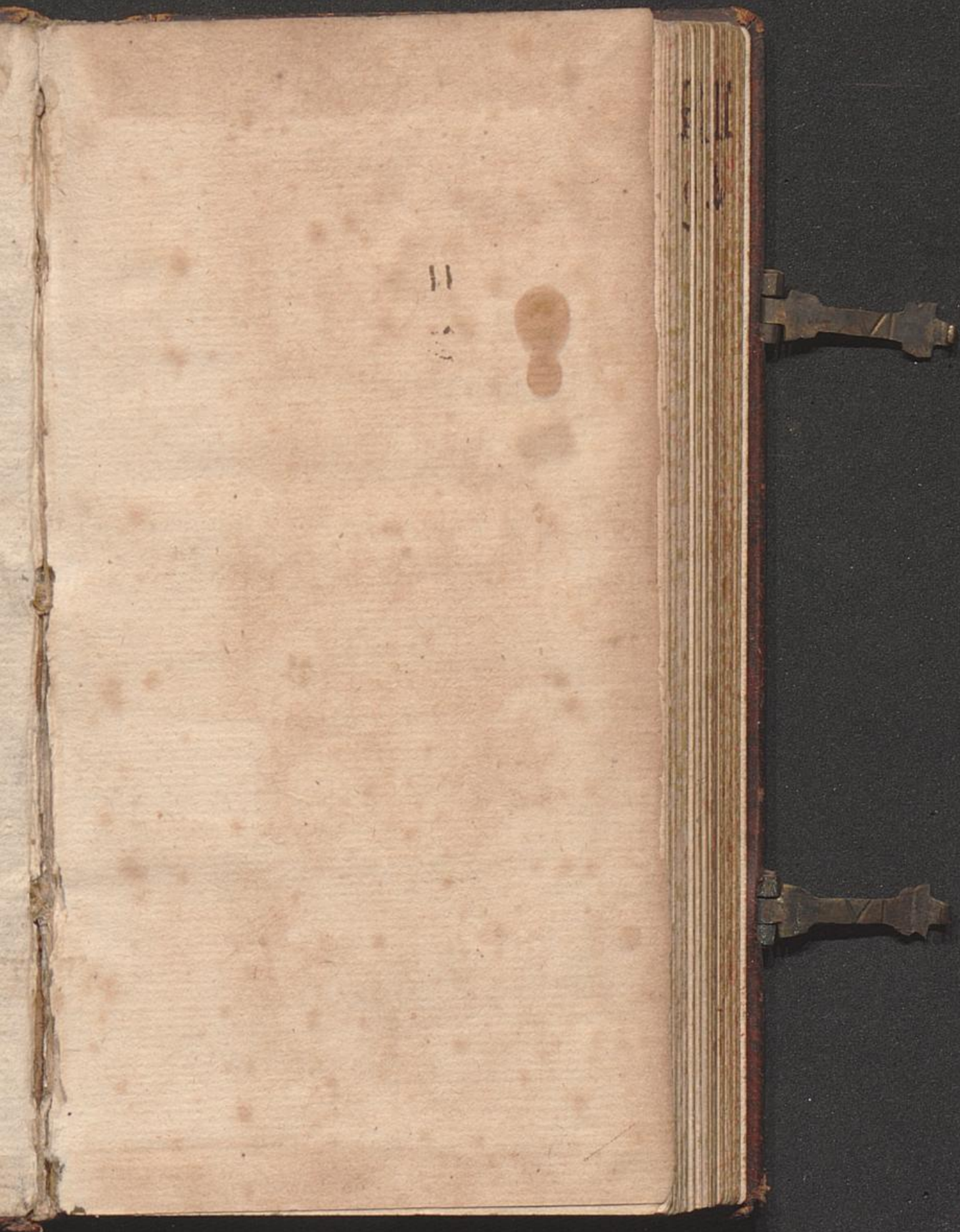
13

Th. 2573.

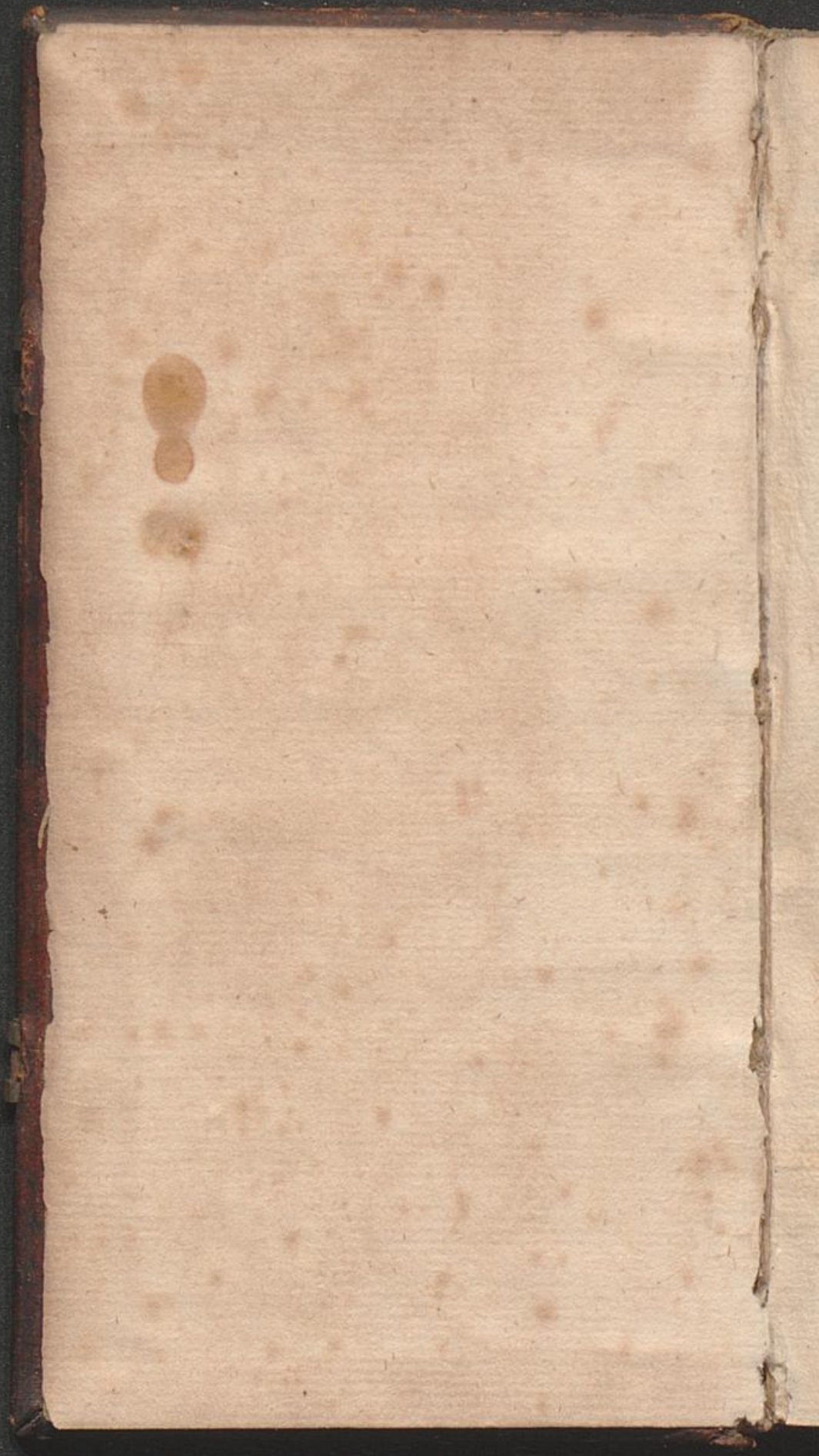
K.

11

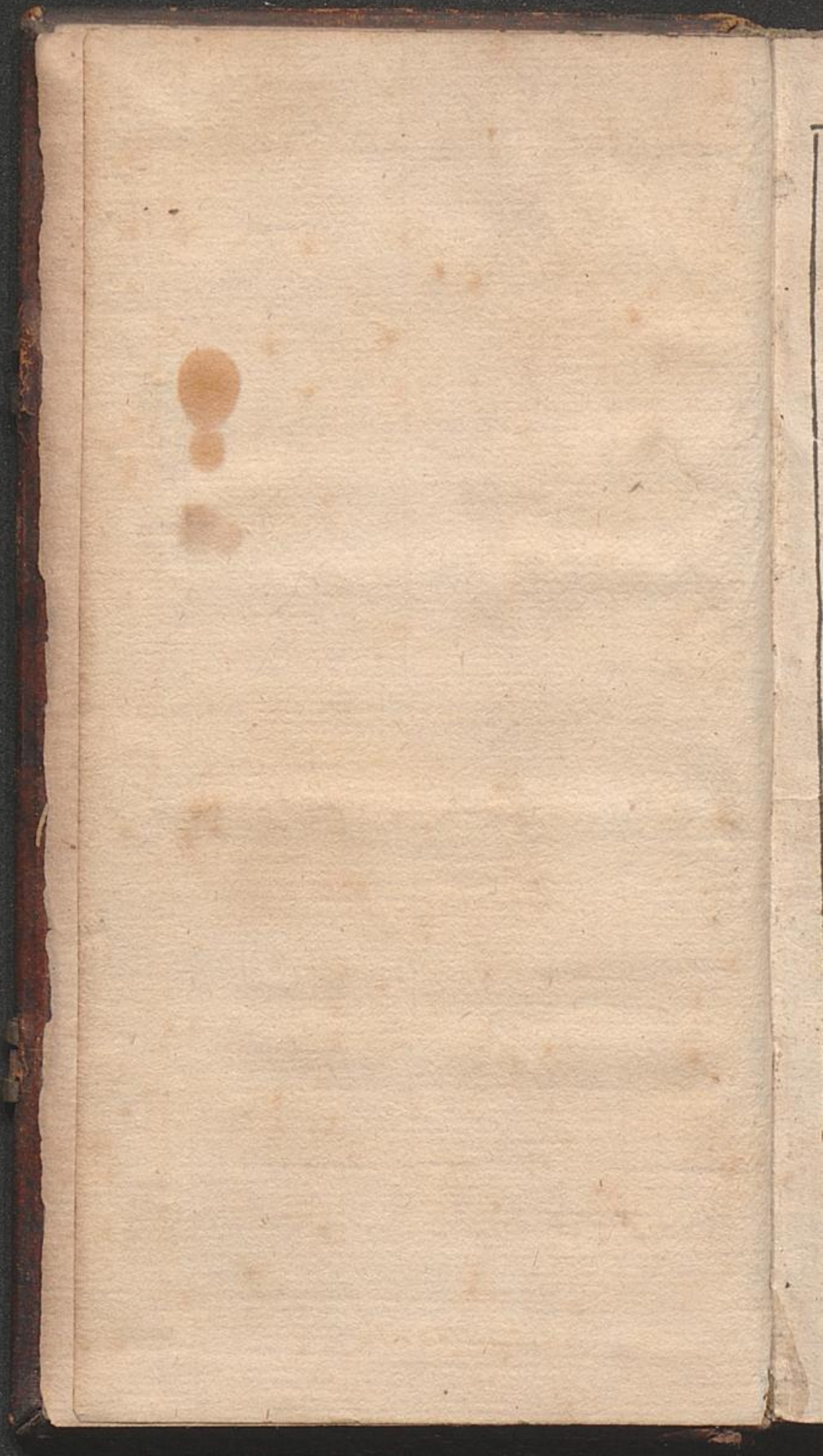
2

11

DE VITA

ET MORIBVS

IOANNIS

DE ALMEIDA

SOCIETATIS IESV

Presbyteri.

ANTONIO

DE MACEDO

Eiusdem Societatis Authore.

SECUNDA EDITIO

Auctior, & correctior.

ROMAE, MDCLXXI.

Apud Franciscum Tizonum

Superiorum permissu.

Collegii Societis Iesu Paderbornae.

DE VITA

ET MORIBUS

LORENZII

DE ALMIRANTE

ALMIRANTE

LORENZII DE ALMIRANTE

ALMIRANTE

I
P
of
ti
re
p
A
o
g
r

IOANNI
PAVLO OLIVAE

Præposito Generali Societatis
IESV.

Epistola nuncupatoria.

SImihi vti iustū
est votum, ita
par voto facul-
tas esset, non
dubitarē, quin
officio erga te meo, Pater Op-
time, cumulatissimè satisfacere-
rem. Quid enim equiūs, quàm
qui ex meorum tibi debentur
studiorum contentione fru-
ctus, eos illi, à quo possunt exi-
gi, reddere, & à te suscipi quæ
sunt tua? Rursum quid ini-
quiūs,

§ 3

quiūs,

quiùs , quàm illud afferre ,
quod cùm rude, ac impoliturum
fit, dignitati, ac splendori tuo
minimè respondeat ? Sed cu-
randum potiùs, quid oporteat,
quàm querendù an congruat?
Erit benignitatis tuæ si humi-
le sit opus , attollere : si tenue,
augere: si obscurum, illustrare.
Et quidem tam abundas or-
namentis, & naturæ, & artis, vt
nihil sit ingenio tuo congru-
entiùs, quàm ornare eos, quos
vel ars , vel natura destituit .
Natus ad bonum commune
Reipublicæ studia tua omnia
eò retulisti , vt orbi vniuerso
proficeres. Hoc nomine inisti
Societatem, quòd ex instituto
aliorum saluti se addixit . Ro-

mæ

me commoratus, vnde quasi à
capite per mūdi partes se vir-
tus diffūdit. Id circò inter alia,
quæ obijsti doctrinarū munia,
Oratoris imprimis Sacri susce-
pisti, vt latiùs, & liberiùs tua ad
omnes documenta manarent.
In quo te excellentē adeò præ-
buiſti, vt Sūmi te P.P. quatuor,
Innocentius X. Alexander VII.
Clemens IX. & Clemens X.
qui modò Catholicæ præest
Ecclesiæ, tanto viri ingenio, &
iudicio, Oratorē esse iusserint:
quibus, & toti purpurato Se-
natui operā tuam vehementer
probasti, & magnos apud cæ-
teros dicendo clamores feci-
sti. Extant tuæ, eaq; typis man-
datae conciones præclaræ, quæ,

§ 4 vel

vel lectæ docent, delectant, mo-
uent, & iustâ Perfecti concio-
natoris ideã exhibent. Itaq; eis,
qui vniuersæ Christianæ Rei-
publicæ præerant, ac proderant,
quodãmodo profecisti. Ex hoc
te curriculo laudis, & gloriæ
ad se Societas reuocauit, *ut*
Vicegeneralis esses eius, cui per
valetudinẽ non licebat mune-
re suo fungi. Paruisti imperio
& necessitati; nec tamen quid-
quam de proficiendi studio re-
misisti. Iam quippè antea pri-
uatus, & toti Societati consu-
lebas, & vniuersi per quam il-
la funditur, mundi salutẽ cu-
rabas: quod quidem hodie
propriè, ac ex integro præstas,
postquam, eo defuncto, Socie-
tati

tati Generalis præes, ea expe-
ctatione, vt nemo sit quin ei
summam deinceps felicitatē
auguretur. Equidem tibi in
hoc publicæ dignitatis, & vir-
tutis fastigio constituto Vi-
tam priuati nostræ Societatis
hominis afferre vix audebam,
cū præsertim ille non in me-
dia Christiani populi luce, sed
in semoto Brasiliæ angulo vi-
xisset, & laborasset. Sed nullos
ego magis ad Societatem per-
tinere arbitror, quā eos quos
studium, & ardor proferendi
Euangelij, & propagandę fidei
longiùs auexit. Hi quò magis
sunt ab Europa nostra remo-
ti, eò propiùs ad nostrum in-
stitutum accedunt. Hæc mihi
ratio

ratio animos fecit ; atque hoc
nomine Operarij excellentis ,
spero fore vt à te, humanissi-
me Pater, beneuolè excipiatur.
Eum certè eximia virtus, inde-
fessus labor , incredibilis ani-
morum profectus , non sine
specie mirabilium operũ , cla-
rum vbiq̃ue, & gloriosum red-
diderunt. Id confirmo tam me
esse legendo ad omnia pieta-
tis officia commotum, vt exi-
stimem quicumque in eam
inciderint , non minùs ad ea-
dem commotum iri. Quare il-
lam è vulgari idiomate in lati-
num verti , & multis auctam
partibus, recto, ni fallor , ordi-
ne digessi, & nomini tuo dica-
ui , vt plures ad lectionem al-
lice.

licerem. Curavi quippè, vt
quos nec res gestæ ignoti ho-
minis, nec stylus inelegantis
authoris trahere poterat, eos
obiecta in primo aditu operis
eximia excellentis tuæ virtutis
species incitaret. *Paternitatem*
tuam Deus immortalis ad sui
nominis gloriam, & Societatis
decus, & ornamentum quàm
diutissimè seruet incolumem.

Obsequentiss. in Christo filius, & seruus,

Antonius de Macedo.

§ 6

PRAE-

PRAEFATIO

AD LECTOREM.

ITAM Ioannis de Almei-
da Societatis IESV pres-
byteri, Simon Vasconcel-
lus eiusdem Societatis Sa-
cerdos vernacula, idest,
Lusitanica lingua, scripserat; quæ cum
pro magnitudine imperij, & armorum
gloria angustiùs habitet, & minùs sit
exteris gentibus perspecta, eam latinè
(qui sermo communis est) reddere statui.
Et verò decebat, ut quæ gesta per se ma-
gna, & clara erant, ab angustijs linguae,
& à tenebris barbaræ regionis liberata
palam fierent: & in locis conspicuis la-
tini opera calami emerent. Atque is
mibi scriptionis finis propositus est, ut
quæ homo priuatus, & in remotissimo lo-
co gessit, his publici iuris factis omnes qua-
rumlibet regionum ad exemplum facillè
uti possint. Ac nostri homines inprimis,
quorum officij fore duco ad eam se con-
ferre effigiem, quam suis, ac veris colo-
ribus represento: domesticis enim magis,
quàm

quàm externis exemplis afficimur, & ad
comparandas virtutes, quibus maiores
nostri floruerunt, iustius, & vehementius
incitamus. Et quia non minus ille vir-
tutibus, quàm prodigijs, mirabilis fuit, ea
vbi se in *Historia* decursu obiecerint, ob-
lata vendicabo, & suis intertextis, ha-
bita maximè temporum, & locorum, in
quibus vixit diutius, ratione. Cæte-
rùm, & si interpretis. in hoc opere offi-
cio fungor, interdum *Scriptoris*, partes a-
go: vbi verto, fidelis: vbi narro, sincerus
esse studeo: nec quicquam vel admitto,
vel profero quod non sit idoneis testimo-
nijs nixum: & quod caput est, *Proepisco-
pi Brasiliae* auctoritate firmatum: quare
nihil est quod moretur fidem legentium

PRO-

PROTESTATIO

A V T H O R I S .

Anctissimus Dominus
Noster Urbanus O-
ctauus, Anno 1625.
in Sacra Congrega-
tione Sanctæ Roma-
næ, & Vniuersalis Inquisitionis
decretum edidit, idemque con-
firmavit anno 1634. quo inhi-
buit imprimi libros hominum,
qui Sanctitate, seu martyrij fama
celebres obierunt, gesta, miracu-
la, vel reuelationes, seu quæcum-
que beneficia tamquam eorum
intercessionibus à Deo accepta
continentes, sine recognitione,
atque approbatione Ordinarij; &
quæ hætenùs sine illa impressa
sunt, nullo modo vult censi ap-
probata. Idem Pontifex anno
1631. ita explicauit, vt nimirum

non

non admittantur elogia Sancti
a ut Beati absolutè, quæ cadunt
supra personam, bene tamen ea,
quæ cadunt supra mores, & opi-
nionē, cùm protestatione in prin-
cipio, quòd ijs nulla adsit autho-
ritas ab Ecclesia Romana; sed fi-
des tantùm sit penes Authores.
Huic decreto, & illius declara-
tioni insistendo, profiteor me sen-
su ijs prorsùs conformi omnia,
& singula quæ in hoc opere scri-
bo, accipere, atque ab alijs accipi
velle.

IOANNES PAVLVS
Oliua, Societatis IESV
Præpositus Gene-
ralis.

Cum Vitam Ven. Serui Dei Ioan-
nis de Almeida ex Lusitano idio-
mate in latinum conuersam à P. Anto-
nio Macedo nostræ Societatis Sacerdote,
aliquot eiusdem Societatis Theologi re-
cognouerint, & in lucem edi posse proba-
uerint, potestatem facimus, ut typis man-
detur, si ita ijs, ad quos pertinet, videbi-
tur. In cuius rei fidem has litteras manne
nostra subscriptas, sigilloque nostro muni-
tas, damus Romæ 13. Decembris. 1664.

Imprimatur,
Si videbitur Reuerendis. P. M. S. P. Ap.

I. de Ang. Archiep. Urb. Vicesg.

Imprimatur,
Fr. Hyacinthus Libellus Sac. P. Ap. M.

DE

DE VITA,
ET MORIBVS
IOANNIS
DE ALMEIDA

S. I. Presbyteri.

LIBER PRIMVS
CAPVT PRIMVM.

*Ioannis natales, educatio, infantia
pericula.*

Ordini, quod floren-
tissimi Anglię Regni
caput est, Ioannes,
Anno à partu Virgi-
nis MDLXXII. lucē
vidit; Parentes illi contigere Ca-
tholici, pietate, quàm genere no-
biliore. Patri nomen fuit Ioan-

A nes

nes Mada; qui multis ex legitima coniuge susceptis liberis, huic natu minimo Ioannis indidit nomen, eumq; cæteris dilexit teneriùs, tum quòd altam præ se ferebat indolem; tum quod sibi simillimum natura fecerat. Vix dum filius cæperat viuere, cùm mater desijt, quasi quæ talem genuisset filiũ, nihil ei deinceps inter mortales agendũ superesset.

Regnabat per id tempus in Anglia Elifabetha, virilis animi foemina, dubia rerum, & morum fama, quæ nefarium Romanæ Sedis bellum indixerat, & multarum hæresum pestes in omne suum Regnum inuexerat; sequè, nouo portento, Anglicanę Ecclesię ferebat caput. Idcirco Ioannes Mada, vt erat antiquæ religionis amans, satisque intelligebat, quantum esset in optima educatione momenti, rectè se facturum putauit,

git, sicubi virum aliquem pium,
ris, & grauem bene Catholicum,
di- nancisceretur, cui filium sana do-
xi- ctrina, Romano ritu, probisque
fe- moribus imbuendum committe-
ibi- ret. Auiæ etiam paternæ foeminæ
ix- prudenti, & in paucis religiosæ
m- nepotis curam demandauit, vt
ge- eum matris sollicitudine, & amo-
in- re ad pietatem informaret. Et
• quidem puer vt erat candida, &
n- cerea à natura indole, tradita à
mi- Magistris virtutum documenta,
im- reddebat moribus: & probitate,
e- ad modestia maiorem præ se fe-
um- rebat ætatem: & vti fere viris ad
n- egregia natis, quò quemq; celsa
uo- indoles, & diuini Numinis pro-
fe- uidentia ferat, prima statim ar-
la- gumento est ætas, iam tum ab in-
a- fantia imitandis Ecclesiæ Sacris,
n- & suis ad Deum fundendis ora-
ne- tiunculis Ioannes prodidit, quod
a- olim viuendi institutum sectatu-

rus esset. Nec verò illi defuit elegantis totius corporis forma, & constitutio: adeò animo, pulcherrimo corporis hospiti, pulcherrimum etiam hospitium providentia diuina fabricauit.

Vix octauum ætatis annum attigerat, cùm Satanas quantus tandem vir esset futurus præfagiens, eum de medio tollere cogitauit. Ergò nocte quadam assumpta nigerrimi felis specie dormientis fauces comprimere, & gulam interstringere conatus est: quo in discrimine excitus somno puer, vt se à timore collegit, signo crucis frontem munivit, & Sanctissima I E S V M A R I A E nomina inuocauit: ijsque munitus armis felem abegit: ac subito delapsi è cælo affuere Angeli, multa perfusi luce, qui partam de tartareo hoste victoriam musicis concentibus celebrarunt.

Vbi

Vbi se illa bellandi arte nihil
& proficere intellexit humanæ salu-
er. tis hostis, longè diuersam pugna-
er. di rationem inijt. Habitabant in
ui. eadem domo puer, & femina,
m. quæ se virginẽ ferebat; huic ma-
tus lus dæmon faces subdidit, vt per
rtò eam pueri virginitatẽ expugna-
le. ret: facilè cõcepit ignem mulier,
am vt potè dæmonis fraudibus ob-
e. noxia: neque iam aliud medita-
re, batur, quàm quomodò puerum in
rus sui amorem pertraheret: crebrò,
s. ac libenter in eius conspectum,
le. se dabat: sermonem auidè capta-
ni. bat: adijciebat cæteros cupidita-
A. tis igniculos; sed quòd minùs ijs
ue proficeret, tandem solum in loco
ac remoto ab arbitris deprehensum
n. vltrò verbis, & factis ad turpe
ar. flagitium prouocat: at ille certus
m. fugam, eamque maturam opti-
nt. mum ad vincendos pudicitie ho-
stes esse remedium, celeri se in-

de fuga proripuit, & periculo explicauit. Porrò cùm suis ille viribus parùm confideret, & hæreticos inter Catholicum se gerere rem periculi plenam esse duceret, grassante eo maximè tempore per Angliam hæresi, & continentis incendij more cuncta depascente, patriam domum, Angliamque relinquere, & in Lusitaniam trajcere decreuit, ut inter Lusitanos Catholicam religionem palàm profiteretur; & comperto idoneo aliquo instituto vitæ honestè, ac tutò ætatem traduceret. Hoc igitur sibi constituto, onerariam, quæ per id fortè tempus Londino soluebat in Lusitaniam, repente conscendit: transmissoque mari ad Viannæ portum appulit. Celebre id est, & opulentum in ea Lusitanie prouincia, quam vocant *Interamnesem* à duobus Minio, & Du-

rio

rio fluuijs , qui illam claudunt ,
Emporium, viginti ferè milliarijs
à Brachara Augusta difiunctum ,
aperto ad Galletiæ mare portu
nobile , virorum inprimis fortiũ,
illustriumqne natalibus clarum .

CAPVT SECVNDVM.

*Ioannis pueritia Vianæ; & in Bra-
siliam nauigatio .*

MOrabatur id temporis Via-
næ Benedictus Rocha Be-
zerra, vir honestus & copiosus,
qui Ioannis parentem Londini
quondam nouerat, eoque fami-
liariter vsus fuerat, dum illa in
Vrbe mercaturę causa versaretur.
Is veteris amici memor venien-
tem ex Anglia filium omni pror-
sus humano subsidio destitutum,
domi benignè excepit, & pater-
no fouit amore : mox ei proba-

tum magistrum quæsiuit, qui cum puerum ad omnem virtutem formaret, tum instituta & mores simul cum sermone Lusitanæ gentis perdoceret: vsu enim constat quãti referat eorum quibus cum agas ritus, & linguam tenere. Accessit quòd fæmina magno natu Benedicto consanguinea, egregia pueri forma, & indole capta, illius matrem agere & magistrã voluit: ac vt erat eximiè pia, hoc vnum imprimis egit, vt Ioannes non minus disceret sanctè viuere, quam rectè loqui. Nec irrita spes docentis fuit; enimvero cum esset puer ingenio docili, facilè magistros sequebatur quocumque ducerent.

Contigit paulò post quod vix miraculo eximas. Altam conscenderat arborem ea fortasse mente vt indè decerperet poma. Cæterùm vestigio fallente delapsus

fus

sum
for-
si-
en-
stat
um
e.
na-
re-
ota,
strā
e,
Io-
ctē
lec
ni-
nio
e-
vix
on-
e
a.
p-
sus ad terram præceps venit, & gra-
uiter dextrum latus iacēti sa-
xo allisit; mortuo similem fami-
liares domum retulerunt, & co-
niecerunt in lectum: ibi iam sibi
redditus opem à Deo implorauit;
& præsentem expertus est: feda-
tis quippè repentè doloribus sa-
num se sensit & confirmatum, in-
tegris non solum membris, sed
etiam viribus.

Illo defunctus vitæ periculo,
pueritiam iam egressus, & tra-
ctandis seculi negotijs habilis, si-
ue vt morem gereret Benedicto
Rochæ Bezerrę, quem parentis
loco habebat: siue inanis lucri
cupiditate allectus, mercaturam
facere cepit; atque ad illam que-
stuosius exercendam, in Brasi-
liam, opulentam noui orbis re-
gionem Lusitanorum imperio su-
biectam, nauigare instituit. In
quo diuini Numinis prouiden-
tiam

tiam mirari iure debemus, quæ
 Ioanni pecuniarum lucris inhian-
 ti, & idoneum ad illa comparan-
 da modum perquirenti, trans-
 mittendi in Americam mentem
 immisit, vt ibi studio repente
 conuerso è fluxis seculi rebus ad
 æternas animum reuocaret; &
 alter Brasiliæ Apostolus, demor-
 tuo Iosepho Anchietæ non minus
 prodigijs quàm virtutibus (si fas
 est dicere) par existeret.

Cæterùm, cùm in Brasiliam è
 Lusitania nauigaret, fortè in pro-
 ram, quæ rostrum nauis eminent,
 incautiùs ascendit & fallente ve-
 stigio in mare decidit. Lapsum
 conclamarunt Socij: nauis quip-
 pè passis velis secundo vento fe-
 rebatur; nec inhiberi cursus po-
 terat: fluctus intumuerant, & ex-
 ceptum obruerant: ipse natandi
 rudis, pene peribat. Verùm ope
 diuina paulò post ad nauim re-

uoca-

uocatus, exceptus à Socijs præter
spem saluus euasit : omnes mi-
raculum, rei nouitate attoniti,
esse confirmarunt.

CAPVT TERTIVM.

*Brasilia situs & fertilitas, maxi-
mè Pernambuci; incolarum
item mores attinguntur.*

BRasiliam nobilem Americæ
Australis prouinciam esse
constat; quam Petrus Alures Ca-
pralis Lusitanæ classis Præfectus
dum in Orientis Solis Indiam,
cursum dirigeret, lōgiore, quàm
par erat, ambitu ad Austrum fa-
cto, felici navigationis errore,
primus aperuit, Anno sal. huma-
næ M. D. Americus postea Ves-
pucius Florentinus, Emmanue-
lis Lusitanæ Regis auspicijs, eā-
dem accuratiùs explorauit. Ini-

tium à Septemtrione capit duobus iufrà Aequatorem gradibus: Austrum versùs ad gradus quinque supra triginta excurrit. Orientalem oram immani tractu Oceanus Atlanticus alluit. Ad Occasum altissimos spectat montes, qui illam à Peruuia, ditissima Hispanæ ditionis prouincia, disterminant. Oræ maritimæ ductus amplo sanè gyro ad mille ferè leucas protenditur. Præcipuæ ad mare Vrbes, arcesque munitæ visuntur aduersùs hostiù classes à Lusitanis extructæ, quarum caput *Omnium Sanctorum Bahia* dicitur, non minùs opibus, quam armis potens, propria Brasiliæ Episcopi, & Regij Præfecti sedes; Regio inprimis amæna est, & fertilis; cæli admodum iucunda, salubrisque temperies: abundat vbique lacubus, & omnibus inclytis. Semina ter-

ræ credita multiplici prouentu
reddit; Saccari præsertim ferax,
quod multis inde nauibus in Eu-
ropam euectum ingenti merca-
torum lucro longè, latèque diuē-
ditur. Hæc verò soli fæcunditas,
& cæli clementia cum indigena-
rum feritate, & morum turpidi-
ne ex æquo videtur contendere.
Sæuissima quippè sunt Brasili-
ingenia, ad cædes prona, & hu-
manis vesci carnibus assueta;
nec minus in crapulam, vene-
remque soluta. Tam alta ijs in-
cumbit barbaries, vt sola cor-
poris forma homines præferant,
cætera belluas repræsentent. A-
deò deprauati mores rationis lu-
men extinguunt. Assiduo tamen
cum Lusitanis vsu, commercio-
que, detrita iam magna ex par-
te barbarie, cultiores in dies mo-
res accipiunt: & ad Christianam
humanitatem nostrorum maximè
ope-

ope-

opera hominum informantur, & poliuntur.

Coloniæ quatuordecim, quas Præfecturas appellant, vniuersã distinguunt regionem, vti Scriptores Lusitani communi consensu tradunt; quibus tanquam suarum rerum peritioribus, certa fides habenda est; quidquid scribant, re minus benè examinata, Antonius Herrera, Regius Castellæ Historicus, Atlas nouus, alijque Authores externi. Omnium Coloniarum florentissima, Pernambucensis habetur, vel cerè nulli secunda, cùm cæli temperie, tum soli fæcunditate. Olinda (sic oppidum Lusitani vocant) totius Præfecturæ caput, in edito sita eminent, quod pulcherrima sit, & spectatu dignissima, adusque maris litus per inequales vallium tractus, & longos platearum ductus effusa; ci-

uibus honestis & opulentis frequens; ædibus magnificis, templisq; augustis conspicua. Sacrarum præterea familiarum nobilitata cænobijs. Societatis præsertim IESV collegiū in summo montis vertice erectū Urbis maiestatem auget, & primum se ex alto terræ adnauigantibus ostentat. Fertilissimus verò ager rerum omnium abundat copia, ad delicias etiam & voluptates; quas inde magno cum Brasilię, & Europæ vniuersæ bono negotiatores exportant. Hæc tamen fusius describere nostri instituti non est. Illud silentio præterire non possumus. Procedente die, Anno videlicet M. D. CXXX. Pernambucus ab Hollandis instructa eò classe delatis, capta est, & Olin-da solo æquata: huius erecta loco Mauritiopolis, nobilis, & frequens Hollandorum Colonia, cui

cui

cui Ioannes Mauritius, Nassouixæ Comes, qui multis Pernambuco annis suprema cum potestate præfuit, nomen dedit. Creditum est à viris prudentibus captam ab hostibus Coloniam, vt Lusitani meritas ea ratione irato deo pœnas luerent; prospero quippè fortunæ cursu ad ingentes opes, nimiamque euecti potentiam, Christianæ honestatis parùm memores, in magna rerum omnium licentia vitam agebant, Lusitano indignam nomiue, indigenasq; ipsos in diram seruitutē per grauissimas abducebant iniurias.

Affecit ea clades pari ferè dāno ac dedecore Brasiliam, & Lusitaniam, quòd illius maximè Præfecturæ commercio vtraque ad immensas excreuerat opes, & integrum Brasilici tenuerat maris imperium; quod fauente Batauis fortuna belli, ijs, ceu victoriæ

ap-

appendix cesserat.

Decurrente tempore, Sceptum Lusitaniæ iam tenente Ioanne Rege, huius nominis IV. de repetenda armis Colonia Lusitani cogitarunt. Igitur Anno Christi MDCLIV. collectis vndique in Pernambucum viribus, & toto aduersus hostes impetu belli verso, magnis eos attriuerunt cladibus, & ex omnibus Coloniae finibus expulerunt. Ita malè ab Hollandis parta, breui amissa.

CAPVT QVARTVM.

Ioannis studia, & pericula Pernambuci, ac in Societatē ingressus.

VBi primùm attigit Pernambucum (is primus venientem è Lusitania Brasiliæ portus excepit) in alterum penè virum, Dei beneficio, repentè mutatus, in

in Nouo illo Orbe , veteri exuto
homine , nouum induere visus
est , & sanctius quoddam insti-
tuere vitæ genus . Primùm om-
nium mercaturæ negotijs se ex-
pediuit, ne sibi impedimento ef-
sent ad meliora tendenti : mox
ad confessionis , & Eucharistiæ
Sacramenta frequenter accede-
re , cum religiosis viris agere ,
singulis diebus missæ sacrificio
interesse ; Deiparam præcipua
religione colere, multisq; ab illa
precibus exposcere , vt quod vi-
tæ genus Deo gratius , sibiq;
utilius foret , id ipsi vellet signi-
ficare . Pauci decurrerant à suo
in Brasiliam aduentu menses, cū
ad litterarum studia animum ap-
pulit, vt illarum præsidijs instru-
ctus facilius postea , & fructuo-
sius in sui , & aliorum salutem
incumberet , Prima in Societa-
tis Gymnasio Grammaticès ru-
di-

dimenta posuit, humanioribus deindè litteris non sine ingenij laude, vacavit: ijsque iam probè instructus, & humanarum rerum tædio affectus, ineundę religionis consilium cepit, in qua rerum omnium possessione exutus diuinę glorię seruiret, salutique animorum. Ac ne de re tanti momenti solius sui ingenij viribus confisus temerè deliberaret, confessarium suum adiit, virum piũ, ac prudentem è Societate IESV, cum quo de eligendo vitę instituto per aliquos dies contulit: eoque religionis ingressum multis rationibus suadente, eandem Societatem elegit, cui nomen daret, illa potissimum ratione motus, quòd egregiam vbique gentium propagandę religioni Catholicę nauaret operam, cuius in ipsa Brasilia præclarum dabat specimen. Hac igitur mente

Mar-

Martialem Beliarum, Prouinciæ
 Brasiliæ Præpositum, qui per
 eos dies inspiciendi causa colle-
 gij, Pernambuci versabatur, con-
 uenit; ab illoque, vt se Socijs ad-
 scriberet, multis cum lacrymis
 postulauit. Nequaquam tamen
 obtinuit: nam etsi Prouincialis
 eum peramanter exceperit, &
 feruendi Deo in Societate con-
 silium probauerit: adolescentiæ
 tamen veritus inconstantiam,
 ingressum in aliud tempus diffe-
 rendum censuit, dum & ætatis
 imbecillitati plus roboris, & su-
 scepto religionis cōsilio plus fir-
 mitatis accederet. Spe igitur in-
 eundæ Societatis in longum ex-
 tracta, humanitatis studia repe-
 tijt, & alacrius ad discendum in-
 cubuit, vtilitati ducens ingeniū eo
 litterarū genere magis excolere.

Paucis post diebus ingens vi-
 tæ discrimen adiuit. Olindam

pro-

propè arx medio affurgit mari,
natura, & arte munitissima *Recifi*
nomine, & fama celebris, quæ
obiectis in mare cautibus pro-
currens sinum efficit multarum,
capacem nauium: hùc Ioan-
nes, voluptatis causa, aliquando
diuertit: dumque è summo im-
pendentis Oceano rupis, prono
incumbens vultu curiosius, quàm
par erat, aduentantes spectaret
naues, allisus magno impetu ad
rupem fluctus, ingenti fragore,
spectantem primùm exterruit:
deindè abripuit; tandem præci-
pitauit in mare; & quia natandi
peritus non erat, & præ metu vix
constabat animo, ad extremum
venerat vitæ periculum: ac pror-
sùs perijsset fluctibus haustus, nisi
in tam præfenti discrimine à Deo
auxilium implorasset. Mirum
dictu: de repentè, qua ratione id
fieret omninò inscius, à medijs

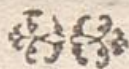
flu-

fluctibus in littus deuēhi inopinatō se sensit. Id non vulgare aliud excepit diuinæ clementiæ argumentum. Brasilius quidam procerō corpore, aspectu toruo, ardentibus oculis (speciem haud improbabilem Satanæ furentis præbebat) ab schola domum redeuntem nodoso baculo ex insidijs repentiē aggressus brachium in altum extulit, vt violentiū in prætereuntis caput ictum demitteret: verum auertente Deo aliō manum ex ipso iam intēto capiti baculo mirabiliter ereptus est.

His à Patre cœlesti deuinctus beneficijs, quod antè ceperat cōsiliū, id ipsum denuō resumpsit ardentius, vt Societatem ingrederetur, in qua perfectum se, atque integrum Deo holocaustum offerret. Rem iterum vrgere, & Deiparę patrociniū ad eam obtinendam multis institit sollicita-

re

re precibus . Die quadam cum
solito vehementius in solitario o-
raret loco , sensit se ad petendam
Societatem acrioribus quibusdā
stimulis impelli . Erecto igitur
in certam spem animo lætus , &
alacris ad Collegium se contulit :
ibique participato Prouinciali ,
quod sibi altè infederat ample-
ctendæ religionis proposito, mul-
tis & supplicibus verbis orat , vt
se voti compotem faciat : moræ-
que omnis impatiens ad eius pe-
des abiectus , ita rogans , obte-
stansque perseuerauit , vt conti-
nuò domum admitteretur .

CAPVT QVINTVM.

Bahie tyrocinium ponit: inde in Spiritus S. Coloniam tendit.

ANno post Christum natum
1592. die prima Nouem-
bris, omnium Sanctorum dicata
solemnijs? Societati IESV se
aggregauit, in ipso iuuentutis flo-
re, cum paucis diebus vicefi-
mum superasset annum. Per-
nambuco, vbi tum habitabat,
relicto, Bahiam, Urbem totius
Brasilie Principem, concessit, vt
religiosę militie rudimenta in il-
lius Collegij tyrocinio poneret.
Iter virtutis ingressus eum in No-
uitiatus studio impetum cepit, vt
freno contineri, non calcaribus
incitari opus fuerit. Tria sibi po-
tissimum proposuit; amorem re-
rum diuinarum, humanarum co-

tem-

temptum, odium in se. Eò curas omnes, & neruos contulit: auocare à caducis, & mortalibus mentem: ad celestia, & diuina, transferre: colligere sese; meditationi insistere; reuocare ad calculos animum; instare precibus; silentium sibi indicere; cùm loqui permittebatur, non nisi de rebus diuinis habere sermones. Duriter, & asperè se accipiebat; oculorum licentiã frenabat modestia; appetentiam gulę frangebatur, interdum ieiunio, interdum detracto quod acrius gustũ mouebatur, & suauius prouocabatur; noctu, vti erat vestitus, in nudo cubabat solo: cilicio perpetuò ferè utebatur: flagris quotidie se cedebatur accerrimè. Nil tamen illi fuit antiquius, quàm prauos animi motus comprimere, impetus naturæ frangere; affectiones, & perturbationes mentis com-

B

po-

ponere ; inquirere in se sæpiùs,
 in speculis esse , vt si quos cona-
 tus , aut commotiones à ratione
 abhorrentes deprehenderet . ijs
 ne temerè se proderent , aditus
 præcluderet , & in ipso ortu op-
 primeret . Despicientiam rerum
 humanarum testabatur sordidus
 habitus , humilis incessus , officia
 abiectissima , victus ostiatim mē-
 dicatus , mensa cum pauperibus
 communis , itiones in forum cum
 sportula : & quauis alia abijcien-
 di sese occasione , vel oblata , vel
 quæsitâ , perspiciebatur , quàm
 verè , & ex animo honores negli-
 geret . Nec ijs contentus , in re-
 liquarum etiam virtutum studiū
 tanto proficiendi ardore incu-
 buit , vt suos post se comites lon-
 go interuallo relinqueret : nec
 dubitabat tyronum Præfectus ,
 qui tum erat Marcus à Costa , in-
 signi probitate , ac doctrina vir ,

eum

eum pro forma ceteris ad imitan-
dum proponere. Primo proba-
tionis, vti vulgò appellant, an-
no iam exacto, Spiritus Sancti
Coloniam, non sine ingenti la-
bore, contendit, vt secundum
ibi annum decurreret, eaque ra-
tione integrum biennij spatium,
quod emittendis de more votis
præmitti solet, iuxta proprias
Societatis leges impleret.

Laborabat eo tempore graui
operarum inopia Brasilia Pro-
uincia, neq; Societatis homines
vlla magis angebat cura, quàm
vt multi ex Europa Socij ad tam
amplum excolendum campum
mitterentur: nonnulla quidem
singulis ferè annis subsidia Lusitania
submittebat, sed maior
quàm pro numero venientium
messis erat. Porro ex ijs, qui in
Brasilia versabantur, alij erudien-
dis iam ad fidem conuersis, atq;

in suscepta religione confirmandis diligētem nauabant operam, nec minori cura iuuandis Lusitanis exemplo, sermone, & Sacramentis instabant. Alij in regionis abdita alios atq; alios faciebant excursus: Gentis vicos, sparsaque per montes mapalia, venatorum more, explorabant, & Euangelij lucem in mediam illam, & tenebris inuolutam barbariem inferebant: & quę summa votorum erat, ab inueterata vagandi licentia ad stabiles propè mare sedes, & cultiorem viuendi modum incolas traducebant. Ad id opus erat nostris sui rationem nullam habere; totos se in aliorum commoda effundere; grauissima subire pericula, famem, sitim, frigora, æstum perpeti; denique vitam ipsam pro Christi gloria, & Barbarorum salute contemnere. Verùm in

tam

tam alacri animorū procuratione,
in tam prospero rerum cursu, illas
vti diximus, Euangelij præcones
angebant cura, operarum inopia,
in tanta incolarum copia. Idcir-
cò Societatis Præpositis è re
Christiana visum in operis partē
Ioannē vocare, iuuenem licet, ac
tyronem, solidarum tamen ex-
ercitatione virtutum, emeritis iā
viris parem.

Præerat tūm Spiritus Sancti
Collegio Ioseph Anchieta, illu-
strior suis & virtutibus, & pro-
digijs, quam vt commendatione
indigeat. Hunc Ioannes virum
cælestis vię ducem, ac magistrum
nactus, morum ideam sibi pro-
posuit, ad quam se componeret:
seruare illius dicta, & gesta; mo-
destiam oris; assiduitatem oratio-
nis; cibi abstinentiam; sensuum
custodiam; cordis munditiem:
hæc prius adumbrare; deinde ad

se transferre, & ad viuum exprime. Domi in abiectis culinae officijs se exercere; infirmorum curam gerere; grauius laborantibus diu noctuque praestò esse, animo semper hilari, ac læto cuius pax, & iucunditas in orbi perpetua serenitate emicabat. Foris, Lusitanos ad odium vitiorum, amoremque virtutis; ad frequentem Sacramentorum usum priuatis sermonibus, quibus multum valebat, compellere: controversias, rixasque dirimere, mutuum illos inter, & indigenas fouere concordiam: indigenas ipsos de fidei misterijs erudire, pauperes eleemosynis iuuare, morientibus adesse; afflictos recreare; nihil praetermittere, quod vel ad vtilitatem corporum, vel ad animorum salutem pertineret. Mirabatur Anchieta maturos in viridi ætate virtutum. fructus, &

sc-

senili prudentia, ne impetum animi quem ceperat, remitteret, stimulabat : sed interdum festinantis ardorem temperare opus erat, ne precipiti gradu ad culmen properaret, & præ nimia contentione in medio cursu, vt sepe contingit, deficeret.

Confecto iam tyrocinio, & magna suæ virtutis opinione concitata, Superiorum mandato, liberius cepit excurrere in proximos Brasiliorum pagos, qui Sciorum curæ, ac fidei sunt commissi, magno, & Fidelium comodo, & Ethnicorum. Aliquot in ijs menses singulari cum industria, tum modestiæ laude versatus, virtutem suam genti vniuersæ, & Societatis maximè Præpositis ita probavit, vt eum ad curandas in posterum animas, & obeundas prædicandi Euangelij causa missiones natum, factumq;

iudicarent omnes.

Est in hisce Brasilijs ad Christianam pietatem formandis certam à nostræ Societatis operarijs præscripta ratio; quam Ioannes, quantum licuit homini nondum sacris ordinibus initiato, ad vnguem seruauit. Appetente scilicet die, ære campano ad Salutationem Angelicam signum datur; illo excitati pueri, ac puellæ celeriter accurrunt, in binosque partiti ordines ad templum, supplicantium ritu, procedunt. Ad portam tandiù morantur, donec alternis psallentes tertiam rosarij partem percurrant: mox templum ingressi missæ Sacrificio interfunt; missã breuis Catechismi expositio consequitur patrio sermone, omnibus communi; quibus ritè peractis, puellæ ad lanificium domum redeunt; pueri ad scholas se recipiunt, in quibus,

bus, pro cuiusque ingenio, ac propensione, partim in litteris, partim in varijs opificijs exercetur, vt ex eadem disciplina simul cum honestæ vitæ ratione viuendi accipiant facultatem. Diebus festis mos est rem diuinam solemni ritu celebrare harmonico cantu, & varij generis symphonijs, quæ rerum sacrarum dignitatem augent, & venerationē conciliant. Constat Brasilos nulla re ad pietatem magis, quàm modis musicis permoueri; eam ob causam pleraque fidei Christianæ mysteria, quò suauius asperis mandentur ingenijs à Societatis hominibus pijs cantibus inseruntur. Sub vesperam rursus edito campanà signo pueri, & puellæ, seruato inter se ordine, sexusque discrimine, ad templū confluunt, ijsque explicatur pars altera Catechismi. Ad Crucem

denique modico à templo inter-
uallo erectam alternis canentes
supplicationem instituunt, ibique
in genua flexi pro animis purga-
torias pœnas luentibus preces
fundunt, quibus expeditis do-
mos repetunt. Huiuscemodi ex-
ercitationibus Brasili pueri ad
Christianam finguntur religionem
& quò tenerior illa est ætas, eò
faciliùs ad pietatem flectitur, &
multiplici culturæ Sociorum fru-
ctu respondet. Adulta verò iam
ætate viri, foemineque, etsi insti-
tutum iam patrijs moribus vitæ
cursum difficiliùs deserant, assi-
duis tamen nostrorum laboribus
ab innata feritate, corroboratis-
que per longam ætatem vitijs ad
religionem pariter, & humanita-
tem traducuntur: harum certè
sunt indicia, quòd stasis horis
quotidie antequam ad rustica &
fabrilia opera se conferant, rei
di-

diuinæ intersint; quòd menstruas
confessiones non omittant; quòd
pacem colant: quòd fidei magi-
stros obseruent; quòd augustissi-
mum Eucharistiæ Sacramentum,
& B. Virginem singulari studio
prosequantur. Hebdomadæ po-
tissimum Sanctæ dies toti ad me-
rorem compositi in lacrymis, &
oratione consumunt; varijsque
penarum modis eo tempore cor-
pus discruciant. Dies verò lu-
struales, præcipuè Deiparæ sa-
cros, vt solemnes, & religiosos
colunt, magno ad templum
concurfu, & pietatis sensu. Ita-
que iam percrebuit inter Lusita-
nos nostrorum operà hominum
factum esse, vt Brasili primæuæ
Ecclesiæ fideles, vel adumbrent,
vel etiam referant, tum candore
morum, tum vitæ integri-
tate.

Hanc ferè cum Neophytis a-

B 6 gen-

gendi rationem Ioannes tenuit, quandiū in illorum pagis moratus est. Ceterū quanquā multum in ijs ad pietatem excolendis operæ collocasset, plus tamen insigni probitate, ac modestia, quā rebus alijs valuit ad continendos in officio Fideles, Ethnicosque ad fidem perducendos: quò liquidò cōstitit ad animarum salutem procurādā, maiori momento esse sanctimoniam, quā doctrinam.

CAPVT SEXTVM.

*Litteris operam nauat in Fluvio
Iannario: Bahie Sacris Ordinibus
initiat.*

GRauioribus disciplinis nondum studuerat Ioannes, amarioribus contentus, quas didicerat in Gymnasio Pernambuci

ci antequàm Societati nomen daret : multum quippè de comparandis animi virtutibus, parùm de ingenio litteris perficiendo cogitabat; satis gnarus maiori apud Deum in pretio virtutem esse, quàm sapientiam. Ceterùm Provinciæ Brasiliæ præses ad Dei gloriam magni interesse iudicavit, reliquis, quibus excellebat, virtutibus doctrinæ splendorem, & altiorum scientiarum cognitionem adiungere; quòd illarum commendatione tutiùs, & fructuosius posset in proximorum salutem incumbere. Ioanni ergo præcepit vt in Flauium Ianuarium se conferret (nobile id est ad Austrum tendentibus Brasiliæ Emporium sub ipso Capricorni tropico, ad vicesimum tertium gradum cum dimidio, inter Sancti Vincentij, & Spiritus Sancti Colonias situm) ibique

in

in Societatis Collegio, quod
optimarum artium studijs iam
tum florebat, Theologiæ, quam
vocant de moribus, vacaret. In
eam cum peruenisset Urbem, lit-
terarijs exercitationibus totum
se tradidit pari constantia, cura-
que. Nihil tamen illi fuit anti-
quius, quam ad vnius Dei glo-
riam studiorum cursum, laborē-
que dirigere; nihilque de oran-
di consuetudine, & de viuendi
asperitate remittere. Inter ipsum
discendi ardorem non tam disci-
puli, quàm magistri partes egit,
editis tum raræ modestiæ, tum
præstantis ingenij documentis;
quibus ita se domesticis, & ex-
ternis probauit, vt ab illo, velu-
ti à communi magistro, virtutem
discerent; & ad eum suis de
rebus, dubijsque referrent: tan-
tum est in virtute momenti, vt
præ illa doctrina lateat; & animi
de-

demissio, & modestia oculorum
omnium ad se animos, oculosq;
conuertat. Itaque non minùs si-
bi, studendo litteris, quam alijs
virtutum exempla tradendo, pro-
fuit: & rectè viuendi documen-
ta non tam descripsit calamo,
quàm expressit moribus.

Emenso studiorum curriculo,
& multa rerum, quæ ad conscien-
tiæ quæstiones pertinent, cogni-
tione comparata, dignus qui sa-
cris ordinibus initiaretur, ab om-
nibus est iudicatus; Bahiam igitur
nauigatione transmisit, pro-
prium Brasiliæ Episcopi sedem;
is erat eo tempore Constantinus
Barradas præstanti virtute, ac do-
ctrina præsul; qui Ioannem per
omnes ordinum gradus ad apicè
Sacerdotij euexit. Ad obeundum
pro dignitate susceptum munus,
perenni ferè dierum multorum
oratione animum præparauit; se-
que

que

que ab hominum colloquijs longè abiunxit, vt proximè ad Deū accederet; intentiùsque audiret, quid in se loqueretur Dominus; idētidem videlicet orans, & quid quid erat otij in sacrorum lectione librorum, & pia caelestium rerum meditatione consumens. Primam Kalendis Nouēbris hostiam diuinæ Maiestati, mixtis gaudio lacrymis, immolauit; quo die Omnium Sanctorum anniuersaria celebritas agitur; hoc ipso Societatem paucis antè annis fuerat ingressus; apta sanè in rem præsentem significatione, vt sui ipsius sacrificium, quod Deo quondam in religione obrulerat, Agno in altaris sacrificio immolato responderet. Solemnius illud redidit & templi ornatus, & adstantium frequentia, & pietas facientis.

Noua Sacerdotij dignitate auctus

ctus nouum quendam spiritus ardorem concepit, & in procuranda proximorum salute maiori deinceps contentione elaborare instituit . Itaque Spiritus Sancti Coloniam repetere decreuit , vt inchoatos in vicinis Brasilorum pagis labores strenuè persequeretur , impensiusque , & pietati suæ , & alienæ saluti seruiret . Hic vnus, multorum Sacerdotum animos, ac vires gerens , omni cura institit rem Christianam pro virili promouere . Dominicis , ac festis diebus cōciunculas Brasilica habebat lingua , Symboli capita pueris , & Christianæ doctrinæ rudibus explicabat; infantes , exterosque ad veram fidem accedentes baptismo abluebat ; sponfos , ac sponfas ritè in matrimonio collocabat : inimicos ad pacem , discordes ad concordiam reducebat . Præcipuè verò

te-

teneram puerorum etatem ad religionem informare studebat, haud ignarus plurimum momenti esse in Epheborum institutione, & populorum conformationem ex illorum potissimum disciplina penderè. Nec verò animorum salute contentus, corporum etiam cōmodis quoad eius fieri poterat, consulebat. Ille aegrotantibus medicamenta conquirebat; ille egentibus res necessarias suppeditabat; ille afflictos solabatur; ille viduarum, & pupillorum habebat curam, eorumque inopiam corrogatis à viris pijs, & opulentis eleemosinis, subleuabat; ille demùm omnium amantissimum parentem agebat: quo fiebat, vt charus, & acceptus summis aequè, ac infimis esset, cunctique illum vt Sanctum colerent; vt parentem amarent.

Bien-

Biennium ferè, & eò ampliùs,
ijs in pagis exegit Almeida, non
minori aliorum bono, quàm pro-
priè cum accessione virtutis : ne-
que enim in tantis laboribus suū
ipse corpus indulgenter habuit.
Solitus erat humi cubare ; tenui,
& malè condito victitare cibo :
bis corpus singulis diebus flagel-
lis cedere , illiusque motus fer-
reo domare cilicio: triduum sepè
inedia traducere: nec rarò totam
hebdomadam , excepto die Do-
minico , quem summa religione
colebat, ieiunare : purgataque
in hunc modum mente, & carne
cum vitijs affixa cruci , liberior
orationis alis subuectus ad Supe-
ros euolabat animus , totusque
in celo , in maximis etiàm occu-
pationibus , versabatur . Ab ijs
Brasilorum pagis maiorum iussu
discedens , magnum sui deside-
rium cunctis , magnam suæ san-
cti-

cti-

ctitatis opinionem reliquit.

CAPVT SEPTIMVM.

*Fluuium Ianuarium reperit: inde
ad oppidum S. Pauli, Carigica
missionis causa, se confert.*

ANnus decurrebat à Christo
nato MDC VII. cùm Em-
manuel de Lima à Generali So-
cietatis nostrę Preposito designa-
tus Prouincię Brasilię Visitator.
ad Bahiæ portum Vlisypponensi
navi secundis ventis applicuit.
Huius imperio Almeida in Flu-
uium Ianuarium redijt Sacerdo-
tio iam insignitus, & litteris pro-
bè instructus; quibus se muniuit
præfidijs ad obeundas, prædican-
dę fidei causa, per Brasiliam mis-
siones. Quinto ferè postquàm
eò peruenerat mense, Sãcti Pau-
li domum concessit, vt Societa-
tis

tis munia exerceret, iisque oppi-
danos ad pietatis studium inflā-
maret. Ex itinere à Visitatore
iussus inspicere domiciliū, quod
habebat Societas in oppido San-
ctorum in ipso penè Brasilię ex-
tremo ad gradus quatuor suprā
viginti Austrum versū condito,
vt siquid in eo vel mutandum,
vel corrigendum esset, id vicaria
potestate pręstaret. Tantam in-
uon grandi ætate de illius prudē-
tia opinionem maiores concepe-
rant. Sub finem vertentis anni
S. Pauli domum sospes intrauit.
Distat id Oppidum à sinu Ianua-
rio leucas circiter quinquaginta,
à Sanctorum verò portu quadra-
ginta ferè milliaria, mediterrā-
nea versū recedit. Constituta
ibi Societati sedes est anno salu-
tis humanę MDLIV. Emmanuele
Nobrega, viro doctrina pariter,
& religione conspicuo, Brasilię
Pro-

Prouinciam moderante . Primiti
 in nouo Collegij templo sacrum
 fecit Ioseph Anchiera die 25. Ia-
 nuarij B. Pauli Apostoli Conuer-
 sioni sacra; hanc ob rem Oppido
 ipsi S. Pauli nomen impositum.

Circumiecta regio optima ce-
 li temperie , & soli vbertate pre-
 stat : fructiferis arboribus, maxi-
 mē pinibus , abundat , quę pi-
 neas nuces melopeponibus ma-
 gnitudine pares ferunt . Sylua
 densissimæ , ac frequentes folijs
 nunquam deciduis perpetuò ver-
 nant, peregrini generis feris, aui-
 busque fecundæ . In scissuris pe-
 trarum , arborumque hiantium
 truncis apes libero vagantes aere
 aluearia sibi parant , ex quibus
 purissimi mellis riui passim de-
 fluunt, illoque victus genere iter-
 facientes Brasili famem pellunt,
 & fractas inedia vires reficiunt.
 Ea est soli fecunditas , vt triticū

ex

ex Lusitania non ita pridem allatum, parcà admodum, & rudicultura satum, curatumque, supra quam credi possit, maiori quàm in Europa copia fundatur: ferunt mensurę vnius fructum in centenas multiplicari. Accedit quòd generosum vinum profert, aliaque frugum genera ex Hispania nuper aduecta.

Quà mare spectat regio, & incolæ *Carigij Pati* sedes habent, in immensę altitudinis montes asurgit, accessu difficiles, aditu asperos, & syluis imperuios: cūque ad altissima tandem cacumina summo cum labore, reptando manibus, pedibusque peruenis; videas inde libero circumquaque oculorum deiectu alios alios montes, iustis quasi graduū interuallis, impositos, altissimis arboribus coronatos: hinc prata varijs distincta floribus, herbisque

que

que perpetuò virentibus conue
 stita : illinc fusas camporum pla
 nitias Piscosis lacubus , & fluuij
 maximis intercifas : omnium de
 nique confusa rerum , sed grat
 oculis varietate beatas . Auri
 atque argenti ferax regio perhi
 betur esse : & sæpè contingit vt
 terre visceribus eruantur fava at
 reis intercurrentibus venis splē
 dentia , non obscura latentium
 auri fodinarum indicia . Hęc ta
 men Lusitani metalla confland
 auri , argenti que non bene per
 ti , & ad alias minoris pretij me
 ces comparandas intenti , arti
 beneficio , hominumq; industri
 egerere non curant , ac si partim
 referret ad publicam vtilitatem
 auro atque argento Lusitaniam
 abundare .

Illud hic reperitur animal quod
 iusto , ac idoneo Lusitani voca
 bulo *Pigritiam* appellant ; vulpis

ma-

magnitudine, colore cineraceo, capite rotundo: auriculis meritò caret, quòd tardum ad obediendum natura finxit: tanta quippè tarditate se mouet, vt non incenditis instar pergat, sed torpentis, in eodem loco inertia membra explicet; & longissimo spatio temporis vix lati vnguis terminum excedat.

Aliæ atque aliæ regionem nationes incolunt communi cunctis vocabulo *Carigiorum* dictæ, sed impositis ob varias causas cognominibus, à Lusitanis discretæ. Quà mari imminet præruptis vndique munita rupibus, ijs, ceu muris, Patos (sic dicunt) natura cinxit, & à finitimis gentibus separauit. His proximi inhabitant Aabacui, barbari, ac feri homines, non modo Christiano, & Lusitano, sed humano infesti nomini; latrocinijs maxi-

C mè

mè dediti . nec minus in crapulam , veneremque proiecti . Quæ verò in mediterranea recedit regio, alia Carigiorum natio sedes habet mitiori cæteris ingenio, captuque meliori . Aliæ alios terræ tractus gentes occupant saginãdis ad escam hominibus, vorandisque illorum carnibus assuetæ , maximè vbi se vino factitio obruunt, & mentem ebrietate perdunt , quas enumerare superuacaneum ducimus : satis constat Petrum Corream , & Iohannẽ de Soufa Societatis IESV alumnos sagittis olim à Carigijs fuisse confixos, eoque mortis genere à Barbaris illatæ , martyrii palmam adeptos esse, vt eiusdem Societatis Scriptores fusiùs narrent ad Annum . MDLIV.

Iamdudùm Prouinciæ Brasiliæ Præfides de mittendis ad Carigos , qui remotiores à mari se-

sedes habent, Euangelij præconibus agitabant; magnæ quippè conuersionis spem fecerat gentis indoles ad Christianam disciplinam capeffendam idoneæ, & Lusitanis commercio, foedereque coniunctæ; sed variæ, & graues inciderunt occupationes, quæ illorum cogitationes aliò auocauerunt. Tandè cùm Emmanuel de Limà Visitatoris officio per Brasiliam fungeretur, re maturè discussà, decretum, vt ad illam gentem Euangelij doctrinà imbuendam nonnulli è nostris Socij mitterentur. Duo præter ceteros, qui eam sibi prouinciam deposcebant, fuere delecti, Ioannes de Almeida, cuius vitam moresque describimus, & Alphonsus Gagus, magno rerum, vsu vir, & Brasiliæ linguæ benè peritus.

Pedibus iter conficere solent

nostri cùm huiuscemodi peregrinationes suscipiunt (nisi mari sit nauigandum) viatorio nixi baculo, tenui viatico iustructi, & idoneo Brasilorum, qui in subiectis Societati pagis viuunt, numero comitati; quod Euangelij operarijs percommodum contingit; nam Brasili cùm sint venandi, & piscandi apprimè periti, ijs maximè artibus per viam sibi, & patribus victum quaerunt, quem Syluæ, & fluuij passim obuij facilem præbent: & quod caput est, cùm itinere iam confecto, ad suorum gentilium venire pagos, morum similitudine, communisque vsu sermonis, in illorum se animos, & voluntates insinuant; munusculis deindè alliciunt vt nostris, de quorum doctrina, & moribus, præclara commemorant, in disciplinam se tradant; ab ijsque de
 Chri-

Christianæ legis mysterijs erudi-
ri velint . Mitigata his artibus
gentis ferocia , opportunè de re-
ligione sermonem inferunt Pa-
tres , & rationibus eorum sensi-
bus accomodatis , initio præci-
pua fidei capita exponunt ; mox
de ciuilibus vitæ commodis , de re-
rum omnium abundantia in ma-
ritimis , cultisque Lusitanorum
oppidis multa subiiciunt ; in ea-
que suas transferre sedes idoneis
suadent rationibus ; quibus de-
mum efficitur , vt illi non parum
de innata barbarie deponant, de-
ducantque ad maris oram colo-
nias , vbi in pagos , & villulas
distributi , nostrorum hominum
cura , facilè Christianos discant
ritus , & induant mores .

Hoc igitur consilio Ioannes,
& Alphonsus itineri se commi-
serunt . Arduum id , & densis
impeditum syluis erat , ferarum

etiam gentium incurfionibus ob-
noxium : ijs tamen difficultati-
bus , Deo benè fauente, supera-
tis , ad destinatam fibi regionem
peruenerūt : nec paululum quie-
tis à multa contentione , & laffi-
tudine corporibus dandum rati-
annuntiandi confestim Euangeli-
initium fecerunt ; & quidem non
exiguo operę fructu: nam ingens
Ethnicorum numerus animis fi-
tientibus ad facrum fontem ex
omni ætate,sexuque venit:& quò
altiùs in Neophytorum cordibus
Christiana imprimeretur religio,
quod eos docebant verbis, id ip-
fum confirmabant exemplis. Prę-
cipuo gentis pago Christi iam
legi subiecto , alios Ioannes cæ-
pit regionis vicos percurrere ;
modestia , & comitate obligare
fibi incolas , eaque ratione faci-
liùs ad veram religionem addu-
cere: magnos infantium, & puero-
rum

rum greges baptismo abluere; non paucos ex ijs breui defunctos ad coelum transmittere; ingentes ubiq; capere animorum fructus: nam vitæ species modesta, & religiosa, non gratiam modò, sed etiam admirationem conciliabat Euangelizanti: illique libenter se quisque tradebat formandum, cuius perinde amabat, & suscipiebat virtutem.

Tantis fidei incrementis inuidebat Satanus, tantamque à Dei famulis animarum prædam sibi eripi non ferebat; ipsis igitur rerum initijs obuiam ire non distulit, & secundum Euangelij cursum morari suis, vt solet, artibus non omisit. Aabucos, de quibus suprâ meminimus, non minùs acres Christiani nominis hostes, quàm natura, moribusque immanes, impulit, vt ijs Brasilis, in quibus ad fidem ad-

ducendis nostrorum desudabat inie
 industria, repente bellum infer- gnif
 rent, & subita incurfione illorum due
 vicos, qui nullo ferè, aut pere- pau
 xiguo munimento fepti, hostium vt p
 furori patebant, armis inuade- Sac
 rent. Ingens confestim ab inco- meo
 lis clamor tollitur; cuncta fæmi- non
 narum lamentis, & eiulatu com- tum
 plentur: alij in auia fugam arri- dar
 piunt; alij confilij inopes, incet- run
 ti quid agant, hâc, illac erra- rig
 bundi difcurreunt: multi barba- I
 rorum aduentu interclufi à fuga- caf
 fagittis confixi mortem oppe- Aal
 tunt. In fuma illa omnium inn
 trepidatione ftetit animo Ioan- qu
 nes inuictò, & omni prorsùs ti- que
 more fuperior, acfi in amicos, & git
 Socios incidiffet: periculi tamen- dau
 confcius, & Neophytorum falu- bu
 tis memor, alacer procedit in- fec
 medium, & bono illos animo ef- dol
 fe iubet, & certa fpe victorie rat
 inie-

iniec̃ta ad pugnam erigit, magnisque hortatur vocibus, vt fiducia in vno Deo collocata, impauidi ruant in hostem. Factum vt preceperat: ipse preelato manu Sacrosanctæ Crucis vexillo, in medios sese hostes intulit, fide, non ferro protectus; iisque tantum terroris iniecit, vt continuo dare terga coegerit, multis illorum in fuga cæsis, paucis è Carigijs desideratis.

Is tum summæ admirationis casus victoriam est consecutus. Aabacui Christianæ gentis odio innatam feritatem aciente, antequam inirent preelimum, multos in quos fortè incurrerant, pueros sagittis confoderant, & illorum cadavera per agros strata feris, aibusq; voranda reliquerant. Affecit ea miserorum cædes graui dolore Ioannem, illa potissimum ratione, quòd sacri baptismi ex-

C 5 per-

pertes decesserant certæ damna-
 tioni obnoxij . Ergò, cælesti hanc
 dubiè instinctu motus , se dedidit
 in preces : nec priùs ab illis de-
 stitit , quàm intellexit fore , vnde
 omnes ad vitam , salutis æternæ
 obtinendæ causa , reuocarentur .
 Hac concepta fiducia , singulo-
 rum in brachia defūctorum cor-
 pora accipit , & ad se colligit ac-
 cius ; mox pectori appressa infu-
 so fouet spiritu : mirum visus , di-
 ctuque : omnes ad vitam mortu-
 continuò redierunt ; eatenus ta-
 men quoad sacro abluti fonte
 & candida innocentia veste in-
 duti ad beatam vitã ex ipso pe-
 nè lustralis vndæ regenerantis
 vtero peruolarunt . Hæc à plu-
 ribus , & idoneis testibus sacra-
 mento adactis , litteris prodide-
 runt Brasiliæ Prouinciæ Socij ,
 de quorum fide dubitare nefas
 esset . Non alia res magis Ioan-
 nem

nem apud Fideles , Ethnicosque reddidit sanctitatis famà illustrè effecitque , vt Carigij illius moti consilijs patrias desererent sedes, & in proximam Lusitanorù Coloniam confestim iter arriperent.

CAPVT OCTAVVM .

Redit cum Neophytis ad S. Paulum : nonnulla in itinere edit prodigia .

Igitur vbi Neophytis delibèratum nouas ad S. Paulum sedes querere , in quibus commodiùs viuere Lusitanorum tecti præsidio , & nostrorum opera hominum utiliùs excoli possent ; ingens virorum , faminarum , & puerorum turba , Ioanne duce , & authore , in viam se dederunt . Coeterùm quia per infesta barbararum gentium incursionibus.

loca transitori erant, seruata inter se militari more iusti exercitus specie, & instructo veluti ad pugnam agmine, procedere opus fuit, nequà hostibus obnoxij forent. Confecto iam magna ex parte itinere, syluis vt plurimum densissimis impedito, & altissimis montium iugis immenso labore superatis, ventum in campos floribus varijs, herbisque odoriferis vestitos, vndè facilis ad S. Paulum, & expedita via ducebat: ibi loci commoditate allectum sacris operandi desiderium vehemens Ioannem cepit. Ara igitur raptim à Socijs excitata, solo circum circa floribus, ac frondibus, palmarumque ramis, ornatùs gratia, instrato, Missæ Sacrificium inchoauit; aderant omnes intentis in facientem oculis: ecce tibi sacram in altum atollente hostiam, vt ab omnibus

con-

conspici, & adorari posset, de
repentè mouere se loco frondes,
agitari tripudiantium more flo-
res, palmeque visæ, & susurrum
quemdam edere iucundissimum,
ceu gestirent illa Deum ratione
laudare, & Ioanni applaudere
sacrificanti. Omnium eò con-
uersi oculi prodigio fidem fece-
runt. Attonitos spectaculum
circumstantes tenuit: primùm
insolitæ rei aspectu commoueri;
mox letari; demùm superis gra-
tias agere, quòd felici illo omine
confirmati pergerent alacres re-
liquum viæ conficere, & benè de
euentu sperare discerent.

Erectis ibi pro tempore tugu-
rijs paululùm substiterunt, tum
vt fractas à longi & insueti itine-
ris labore vires reficerent; tum
vt ferarum venationi, quibus vi-
cini abundabant saltus, vacarent.
Accidit interim importunè, vt
inie-

iniecto de industria in proximam
fyluam igne, quò feræ suis è la-
tibulis in medium prodire coa-
ctæ, facilè in iacula venatorum,
qui omnes fyluarum aditus, exi-
tusque præcluserant, inciderent,
præsens sibi crearent, suisque
rebus periculum; nam cum ve-
natio felicissimè procederet, &
magnus iam ferarum numerus
confectus esset, flante vehemen-
tius vento, perlatus vltra quàm
vellent, ignis, totam latè fyluã,
tuguria etiam tumultuaria ope-
rà excitata, & arborum contecta
ramis, fædo vastauit incendio,
& impedimenta, corripuit, &
consumpsit: vnum superfuit in
medijs flammis Almeidae breuia-
rium, quod hæ vixdum attige-
rant, cum resilierunt; & quæ se
audaciùs obtefte fumo eiecerant,
attonitæ hæserunt primùm, dein-
dè refugerunt, ceu Numen sen-
tarent.

tirent , & verso in religionem
ausu, coiere in orbem, & coronæ
instar circumfuderunt se se; & in
vacuum , quem reliquerant, si-
num, medium receperunt : mox
arcuato ductu molliter erectæ in
altum , more Iridis , cinxere co-
dicem : putares flammæ innati
ascendēdi appetitū oblitæ alie-
no impetu cieri : nec illud erat
moueri , sed gestirè : nunc ire ,
& aggredi : nunc redire , ac ce-
dere : rursūm conglobari, & den-
fari : iterū explicari , & solui :
interdum se fumo inuoluere , &
condi ; interdum erumpere , ac
lucere innoxia . Ita diuinæ psal-
modiæ codex alludente magis ,
quàm lædente flāma, illæsus per-
mansit , & intactus ; quod rari
prodigij loco habitum est . Con-
stat rem totam à socijs tum vi-
sam , & multorum postea testi-
monijs confirmatam .

Tri-

Tribus in itinere mēſibus iam exactis, S. Paulum ſuis cum Neophytis Ioannes peruēnit, fractis ad eò viribus, æſtu confectus, & fame, vt vix ab amiciffimis agnoſceretur: eam tamen in ore lætitiā, eam in oculis alacritatem præferebat, vt omnibus palam faceret, ſe labores, & ærumnas animarum cauſā perpeſſas in ſummis habere delicijs. Cæterum quia alienæ vtilitatis cura antiquiffima illi erat, egit protinùs cum primoribus Luſitanorum, vt commodas nouis hoſpitibus ſedes conſtituerent; agros etiam ipsis aſſignarent, in quibus varia frugum genera, mandiocam præfertim, ad victū fererent (genus id eſt herbæ, portulacæ magnitudine, cuius radicem Braſili contundunt, cōtuſam exprimunt; tum ad Solem exſiccant, molis deinde conterunt,

runt, & in farinam non ingrati
saporis redigunt) eaque vitæ ra-
tione contenti in fide pariter, ac
fede persisterent, & strenuam
Lusitanis operam, si fortè aduer-
sus hostes bellandum esset, a-
micorum more, præstarent. Plu-
ra quàm petebat, à Lusitanis ob-
tinuit. Ergò dum Neophyti no-
uiis ad S. Paulum fundandis Co-
lonijs, & colendis insistent agris,
Almeida excolendis illorum ani-
mis diligentem cœpit nauare
operam, pari iuxta labore, ac
prouentu.

CAPVT NONVM.

*Quatuor simul pagorum curam
gerit, & rem Christianam
valdè promouet.*

EX ijs quæ superiori capite
narrauimus, satis constat
Bra-

Brasilos, qui nostrorum hominum
secuti consilia, interiora deserunt
regionis loca, in quibus olim
ferarum ritu per montes, sylvas
que sparsi habitabant, in paucos
ad mare cogi pagos propter vi-
bes, cultaq; Lusitanorum oppi-
da, quò faciliùs propria, sibiq;
apta institutione à Socis exco-
lantur: & licet Curionum mu-
nus assumere, sit ab instituto So-
cietatis alienum: Brasiliæ tamen
Episcopis, & quòd caput est, pijs-
simis Lusitanie Regibus, qui pro
suo egregio propagandæ religio-
nis studio, illud de Summi PP.
consensu, munus Societatis ho-
minibus demandarunt, morem
gerere opus fuit, & pagorum cu-
ram sustinere, non minori obe-
dientie laude, quam animarum
lucro. Nam promulgare Euan-
gelium, & conscribere in Christi
militiam populos, nec deinceps

ex-

excolere, perindè est atque vineam conferere, quàm deindè patiari syluescere. Horum pagos quatuor in S. Pauli confinijs positos, nec ignobiles, nec infrequètes ad Christianam pietatem formãdos Ioannes suscepit. Omnes identidem percurfabat, pedibus sæpè nudis, sic vt breui interuallo singulos in orbem reuiferet. Baptismo lustrabat infantes; pueris, ac rudibus fidei elementa tradebat; egros, & afflictos leuamentis varijs recreabat: moriètib; aderat: mortuos sepeliebat. Neq; verò animis solùm, sed etiam corporibus, quoties res, locusq; posceret, ferebat opem. Dominicis, & festis diebus Rem diuinam semel, atq; iterum facere cogebatur, vt omnes Missæ sacrificio Neophyti interesse vlllo sine incommodo possent; quod ipse tam disiunctis inter se pagis adef-

adefse nequibat in tempore . Ijs
 verò optimi parochi officijs affi-
 duam dabat operam , adeò cibi
 & suimet oblitus, vt talibus eum
 ministerijs pasci crederes . Illuc
 autem præ oculis semper habe-
 bat , vt vitæ innocentis exemplo
 omnes ad virtutem accenderet
 offenderet verò neminem : quo
 fiebat vt Neophyti illum , ce-
 hominem cælo delapsum reuere-
 rentur ; & ad suos venientem pa-
 gos prostratis humi corporibus
 venerabundi exciperent . Eam
 ipsam denique , quam olim ac
 Spiritus S. Coloniam, agèdi cum
 Neophytis rationem tenuit , nisi
 quòd aucto ad S. Paulum pa-
 gorum numero , & incolarum
 vberiore exercendæ in proxi-
 mos charitatis , & diuinæ que-
 rendæ gloriæ materiem nactus
 totum se illorum commoda li-
 beriùs effundebat .

Quid-

Quidquid verò temporis assiduis occupationibus eripere poterat, rerum cælestium meditationi dabat; tam in se collectus, & mente in vno defixa Deo, acsi in summa solitudine viueret, nullis hominum congressibus, negotijsque distentus. Ab hoc igitur fontè tantas hauriebat illius spiritus vires, vt nullis periculis terreretur, quò minùs in curanda commissarum sibi ouium salute strenuum se, & vigilantem exhiberet pastorem.

CAPVT DECIMVM.

Sinum Ianuarium reuersus Patricam aggreditur missionem.

Millesimus sexcētesimus decimus septimus currebat annus, cùm Ioannes à suorum Neophytorum pagis, in quibus mentem, curasque defixe.

xerat , Maiorum imperio iussu
 discedere , Fluuio Ianuario se
 reddidit. Paucos hinc menses mo
 ratus expeditionem Paticam ag
 tare animo coepit . Postulauer
 paulò ante Saluator Correa de
 Sà Benauidius , clarissimi sangui
 nis Dynasta , & Ianuariæ Colo
 niæ Præfectus, à Prouinciæ Præ
 fide , qui tum erat Petrus de To
 leto , duos è Societate Presby
 teros , qui Patorum gentem E
 uangelij prorsùs ignaram ad
 nius Dei cognitionem adduce
 rent ; ratus Christiani Præfect
 nomine se dignum non esse , ni
 si eos populos , quibus impe
 rabat , in Christi redigeret di
 tionem . Prouincialis , & sua
 sponte iam incitatus , & tanti
 viri autoritate permotus, bi
 nos ad id Socios destinavit , Io
 annem de Almeida , de quo scri
 bimus , & Ioannem Fernandes ,

spe-

speculatæ virtutis virum, Almei-
de non minùs nomine similem,
quàm animi magnitudine clarū.
Erat plena laborum, ac ærum-
narum prouincia, & certis vitæ
periculis exposita, dubius verò
missionis euentus: ceterum vtrius-
que Ioannis animus periculis, &
laboribus maior erat; nec dubi-
tabant vbi Dei cultus, & animo-
rum causa ageretur, in omnia se
vitæ discrimina conijcere: nihil
enim poterat ærumnarum iuxta,
atque animarum sitientissimis vi-
ris optatiùs euenire; cum iam-
diù laboriosam id genùs aliquam
ad infidelium terras expeditio-
nem, & omnibus votis expete-
rent, & postulando sine fine
perseuerarent. Et quidem Al-
meida per aliquot dies hominū
in conspectui se subduxit, vt fami-
liariùs cum Deo ageret, & ido-
nea sibi compararet arma, quibus
hu-

humani generis hostem debella-
ret, & innumeros ad Ecclesi-
castra Ethnicos adduceret.

Cæterùm vt Carigios, ad quo-
fide imbuendos duo Socij pere-
grinationem instituunt, ab alijs
eiusdem nominis distinguamus
(constat enim non vnam in Bra-
silia gentem hoc nomine appella-
lari) *Patos* Lusitanorum more
vocabimus, cuius imponēdi cau-
sa nominis anseres fuerunt, quibus
illorum abundat regio, &
Lusitani, qui primi eandem re-
gionem explorarunt, materna
lingua *Patos* dicunt. Suas hi ha-
bent sedes in montibus Oceani
proximis, centum ferè leuca
Austrum versùs à sinu Ianuario
femotis: facili, ac miti sunt in-
genio, corporibus firmis, & pro-
cèris. Contracto non ita pridem
cum Lusitanis commercio, icto-
que inter vtramque gentem pa-

cis

cis fædere , sanctè amicitix le-
ges feruant . Colendis agris dant
operam, quos tamen reliquæ per
Brafiliam nationes perpetuo tor-
pentes otio , & mactandis hosti-
bus , vorandisque illorum car-
nibus assuetæ , neglecto prorsùs
cultu , sinunt syluescere . Etsi
arte sagittandi excellant , pacis
tamen studio tenentur ; nec vn-
quam , nisi grauibus irritati iniu-
rijs, aut damnis affecti, aduersùs
hostes bella suscipiunt . Vnum ,
sed multis inuolutum erroribus
colunt Deum , quem Tupam ,
hoc est , Tonantem appellant ;
eumq; malorum omnium autho-
rem esse existimant . Tam sunt
dediti veneficijs, vt ab ijs auelli,
& ad Christianam religionē ad-
duci, diuturno & operoso nostro-
rum labore vix possint . Hi mo-
res gentis .

D CA-

CAPVT VNDECIMVM.

*Ad S. Catharina Insulam primum
mox ad Patos peruenit; ijsq;
annuntiat Euangelium.*

Mense igitur Februario anni
1618. in Ianuario sinu
Fernandez Socio, Canoam Io
annes conscendit. (Canoam
vocat indigenę genus lintrium,
quod maximè ad sinus maris
traijciendos paratum habent; eę
sunt excauatę pinus oblongę &
angustę, sed quę leuissimo mo
mento inuersę effundant in mare
vectores.) Littus legendo (alto
quippè se committere illo nauium
genere Brasili non audent) prof
pero vecti cursu ad Sanctorum
portum incolumes appulerunt;
vbi corrigendis oppidanorum
moribus, ijsque ad pietatem ex
ci-

citandis dierum aliquot traxere
moram . Indè Austrum versùs
navigare pergentes , Martio ex-
eunte mense Sanctæ Catharinæ
Insulam tenuerunt . Augusto hæc
freto à cōtinenti dirimitur: quin-
quaginta ferè milliaria ambitu
complectitur : mari eminet ad-
modum piscoso , & ingentis pre-
tij vnionibus opulento . Incolæ
simplici , & aperto sunt ingenio
ad Christianam religionem su-
scipiendam , bonosq; mores illi
conformes induendos valdè ido-
neo : cæterùm fidei magistris de-
stituti alta iacebant sepulti bar-
bariæ .

Excensione in terram factà,
diligentè confestim promulgan-
do Euangelio dare operam Socij
institerunt auidiores scilicet ani-
marum , quàm cæteri vnionum :
& magnum facerēt illarum quæ-
stum si diutiùs inter Insulanos

morari liceret. Verum dicta iam profectio instabat dies, & secundus ad nauigandum ventus afflabat. Inchoatum igitur prædicationis laborem intermittere opus fuit, eumq; in commodius tempus differre. Indè digressi modico maris traiectu superato, continentem attigerunt, quam variæ Carigiorum Nationes inhabitant, dispersis per agros latè mapalibus, Nomadum more, sedem pabuli ratione mutant. Has, quia nondum matura res erat, Almeida tenui quadam Euangelij cognitione præstrinxit magis, quàm informauit, & gentis ferociam Christiana mansuetudine deliniuit. Quo liquido apparuit nullam tantam esse feritatem, quæ non possit vnus hominis vsu, & comitate mitescere. Ad portum demùm quem petebant *Boigpatibam* nomine,

Deo

Deo benè iuuante peruenerunt. Hic magno incolarum plausu, & gratulatione excepti, id se facere confirmantes, quòd beatum ducerent illum diem, quò Societatis homines de Brasílica gente optimè meriti in eam regionē venirent, vt rectam ad cælum viã ab ea errantes incolas edocerent.

Paucis ad quietem corporum diebus datis; cæpere Socij Christianæ fidei præceptionibus Barbaros erudire, permultos baptismo abluere: nullis laboribus parcere, vt errantes ouiculas à Satanæ faucibus eriperent, & ad Ecclesiæ caulas adducerent. Dūque totus in id Almeida maiori, quàm vires ferrent, contentione incumbit, grauem ac periculosum morbum contraxit, in quo non minùs illustria pietatis, quàm patientiæ documenta præbuit. Nam cum acerbissimis cruciare-

tur ; ne vnā quidem vocem doloris indicem edidit ; neque vllam circumstantium opem ; vt in grauibus morbis fieri solet, implorauit . Contraque omnia corporis incommoda , inuicta animi constantia ; & æquitate pertulit . Vis porrò mali periculosior fuit , quàm diuturnior . igitur breui discusso periculo meliùs habere cæpit .

Fæda interim lues per Patrum vicos latè vulgata multos absumpsit , ac omnes fermè infecit . Arreptà indè occasione venefici , qui plurimùm apud Barbaros authoritatè valebant , ad conflandam Patribus inuidiam in vulgus spargere: ob illorum doctrinam valetudinem tentari; halitu aerem corrumpi ; aduentu vltimam regionibus perniciem inferri . Ceterùm huiusmodi mædacia in maius Sociorum decus,

&

& fidei incrementa cesserunt. Se-
quente quippè magis in singula
momenta Iue, Ioannes diuino,
vt euentus docuit, spiritu affla-
tus, præcepit, vt omnes, qui
illo morbi genere tenebãtur im-
pliciti, incisà vena sanguinem
mitterent: factum vt imperaue-
rat; moxque sanguine misso,
omnibus est restituta salus. Quo
diuinę virtutis experimēto vene-
fici pudore suffusi latebras quæ-
sierunt, eoque amoto obice, res
Christiana è sententia fluere, &
vberior operarum culturę fru-
ctus respondere, in finitimas quo-
que gentes prædicationis fama
peruadere, ac multas excire stu-
dio videndi Ioannem, & rectam
salutis viam, eo duce ingredien-
di. Sed exeunte iam præscripto
à maioribus missionis tempore,
& maturo in Sinum Ianuarium
reditu, diutiùs inter Patos ver-

fari Euangelij præconibus non
licebat. Itaque, compositis ve-
cumque rebus, & consilio pro-
fectionis Neophytis patefacto,
incrèdibile dictu est quàm gra-
uem animis dolorem ceperint,
quantum profuderint lacryma-
marum, quòd parentum loco Pa-
tres habebant; seque, ouium in-
star, horridas inter syluas mane-
re luporum dentibus, fraudibus-
que expositas vehementer dolo-
bant. Almeida tamen, & Fer-
nandes Superiorum mandata
Neophytorum dolori, ac lacry-
mis prætulērunt; eosque blande
solati, recipientes breui se iterum
affuturos, discessum vt quamprimum fieret, vrgebant. Illa de-
mum lege abire permissi, vt seni-
Paticæ gentis legati cum ipsis in
Fluuium Ianuarium simul irent,
qui de muniendo nostrorū ad eos
reditu apud Urbis Præfectum, &

So-

Societatis Prouincialem serio agitarent: ab ijsq; suppliciter orarent, vt suæ orbitati, ac solitudini consultum irent. Martio igitur iam adulto mense anni millesimi sexcentissimi decimi noni, conscensa cum Brasilorum legatis naue, secundis admodum ventis vsi Fluuium Ianuarium, è cuius portu superiori exierat anno, incolumes redierunt.

CAPVT DVODECIMVM.

Aliam ad Goaitacazos missionem obit.

Confecta ad Patos expeditione, aliam ad Brasilos Goaitacazos (sic vocant) Ioannes suscepit; quàm gentis ingenium ferox, & mixta cum feritate barbaries, longè difficiliorrem reddebat. Fusam in longum

D 5 tra-

tractum planitiem ij habitant
 modico à mari spatio receden-
 tem, quàm duo nobiles fluuij Pa-
 raiba, & Macae, ceu Tygris, &
 Euphrates Mesopotamiam, cin-
 gunt. Alij prætereà non ita cla-
 ri nominis amnes multa riparum
 amœnitate vestiti, varijs per cam-
 pos mœandris serpunt, donec in
 Oceanum se exonerent. Ab vno
 latere Regio Spiritus Sancti Co-
 loniam, ab altero Sinus Ianuarij
 Præfecturam attingit. Incolæ
 non hominum more, sed bellua-
 rum ritu viuunt. Plurimum her-
 bis sponte nascentibus, piscatuq;
 vescuntur: radunt anteriorem
 capitis partem, reliquum proli-
 xo capillitio tegunt, humeris,
 quò terribiles appareant hosti-
 bus, inundante. Nullos omnino
 colunt Deos, augurijs ad insaniam
 dediti vt futura præfagiant; inte-
 stinis sese atterunt, ijsque conti-
 nen.

mentibus bellis, nec vnquam fessa per inducias arma deponunt. Captos in prælijs hostes multorum dierum cura benè saginatos solemnibus mactant ceremonijs, & occisorum carnes habent in delicijs. Perpetuis licet inter se incensi odijs discordias alant, & bella, si fas est dicere, plusquàm ciuilia, gerant; si tameu externorum vis ingruat hostium, coniunctis inter se viribus, animisq; in vnum collectis aduersùs illos subito conspirant. Procedente die, anno redempti orbis M.DC. XXX. cuiusdam nauis Lusitanæ causà, quæ ad proximum Goaitacazijs littus vi tempestatis abrepta in syrtes impegit, laxatisq; compagibus miserè perijt, finitimæ Brasilorum nationes Lusitanis amicitiaæ foedere coniunctæ; id illorum arte & præstigijs factum ratæ, sumptis in eos armis,

vniuersos ad interneccionem deleuerunt. Hæc de ijs cōmemorasse Barbaris operæ pretium duxi, ut omnibus palā fiat ad quas in altero orbe nationes Societatis homines, prædicandi Euangelij causa, expeditiones suscipiant; in quas ærumnas, & vitæ pericula se conijciant, ut vnius Dei gloriæ, & animorum saluti consulant.

Porro Goaitacazij cruenta per id tempus, quo Ioannes ad illos iuit, cum finitimis Lusitanis bellare gerebant; neque hi gentis ferociam armis domare, neque animos beneficijs ad pacem allicere poterāt. Ergo Societatis Prouincialis è re Christiana & publica fore putauit, duos è nostris Sacerdotes virtute præstantes ad eos mittere, pacis & religionis tractandę causa: qui quæ rare exemplo modestiæ ferinam possent domare barbariem; cui
sum-

summa erat rerum omnium pro lege licentia: vsus enim quotidianus docet ad inferendam in barbaris etiam mentibus mansuetudinem & humanitatem, breuem ac compediariam viam esse; ijs maximè virtutibus fidei præcones excellere. Rè Deo impense commendata, huiusmodi prouinciam imposuit Ioanni Lobato, eximiæ probitatis viro, qui multis postea clarus prodigijs in Sinu Ianuario fato concessit anno Christi M. DC. XXIX. & Ioanni Almeida, cuius prudentiam, & paternam in Brasilos charitatem non semel expertus erat.

Exeunte Septembri mense, Anni M. DC. XIX. Caput frigidum petierunt; celebre id est, & nobile promontorium, quòd à positione loci, & frigoris inclementia nomen traxit; à Ianuario Sinu in Orientem tendentibus obie-

obiectum, & paucorum dierum
navigatione disiunctum. Hic se
nostris comitem addidit Stepha-
nus Gomez, Capitis eiusdem
Præfectus, & Brasiliæ gētis val-
dè studiosus. Eo duo Ioannes
aucti socio, canois vesti vicina,
stringentes littora ad Bagrum vs-
que fluvium prospero sunt cursu
delati, ibique in terram egressi,
itinere satis longo, & sylvis ob-
sisto, non sine magno labore con-
fecto, ad optatam regionem per-
nenerunt. Ab incolis, maioribus
quàm præferret gētis barbaries
amoris significationibus sunt ex-
cepti, & ad suos admissi vicos,
varijsque munusculis, regionis
more, donati. Explorata gen-
tis benevolentia aggressi Patres
Christianæ legis vulgare myste-
ria, & veri Dei cognitionem ob-
cæcatis superstitione mētibus in-
gerere; easque paulatim ab in-
nata.

nata feritate ad humanitatē traducere . Addebat prædicationi pōdus morum integritas, & modestia oculorum, index continentia, quæ in Sociorum facie emicabat, & Barbaros vitiorum, quamquàm cæno immerfos, in sui admirationem rapiebat; & quemdam aperiebat aditum, vt radium Euangelicæ veritatis admitterent. Igitur breui gens illa, qua nulla vsquam aut minùs culta, aut magis immanis ad eam, diem fuerat, non modò mitis & facilis, sed magna ex parte erudita fidei mysterijs cæpit esse. Tantum Christi disciplina ad humanitatem valet. Cæterùm quia Brasilicæ genti mobile & versatile ingenium est; & nisi assiduus, ac præsens operarum accedat labor, qui illam in officio contineat, in pristinos facilè ritus, moresque reuoluitur; huius vitan-

tan-

tandi causa periculi, totis viribus institere socij, vt quos baptismo nuper abluerant, ij, data quamprimùm comoditate, solum verterent, & in proxima Capiti frigido regione, quæ Lusitanicæ ditionis est, sedes figerent; ibique in pagos & oppida distributi, leges sibi conderent, agros colerent, & institutum vitæ Christianæ cursum tenerent constantes, sub idoneis Societatis nostræ rectoribus & magistris.

Ad extremum de inēdo cum Lusitanis pacis fædere tractatum; quod nullo fere negotio, imbutis iam vera religione animis, sancitum fuit. Compositis in hunc modum Sociorum industria rebus, quoniam præstituta iam à maioribus dies instabat, ab ea regione, non sine multis incolarum lacrymis, discesserunt. Conscensa nauis, Frigidi primùm Capitis

pitis Promōtorium feliciter præ-
teruecti, Sinum Ianuarium salui
& incolumes tenuerunt, vbi lætis
de constituta cum Barbaris pace,
& propagata inter illos religio-
ne, multiplex ciuitati vniuersæ
gaudium attulerunt.

CAPVT XIII.

*Redit ad Patos : biennium inter
illos moratus ad S. Pauli col-
legium reuertitur.*

ALias ex alijs missiones fere-
re videbatur Ioannes, vt
vberiore periculis & erum-
narum messem colligeret: famem
siquidem, sitim, æstum, defati-
gationem, rerum omnium ino-
piam, ipsam denique mortem,
vt animarum saluti consuleret,
in summis habebat delicijs. Id-
circò vixdum reuersus à Goaita-
ca-

cazijs , de repetenda ad Patos ,
quorum supra mentionem feci-
mus , expeditione cogitauit , ut
nostrorum opera hominum , &
remedio destitutis , omni cura &
studio subueniret . Visa res su-
perioribus maturà consultatione
digna , propter multas & graues ,
quæ per id fortè tempus incide-
runt , difficultates . Coacto ea-
de re domi concilio , alij in aliam
abierunt sententiam Patres ; &
tempus consultando trahebant .
Dirimendæ controuersie causa ,
nonnulli ex ijs optimum factu iu-
dicarunt , rem totam Patris Ge-
neralis arbitrio committere , qui
tum erat Mutius Vittelleschus ,
vir doctrina pariter & religione
insignis . Is , causâ Romam de-
lata , ritè examinatis in omnem
partem rationibus , decreuit , ut
duo è nostris Sacerdotes pruden-
tia , & pietate insignes , & in re-
bus

bus Brasiliensis benè versati, Patricam repeterent missionem, ibique sedem figerent, quò utiliùs in posterum, & commodiùs in illa Domini vinea laborarent. Explorata Generalis voluntate, duo fuerunt ad eam expeditionem Socij designati; Antonius Araùsius, & Ioannes de Almeida, non sine pia quadam æmulatione cæterorũ, qui illam suis humeris prouinciam imponi multis cum lacrymis postulabant.

Præcipitante iam anno 1622. ambò se commisere mari, vel vitam si res, posceret, pro Dei gloria, & adiumento proximorũ parati fundere. Ad obuiam primum Insulã *Bonicuacampam* nomine, quæ medio ferè spatio inter Sinum Ianuarium & sanctorum oppidum iacet, secundis vētis delati: ibi dum vectores curandis parumper corporibus immo-

mo-

morantur, Ioannes in solitariū
locum littori proximum, orandi
causa, secessit; abstracto que
sensibus animo, totus Deo frue
batur. Magna diei parte ita me
ditando consumpta, instante iam
profectionis tempore, sensere
comites vnum illum desiderari.
Diū igitur per totam Insulam di
ligentissimè perquisitus, nec vi
piam inuentus, non leuem curi
ctis sollicitudinem iniecit. De
mum vbi sese is à suauissimis
cum Deo colloquijs expediuit,
hominibus se reddidit, & in me
dio littore, focijs rei nouitate at
tonitis, repentè apparuit: quasi
in ipsius esset potestate hominum
aspectui se subducere, & reddere
cū vellet.

Paucis post diebus res longè
illustrior, & mirabilior contigit.
Sereno cælo & tranquillo nauig
abant mari. Ecce tibi in me
dio

dio ferè cursu visum vastæ molis
monstrum magno hiatu caput in
altum attollere , & toto ad glu-
tiendam canoam , qua veheban-
tur, impetu ferri . Cuncti immi-
nentis periculi metu terreri , ex-
palescere , despondere animos :
ad mortem se comparare: vni Io-
anni mens , animusque constitit:
itaq; pauore solutus ad puppim
sedens , defixa in superis mente ,
diurni p̄sum officij persoluebat .
Animaduerso tamen sociorum
periculo, hilari vultu procedit in
medium, & bono illos animo ef-
se iubet , & timorem prorsus o-
mittere ; statimque manu ducta
in modum Crucis , vbi se ad ca-
noam monstrum satis applicuit ,
immaniter hianti benedictionem
impertijt . Mirum visu , dictuq;
sensit in cruce diuinæ virtutis
pondus inesse: confestim conuer-
so in alteram partem cursu , in-
gen-

gentem è naribus reflans aqua
 vim, modò saltibus se super
 das attollens; modò aquis se im-
 mergens, ludentis more, inno-
 cuum à vectorum oculis se lon-
 gè proripuit: at illi Ioannis be-
 neficio, tantò periculo erepti, vi-
 cinum Barbaris portum, secundo
 tempestate, incolumes subierūt.

Excepere illi nostros ingenti
 lætitia & gratulatione, confluen-
 te è vicinis pagis multitudine
 omnium ordinum, vestes eorum,
 manus, pedes, impressa etiam
 solo vestigia exosculari certan-
 tium: inde quasi humeris, trin-
 phantium more, sublatis, & in
 apertam campi planitiem dedu-
 ctis; vbi seuocatis à reliqua turba
 natu maioribus, *Pattes* exponunt,
 se in eam sponte venire regionē,
 tot mari terraque exantlatis la-
 boribus, vt sedem in illa figant,
 tandiuque moram trahant Euā-

ge-

gelium prædicando, donec Creatorem mundi omnes agnoscant, eiusque legem obseruent, quò paratam bonis in cælo gloriam consequantur. Visi sunt Angelos audire loquentes, dictaque auidis auribus excipere, & summo assensu probare. Continuo extructa domus, in qua habitarent Patres, (tugurium veriùs appellares, cum ex aggestis tumultuaria opera truncis, transversisque lignis constaret:) huic politiori opere Aedicula Sacra, ad rem diuinam faciendam adiecta. Tum Socij in illorum conuersionem totis viribus incumbere: diu, noctuque cum rudioribus agere, vt eos Christi mysteria edocerent: nullis laboribus parcere, vt errantes ouiculas ad vnius veri Dei cognitionem adducerent; nec minus sermone, quam religiosæ vitæ exemplo legis,

gis, quam prædicabant, innocentiam & sanctitatem ostendere, quæ tanto salubrior & efficacior prædicatio esse solet ad lucrandos Ecclesiæ Ethnicos, quanto pulchrior est forma pietatis rebus, quam verbis, expressa.

Cæterum laboriosi magis, quam vtilis & fructuosi nostrorum conatus erant: tum quia Euangelii cursum veneficorum, qui multum apud illam gentem auctoritatem valent, morabatur improbitas tantum quia Antonius, Ioannis socius & missionis præses, aliam ab illis agendi cum Barbaris rationem inierat: quippè qui cum esset sibi ipsi asper & infensus; quam apud se formauerat virtutis ideam ad eam conformare Neophytos vellet, cum ijs seuerius & vehementius, quam teneræ illæ mentes ferrè possent, alieno tempore agebat; eo euentu vt ab alienis

natis

natis à Christiana religione animis, indigenæ tantæ comparandæ virtutis spe deiecti, ad pristinos errores, barbariemque redirent. Ioannes contrà suaptè natura mitis, & humanus, haud ignarus nimia seueritate ingenia exasperari, & à suscipienda Christi fide auerti; Xauerij prætereà Indiarum Apostoli memor consilij: Non alia re magis ad Christum conuerti Ethnicos, Neophytosq; in suscepta iam religione contineri, quàm clementia, & comitate: his maxime virtutibus ad conciliandos Patrum animos vtendum esse censebat; & gradatim cum eisdè procedendum, donec tractu temporis haustam à maioribus feritatem, deponerent, & ad Christianam viuendi rationem mores accomodarent. Cùm suspecta valdè earum sint incrementa rerum, quæ subitotus habent profectus; & citò ruant

E quæ

que breui crescunt. Neque ab hominibus in America paulò anteferarum ritu viuentibus, atque in alta natis barbarie, tantam conuersionis initio vitæ innocentiam exigendam, ac si in media Europa luce nati, educatique fuissent.

Antonius nihilominus in sua persistebat sententia, & Ioannis cõsilia improbabat, quasi Barbari coniueret, & nimia indulgentia sanctitati Christiane religionis officeret. Quo satis constitit, præstanti sæpè virtute viros, & animorum contentione concordēs, inter se iudicijs, ac sententijs ex ingenio, ac indole dissidere.

In his rerum angustijs Almeida rectè se facturum putauit, si rem totam Patri Prouinciali, qui tunc erat Dominicus Coëllius, per litteras significaret, & illius exploraret sententiam, vt quidquid is sibi faciendum præscriberet, sine

cun-

cunctatione perficeret. His accep-
tis litteris, Prouincialis rescripsit,
vt Ioannes data quamprimùm
commoda nauigandi facultate,
naué conscenderet, & sancti Pau-
li domum repeteret. Antonium
verò iustis de causis diutiùs inter
Patos morari iussit Ethnicis con-
uertendis, Neophytisque pro vi-
rili parte iuuandis; seriò tamen
admonitum, vt mitiùs in poste-
rùm, & benigniùs cum illis age-
ret, quò maiores caperet animo-
rum fructus. Vtrique autem ido-
neos itineris, & stationis socios
assignauit.

Biennium, & eo ampliùs, in illa
regione consumpsit Almeida: &
licet ex macro, & sterili illo solo
parem suis laboribus fructum nõ
collegerit, permultos tamen ex
omni sexu, atque ætate mortales,
qui grauibus affecti morbis mor-
tali iam erant proximi, Christianis

facris, prout ferebant temporum
angustia, vtcumque instructos, sa-
lutari fonte lauit, & ad cælum, vti
fas est credere, breui defunctos
transmisit. Idem pietatis officium
peregit erga pueros, & infantes,
quos immatura mors ad sempiter-
num raptura foret interitum, nisi
baptismo lustrati æternum sibi vi-
tæ aditum aperuissent, quorum
ingentem fuisse numerum com-
perimus: horumque salutem suo-
rum illa in expeditione laborum
pretiū æstimauit, ex quibus splen-
didissimam sibi patientiæ coronā
in cælo contexit. Rebus igitur,
quoad eius fieri potuit, composi-
tis, profectionem in Lusitanorum
Coloniam adornauit. Conscensa
nauicula, secundis admodum ven-
tis vsus, ad Sanctorum portum
celerrima paucorum dierum na-
uigatione peruënit: cuius aduen-
tus, quò diutiùs, longiùsq; abfue-
rat,

P. Ioan. de Almeida . 101

rat, eò maius vniuersæ Coloniae
gaudium attulit.

Plures, annuntiandi Euangelij
causa, in Brasiliæ mediterranea,
Ioannes fecit excursions, quarum
certam, & accuratam cognitionem
per longissima regionum inter-
ualla assequi non potui Romæ,
in qua à multis iam annis dego:
ab ijs proinde describendis ab-
stinere volui: quoniam mihi est
animus certa tantum, & ex-
plorata; non dubia, aut
incerta litteris
prodere.

†

002.00202

E 3

LI-

LIBER SECVNDVS

CAPVT PRIMVM.

*In Domo S. Pauli confessariū agit
multa scitu digna edit prodigia.*

Ractis iam ab assiduis laboribus, & à longa ætate viribus, in S. Pauli Domum, Superiorum mandato, Ioannes concessit; vbi nouo animi impetu capto, ad excolendam Domini vineam, quæ syluescere cum vitijs cæperat, totum se contulit: quanto cum rei Christianæ commodo, ab emendatione morum, à malè parti lucri restitutione, à frequenti Sacramentorum vsu, à pace grauissimis allata discordijs, satis apparuit. Porrò etsi altioris ille doctrinæ, quæ Theologiæ scholasti-

cæ

caë nomine continetur, præfidijs
munitus non esset, præclaris ta-
men rectæ vitæ exemplis, & pijs
de rebus diuinis sermonibus,
quos passim cum Brasilijs, & Lusitanijs
habebat, omnes ad pietatis
officia incitabat; nimirum rapit a-
nimos virtus eximia, tumque ma-
ximè cum per exempla illustria,
cælestem suam pulchritudinem
prodit. Accessere complura pro-
digia naturæ viribus maiora, il-
lius ope, precibusque patrata, quæ
omnium mentes hominis vene-
ratione iam captas, pronas ad se-
ctanda Christi vestigia reddide-
runt. Ire per singula operæ pre-
tium erit, ne si ex ijs quædam in
lucem demus; quædam silentij te-
nebris inuoluamus, communi
republicâ vtilitate fraudemus,
& tanti viri gloriæ detrahamus.

Puella quædam cognomine
Grimanesa videndi facultatem

amiserat; in grauem etiam morbum inciderat: multos iam annos in perpetua nocte mæstissimam tolerabat vitam: vocatus Ioannes, ubi decumbentis confessionem excepit, & manum capiti imposuit, preces quasdam recitando, tenebris ægra repente discussa, optatam cum sanitate oculorum lucem recepit, integrisque è lecto viribus surgens domesticis capere vacare ministerijs.

Transuersus in vtero cuiusdam fæminæ fætus hærebat, neq; maturo iam tempore in lucem edi, neq; brachiolum, quod extulerat, contrahere poterat; interim fæmina acerbis cruciabatur doloribus, & in aperto vitæ discrimine versabatur. Ioannes rei cōscius eò accurret, vt periclitantis è partu cōfessionem audiret: peracta confessione brachium cruce signauit, eoq; adhibito remedio tam facilem illi

par-

partum præstitit, vt protinùs innoxia sætum effuderit.

Blasius Mendez graui, & periculoso iamdudum morbo laborabat: huic Ioannes diuino illustratus lumine aliquando prædixit, illum præfenti quidem ægritudine liberandum, cæterùm in sequenti anno grauiori correptum iri, ex qua vltimã obiret diẽ. Prædictioni fidem fecit euentus; æger breui conualuit; sub finem tamen sequentis anni iterum decubuit, & decessit.

Sebastianus Gillius brachij alterius patiebatur dolores, quod propterea alba obuolutum fascia de collo suspensum gestabat. Semel contigit, vt se offerret viæ comitem Ioanni rei Christianæ causa, vicinos Brasilorum pagos percurrere cogitanti, qui vt hominis vrbانيتati se gratum ostenderet, & officium rependeret be-

nēficio, manu illius brachium leuiter tetigit; eoque tactu dolores sedauit.

Pergebat aliquando in villam à S. Pauli oppido parùm distantem, vt cuidam mancipio grauiter ægrotanti, & confiteri volenti aures daret : itinere ferè toto importunus imber, quòd pluuiũ tempus esset, ipsius vexauit Socium; isque totus pluuia madidus ad infirmi casam peruēnit : sicco prorsus, & intacto Ioanne, à cuius vel extremo villo vestis imber abstinnit.

Vitulus natus erat tibijs in arcum recuruatis : non ijs insistere; non loco mouere se poterat: opus erat vt bubulcus bestię perindè, ac nutrix infantis, curam haberet. Igitur tantę redimendę causę molestię, vitulum accipit in brachia, & Ioannem conuenit, multisque ab illo precibus contēdit:

vt

vt rectas vitulo suo tibias, pedesque restituat. Ille rustici fiducia, & simplicitate captus, re prius Deo commendata, imperavit adstanti, vt vitulum suis vti pedibus finiret, & aperto campo vagari: res mira: vitulus explicatis de repente tibijs, pedibusq; iusto loco restitutus integer, & sanus extitit: mox è bubulci brachijs saltu defiliens ludere, currere, & toto lasciuire campo cepit, cunctis, qui aderant, rei nouitate attonitis.

Vigente ad multos dies solis æstu, soloque nullis è cælo effusis imbribus arefcente, languebant faseoli, quos in suo seuerat hortu Maria Pedrosa, fæmina Lusitana: ad Ioannem supplex confugit: & suos illi faseolos valdè commendat: is lustrali aqua hortum adspergit, eiq; ac si rationis compos esset, iubet pro imperio, vt Mariam voti sui cõpotem faciat.

Triduo exacto, hortus imperantis dicto, & Mariæ votis abundè respondit: tantamque illius generis leguminum fudit copiam, vt fidem penè excederet.

Excurrebat aliquando ad confessionem ægrotantis in rusticana villa mancipij, affecta quamquam tum esset valetudine: optimum quippè ducebat sibi deesse, ne deesset ægrotis; peracta confessione, villæ dominus officij sui esse duxit rete pensile, baiulis mancipijs, quo domum reueheretur, illi offerre, qui commodissimus habetur per Brasiliam iter agendi modus. Negavit Ioannes se corpore vtcumque firmo, eo retis genere indigere; multaque in hanc sententiam dixit. Cæterùm importunis demùm precibus cedens se in rete cõposuit. Parum à loco proefferat, cùm baiulis minimè sentientibus, à reti auolauit, & ad S.

Pau-

Paulum citissimè præcucurrît; eò
cum baiuli post aliquot peruenif-
sent horas, ad Collegij ostium il-
lorum præstolantem aduentum.
Ioannem viderunt, modestè sub-
ridentem; quasi admissæ piæ frau-
dis conscius deceptos vellet ad-
monere de subtracto onere, & in-
ani sarcinæ iactatione: baiulis sibi
opus non esse: illorum proinde v-
suram, pro arbitrato, vel admitte-
re, vel reijcere.

Vir quidam religiosus oppidi,
quod *Sanctorum* dicitur de atroci
patrando facinore secum, nemine
conscio agitabat: quòd id flagitij
genus ne subolere cuiquam, vel
maximè fido debuerat propter a-
trocitatem. Sed non tulit tacitū
Deus, qui Ioanni longè apud S.
Paulum habitanti reuelauit: quē
inde miro quodam modo ablatū
in cubiculum religiosi hominis
nihil minùs cogitantis coram per
spe-

speciem exhibuit: a quo seuerè reprehensus, destitit à proposito, & ad Deum ritè, ac ex animo cōuersus, veniam ab eo, cum lacrymis impetrauit. Re ex sententia, confecta, Ioannes in suum se opidum, cubiculumque recepit.

Brasilo cuidam in pago Conceptionis (sic vocant) ex pestifero contracto morbo mors imminabat; quàm, & ille expectabat in horas, omnibus iam Sacramentis ritè munitus: propinqui etiam necessaria ad funus parabant. Interim aduenit Almeida, benedictionem moribūdo impertijt; qua recepta, subitò conualuit.

Affirmabat Antonius Rodericius, vir antiquæ fidei, & probitatis, sæpè à se visum fuisse Ioannē manus imponere pueris malè valentibus, eosque statim parentibus sanos reddere.

CA-

CAPVT SECVNDVM.

*Illustria quædam in eodem Oppi-
do vaticinia.*

Propria Ioannis fuit peren-
nis quædam rerum futura-
rum cognitio diuinitus compara-
ta; quæ ita per omnes illius vitæ
vagatur actus, vt tota perpetuis
vaticinijs contexta esse videatur.
Quò res sint lectoribus notiores,
singulas singulis Collegijs, in qui-
bus contigerunt, cum alijs tamen
mixtas prodigijs, iusto ordine af-
signabimus; A S. Pauli domicilio,
quod senio iam grauis, primùm
incoluit, initium ducemus.

Elisabetha Nunes Moreira pa-
rum æquo ferebat animo ancil-
læ cuiusdam morbum, & grauem,
& diuturnum: illam Ioannes inui-
sit, & benignè monuit, vt suam ad
Dei

Dei voluntatem omninò componeret; à Deo quippè decretum esse, vt quotquot tum erant in eius domo familiares breui obiret. Vaticinatio verior fuit, quàm letior: vix pauci decurrerant dies, cùm omnes sunt mortui.

Oneraria Castellaua, ex Hispania in Occidentis Solis Indiam soluerat; sed fæda tempestate iactata, diffractò malo, lacerisq; armamentis, Sanctorum in Brasilia portum ægrè tenuit. Vectores maris sæuitiem, naureamque perterriti, relicta eo in portu nauis, terrestri se contulere itinere ad S. Paulum, duodecim ferè leucas, vti in loco diximus, mediterranea versus, ab Oppido Sanctis disiunctum: ibiq; ingenti pecuniæ summa proposita, peritum aliquem viæ duem quærebant, qui illos per inuias quasdam solitudines ad Buenos Aires, nobile ad Argentin-

genteum Fluuium, Hispanæ gen-
tis Emporium, deduceret: sed quia
latè indomiti, immanesque cole-
bant Barbari, res erat plena dif-
criminis, quod adire horrebant
omnes; vnus inuentus est Lusita-
nus, magni vir animi; qui se iti-
neris ducem suis cum mancipijs
Hispanis obtulit. Antequàm in-
viam se daret, Ioannis se preci-
bus commendauit. Is hominem à
suscepto consilio multis rationi-
bus auertere frustrà conatus, pa-
lam confirmauit: pertimescere se
valde, ne quid illi grauis in itine-
re accideret incommodi; neuè ab
illius Socijs diuina Maiestas se-
cretioris alicuius delicti pœnas
expeteret. Nec vanus, sed reli-
gionis plenus is metus fuit. Eius
negligens Lusitanus necessarijs
rebus instructus cum Socijs iter
capessijt. Post aliquot dies ventū
in montes, vnde nota fiebant via-
rum

rum diuortia: inde Hispani rectā
 ad Buenos Aires viā arripuerunt:
 Lusitanus suis cū mancipijs san-
 ctum Paulum versū redijt. Vix
 mouerat loco, cū fædum quod-
 dam morbi genus eum, Socioſq;
 inuaſit: & pestilentem vim morbi
 ægritudo animorū, omniumq; re-
 rū inopia vasta illa in solitudine
 augebat. Iacebant miseri suis ad
 arbores suspensi retibus, Brasilię
 more, macie deformes, mortuis,
 quā viuis propiores, circum-
 frementibus diū, noctuque feris,
 quæ prædæ suspensis inuolutæ
 retibus inhiare videbantur. In his
 rerum angustijs subijt animum.
 Lusitani sera pænitentia facti, &
 certa Ioannis prædictio: huius cę-
 pit inuocare nomen, & auxilium
 implorare. Res dictu mirabilis: fē-
 sit is leucas ferè ducentas absens
 miseri preces; ac repentè huma-
 na maior speciē, media illa in so-
 li-

litudine oranti apparuit: secumq;
detulit vas ingens purissimo mel-
le plenum, Brasiliçę etiam farine,
maceratęque ad fumum bubulę
quantum fame laborantibus ad
multos dies satis esset: mox Lusi-
tanum proprio compellat nomi-
ne, blandisque solatur verbis; ac
mœrore torpentem excitat, iu-
betq; vt sumpto cum Socijs cibo,
Sanctum Paulum confestim repe-
tat: eoq; vētuos omnes incolumes
certò denuntiat. Quibus dictis, vi-
deri desijt. Ergò Lusitanus cęlesti
fiducia plenus, inter Socios parti-
tur cibum; illoque sumpto, sense-
re omnes illicò sibi vires restitui,
& nouo quodam animos vigore
roborari. Recreati, ac resecti da-
pibus, itineri se commiserunt; ac
diuina regente clementia, multis,
& grauibus defuncti periculis, ad
oppidum Sancti Pauli incolumes
peruenerunt. Necdum finis pro-
di-

digiorum. Lusitanus antequàm
 domum se reciperet, & vxorem
 cum filijs præ gaudio gestienti-
 bus, quæ sibi occurrerat in platea
 salutaret: officij sui esse duxit ad
 S. Michaelis pagum vicinũ di-
 uertere, in quo tum Ioannes Cu-
 rionis officio fungebatur. Eò cum
 peruenisset, ad illius se abiecit pe-
 des; nec finem fecit agendi gra-
 tes; donec is manu alieuatũ,
 Christo Dei filio, & humanæ sa-
 lutis vindici gratiam habere, do-
 mumque redire iussit, vt vxorem,
 & filios, quos in oppidi platea
 obuiam sibi factos mæstos, & in-
 salutatos reliquerat, sui aspectu,
 alloquioq; soletur. Sic Lusitanus
 redditus suis, & Ioannes mirabi-
 lis omnibus visus est. Quanta hic
 & quàm illustria iasint, & vaticini-
 a, & prodigia, non est meum, qui
 Scriptorem ago, expendere: refer-
 re officij mei est. Erunt qui, vel le-
 gen-

gendo ponderent, vel dicendo
amplificent.

Nonnulli ex oppidanis inito
inter se fædere decreuerant, vici-
nos Brasilorum pagos armis in-
uadere, & incolas in seruitutem
abducere: nec vlli mortalium rem
detexerant: eam tamen odoratus
Ioannes consilij authores mone-
re institit, orare etiam, & obtesta-
ri, ne fæderatis pagis bellum in-
ferrét, ne publicæ pacis iura vio-
larent; ne Lusitanæ gentis nomi-
ni, illato per iniuriam bello, tur-
pem dedecoris notam inurerent:
sed nihil apud illos tãti viri pre-
ces, & consilia valuerunt. Igitur
properantibus ad bellum *Vereri*
se admodum, dixit, *ne meritas ab*
illis diuinum Numen panas expe-
teret. Atque vti dixit, prorsùs eue-
nit. Brasili quippè vbi iniquo se
bello peti senserunt, coniunctis
inter se viribus, & sumptis confe-
stim

stim armis, Lusitanis occurrunt, multos sagittis configunt; non paucos interimunt; reliquos, iniecto, uti apparebat, diuinitus pauore animis, in fugam vertunt: nonnulli densa vicinorum nemorum umbra tecti mortem euadunt. Interfuit praelio Dominicus Maciel, vir pius, & honestus, de quo fama percrebuit à Barbaris fuisse occisum: idcirco Maria Aluarenga illius coniux, tam tristi perculsa nuntio vitam in lacrymis, & dolore trahebat: eam inuisit Almeida, iussitque bono, ac leto animo esse: Dominicum enim eius coniugem, ipso Natalis Christi die domum rediturum incolu- mem. Quae res per vicinos Brasilorum vicos late vulgata suspensos omnium animos expectatione tenebat. Ecce tibi ea ipsa quam Almeida designauerat die, Dominicus domum redit, suosque

in-

incredibili afficit gaudio; eoque plus admirationis res habuit, quòd locus vbi pugnatum fuerat; multa passuum millia aberat à Sancto Paulo.

Hoc ipso in Oppido sæua admodum tempestas contra Societatem exorta est, quæ nostrorum patientiam hominum valdè exercuit, & illorum ergà Brasilos charitatem maximè probauit. Oppidani coaceruandis per auaritiam pecunijs intenti, iniqua exerebant lucra, perque iniuriã parta vi retinebant: & quod deterius erat, nullum delictorum genus in indigenas non iustum putabant: eos dolis circumuētos excipere, iniusta detinere seruitute, modis omnibus vexare, quin etiã interdum impedimento esse neficerent Christiani, ne potestate illos diuexandi, eorumque vtendi opera in Sacararijs officinis pri-

uarentur: quo fiebat vt Brasili Europæos homines acerrimo haberent odio; & religionem Christianam veluti talium magistrum scelerum, hinc quasi ex certa nota æstimantes, vtrò damnarent. Ergo Socij, ne suo Patrum, & Curionum deessent officio, iniquis oppidanorum conatibus se opponere; auaritiam reprehendere; diuini numinis iram intentare; omnia moliri, vt Brasilorum conuersioni, & religionis bono consulerent. Illi contra, nostrorum reprehensiones ægrè ferre; flagrant in eos ira: odio furere: exilium minitari; eò procedente die, res deuènit, vt cum Socij à tuenda incolarum libertate, oppidani ab opprimenda non desisterent, ac veluti ex æquo religio cum impietate certaret, vicerit tandem, vt sæpe contingit, virtutem vitium, & pietatem improbitas. Ita
que

que nostris vis facta: omnes à
suis sedibus pulsi, alioque migra-
re coacti, non minori oppidano-
rum infamia, quàm exulum glo-
ria. Affecit huiusmodi casus gra-
ui dolore Ioannem ea tempesta-
te in alio morantem oppido, tum
propter enormem iniuriam So-
cietati illatam, tum propter in-
dignum facinus à Lusitanis ad-
missum. Cæterùm quia in eo exi-
lio fidei magis causa, quàm So-
cietatis periclitari videbatur, tan-
diù institit rem Deo enixè com-
mendare, donec nostrorum ad
suas sedes reditum precibus im-
petrauit. Itaque die quodam cum
magno animi ardore orasset, voti
se compotem factum sensit, præ-
dixitque, multis simul adstanti-
bus, redituram ad Sancti Pauli
oppidum Societatem antequam
ipse vltimam obiret diem. Vera
dixisse probauit euentus; subla-

F

tis

tis quippè tempore procedente,
discordijs, compositisq; commu-
ni vtriusque partis consensu re-
bus, Socij paucis ante Ioannis o-
bitum mensibus, suo sunt Colle-
gio restituti, maiori cum oppida-
norum gaudio, quàm fuerant cũ
ignominia eiecti, vt publicum de-
cus, & gratulatio, publicum de-
decus, & infamiam compensaret.

CAPVT TERTIVM.

*Alia in Sanctorum oppido edita
Ioanne prodigia.*

ANnos ferè quatuor in San-
ctorum omnium Colonia
Ioannes consumpsit, non sine in-
genti Lusitanorum bono, & Bra-
filorum: neque intrà vnus oppi-
di, licet ampli, & opulenti fines
Apostolici viri charitas se potuit
continere, sed latè per vicinos

va-

vagata pagos, vniuersorum, tum
animi, tum corporis commodis
feruiebat. In primis omnium
confessione constat repressã Al-
meidæ consuetudine, & sermo-
nibus illo in oppido peccandi li-
cẽtiam, extincta multorum odia,
iniquas mercatorum negotiatio-
nes sublatas, inductum frequen-
tem Sacramẽtorum vsum; & mo-
rem audiendi profestis etiam
diebus, Sacrum, aliaque, & pieta-
tis in Deum, & in proximos cha-
ritatis officia exercendi. Ita pau-
cis à Ioannis aduentu mensibus
Oppidanorum mores sunt immu-
tati, vt alij prorsus, atque inuene-
rat, apparerent: & tum demùm
iustum oppido *Sanctorum* nomen
conueniret. Ciuium præsertim a-
nimos ad Dei amorem accende-
bat concepta iam pridem de illius
sanctitate opinio, maximum in
persuadendo momentum: innu-

meris illustrata prodigijs: nonnulla ex ijs feligere relatu digniora, eaque litteris tradere, institutum mei esse duco.

Iuerant piscatum initio mensis Iulij simul cum Lusitanis Brasili in quemdam maris sinu paucis ab oppido leucis disiunctum. Comitem se discedentibus addidit Almeida, ut dum capiendis illi piscibus operam darent, ipse Apostolorum more, animarum piscatore ageret: ea tamen a nostris lege discessit, ut ante festum Beati Ignatij Societatis nostrae parentis, quod pridie Kalendas Augusti celebrari solet, in Collegium prorsus rediret. Solidum ferè mensem Socij piscando consumpserant: piscatio ex voto successerat, & Almeida egregie munus suum obierat. Instabat iam Ignatij peruigilium, vrgebatque Dei Seruus discersum. Cæterum

coorta subito tēpestas profectio-
nis consiliū disiecit: & ea erat lo-
ci natura, situsq; vt nonnisi mari
illuc adire, indeq; redire liceret.
His temporum, & loci angustijs
interclusus Almeida, animum nō
despondit, sed fretus Deo, peri-
culisque superior, seuienti magis,
ac magis in singula momenta pe-
lago minimē cedendum ratus,
exigua admodū canoa mari se
committere decreuit, vt Superio-
rum mandatis satisfaceret. Tum
Socij Brasili, & Lusitani illius ma-
ximē amore ducti, & imminentis
periculi metu perterriti, ad eum
coire, obsistere, & orare, ne se in-
fanis fluctibus velit obijcere, &
cæco obedientię impetu ad mor-
tem ferri: maiorum præcepta ra-
tionis arbitrio temperanda esse,
non præcipiti consilio exequen-
da: remittendum breui pelagi fu-
rorem, & procellam finem factu-

ram. Talia inculcantibus Socij
 neminem minùs tangebant obie-
 cta pericula, quàm ipsum qui erat
 aditurus. Illis igitur valere iussis,
 lætus, & alacer canoam conscen-
 dit: indeq; conuersis in irata fre-
 ta luminibus, & elata in altum
 dextera, decumanis pelagi flucti-
 bus benedixit: res dictu mirabi-
 lis: de repente mare detumuit; vé-
 ti posuere; & tempestate sedata,
 tenebrisq; abactis serenitas cum
 luce redijt: secunda paulò post
 adspirans aura nauem sub ipsum
 D. Ignatij peruigiliũ ad Sancto-
 rum portũ celeri cursu prouexit.

Nobili puellæ, nomine *Mar-
 cellina de Siqueira* tetri vis mor-
 bi loquendi facultatem abstule-
 rat; os etiam sædum in modum
 distorserat, & hianti simile red-
 diderat. Ioannem adiere illius pa-
 rentes suppliciter obsecrantes, vt
 ad ipsorum domum accedere di-

gna-

gnaretur. Eò cùm venisset, decū-
bentis confessionem, vt potuit,
audiuit; animi salute procurata,
corpori etiam sanitatem, fufis ad
Deum precibus, impetrauit.

Inuisit aliquando Michaellem
Andradium graui iam dudum, ac
periculoso laborantem morbo:
occlusæ erant, de medicorum
consilio, fenestræ cubiculi, in quo
iacebat, ne quid noxiæ auræ
admitteret: vix Almeida id fuit
ingressus, cùm repente cælesti
quadam circumfusus luce, Solis
instar, apparuit, locumque perob-
scurum emissis à facie radijs il-
lustrauit: illo indè exeunte, lux e-
tiam pariter discessit. Paucis post
diebus Andradius conualuit, vi-
sumque à se Ioannem clarissima
nitentem luce, & facie mirum in
modum radiante, affirmauit.

Vehebatur aliquando naui cū
Brasilis, & Iacobo Carrilio Lusi-

tano . Littus propemodum rade-
bant, tranquillo mari, sereno celo,
leni à puppi aura spirante: longè
prouectos ad commodissimum
maris sinum, quem valles ambie-
bant multa nemorum amœnitate
vestitæ, cæpit desiderium vehe-
mens loci commoditate fruendi,
seque à maris nausea paululum
recreandi . Exscensione igitur in
terram facta, & aliquot horarum
quiete capta, Carrilius paucis
comitatus Brasilis in proximam
littori syluam, quæ gallinis sylue-
stribus abundare ferebatur, ve-
natum ire decreuit. Risit Almeida
cùm Socios ad venationem ac-
cinctos, & magnam gallinarum
copiam spe iam deuorantes ani-
maduertit: eosque inanes ad littus
redituros prædixit. Nec dicto fi-
des abfuit. Die ferè toto in vena-
tione consumpto, ne vnà quidem
gallina capta inanes, domum re-
die-

dierunt. Postero die Ioannes Carrilius monet, & Socios, ut arma capiant; tempus etiam, & certum locum in quo venentur, intento in eandem syluam digito, designat: eosque lætos ire iubet, & fiducia plenos. Factum ut præceperat; ac intra aliquot horarum spatium, tantam gallinarum cepere copiam, ut ijs ad littus portandis vix vniuersi venatores sufficerent.

Idem Carrilius plures Ioannis epistolas pietate, monitisque cælestibus plenas in vnum fasciculum collegerat, quas pretiosi loco thesauri domi asseruabat, noctuque cum ibat cubitum, capiti supponere cõsueuerat, ut illarum tectus præsidio securus dormiret. Contigit nocte quadam, ut excitato fortè domi incendio, cubiculum, in quo dormiebat, cum tota suppellectili conflagraret. Vnum illum fasciculum; quod pro-

digio, miraculoque non caruit;
reliqua incensa domo, flamma
non attigit,

Emmanuel Pirez Esquacia,
Nauarchus Lusitanus, è Sanctorū
portu soluere naue Brasilicis o-
nusta mercibus cupiebat: sed
quia importuna tempestas erat,
longiorem, quàm vellet, moram
trahebat in portu, non leui iactu-
ra mercium. Ioannes miseri pre-
cibus sollicitatus, ad maris littus
se contulit: ibique furenti subin-
de pelago, & insanos fluctus at-
tollenti, frænū benedictione
iniecit: sensit Oceanus potentis
virtutem crucis: extemplò venti,
vis, ac procellæ cecidit; mox tran-
quillitas secuta est: secundaq; af-
flāte aura, Emmanuelis nauis, ce-
leriùs portū tenuit, quem petebat.

Semel inuisit Mariam Siquei-
ram, foeminam eximiè piā: hæ-
rebat Mariæ lateri filia nouen-
nis,

nis, cui maior, quàm pro ætate, inerat prudentia, & morum probitas. Conuersis in virgunculam Ioannes oculis prædixit, fore vt breui Deiparæ affideret in cælo eodem fere modo, quò Matri adhærebat in terris. Paucis post diebus, præter omnium opinionem virguncula decessit, haud dubia salutis spe concepta: æquum enim erat credere eodem Almeidam spiritu afflatum, & certum de obeunda morte vaticiniũ, & de obtinenda post mortem in cælo gloria edidisse.

Hæc, & id genũs alia edita à Ioanne prodigia, magnam illi apud omnes existimationem pararunt. Itaque cùm vulgò haberetur, vt Sanctus, & prophetiæ dono mirabilis existeret, Lusitani, & Brasili nihil ferè alicuius momenti, illo inconsulto agebãt: & cùm grauius premebantur morbis, sa-

lutarem illius opem implorabāt,
& voti compotes passim fiebant,
impetrata sanitate.

CAPVT QVARTVM.

*Repetit Sinum Ianuarium : ibique
multa præbet vaticinationis,
& virtutis indicia.*

ANno à partu Virg. 1639.
senio iam penè confectus
in Sinum Ianuarium Ioannes re-
diit, vt frugiferam ea in Vrbe sue
& aliorum iuuandis animis quie-
tem ageret. Porrò etsi æqualem
semper innocentis vitæ tenorem
seruasset, in vltima tamen sene-
ctute positus, ceu nihil anteacto
tempore profecisset, ita omnes
animi, & corporis vires ad profe-
ctum intendit. Ergò ad summa
quæque concitatissimè ferri: vo-
lare magis, quàm currere: altiùs
in

in rerum diuinarum contempla-
tione mentem defigere: rigidius
tractare corpus: ad religiosæ per-
fectionis metam impetu maiori
contendere; nec quicquam de
charitatis ardore remittere, qua
fouendæ inter proximos pietati,
& illorum confessionibus audien-
dis, assiduam dabat operam: in
hoc totus esse; hoc omnibus ex-
petere votis, vt Christum omnes
colerent, & amarent. Nec verò
splendore virtutum, quàm prodi-
giorū multitudine fuit illustrior,
vt quos ad Deum non traheret
virtutis amore, rerum mirabilium
nouitate alliceret.

Est animus ire per singula; cla-
rissima quippè cum sint, non mi-
nùs illa seruient lectorum oble-
ctamento, quàm vtilitati.

Ludouicus Ribeiro de Silua
gravi oppressus morbo, simul, ac
capiti signū Crucis Ioannes im-
pref-

pressit, recreari animum sensit, morboque omni corpus leuari.

Lecto tenebatur affixus Simon Vasconcellus Soc. Iesu Sacerdos, is qui postea Brasiliae fuit Provincialis, pestilenti afflatus aere, fusoque per artus humore noxio, & totius corporis membris captus, acerbos patiebatur dolores: mouere se loco non poterat: non cibum, aut somnum capere. Tertius currebat à contracto morbo iam mensis; cum Ioannes infirmi cubiculum ingressus, oculos in Christi è Cruce pendentis effigiem, quæ ibi erat, coniecit; & multis ab illo precibus ingrauescenti indies morbo remedium flagitauit: atque, vt maius precibus adderet pondus, Deiparæ etiam, Ignatij Soc. nostræ parentis, & Xauerij implorauit opem: vbi precandi finem fecit, Simonem bono animo esse iussit, eumque

que obtinendæ salutis spe imple-
uit: Sequenti die summo mane
reuisit ægrotum: Somno recrea-
tum, meliùsque habentem repe-
rit: induere sibi vestes confestim
præcipit; è lecto surgere, contra-
ctosque iamdudum artus per cu-
biculum inambulando explicare,
& exercere. Paruit mandatis Si-
mon: dumque iste se domi conti-
net explicandis à morbo gressi-
bus intentus, ille in ædiculam B.
Virginis *ab exilio* dictam, paucis
ab Vrbe passibus distantem, per-
git, sacri faciendi causà, in gratia-
rum actionem; & ad id potestatē
sibi fieri, sanitatis futuræ præsci-
us multis ante diebus à Collegij Re-
ctore petierat. Peractō Missæ Sa-
crificio in Collegium reuersus
Simonem obuium habuit, ita sa-
num, ac confirmatum, vt nunquā
decubuisse videretur.

Ioannes Oliua, rei domesticæ
adiu-

adiutor, lenta tabescebat febris: in-
gentem etiam foedi humoris co-
piam singulis ferè diebus per os
euomebat: propediem moriturū
credebant omnes. Almeida illius
persanandi miro tenebatur desi-
derio: infirmorum quippè curam
sic ille ex officio habuerat in
Collegio, vt ab vnus salute om-
nium pendere salus videretur. I-
gitur à P. Rectore obtinuit vt si-
bi liceret, Oliua Socio, in rustica-
nam villam, animi gratia, per ali-
quot dies secedere: ibi, ceu arduā
aliquam expeditionem aggredi
cogitaret, multis institit in seip-
sum sæuire modis: iungere cum
noctibus orando dies: quotidie,
nec sine lacrymis, ad aram face-
re. Dies nouem, quos Deiparæ, &
B. Xauerio, ad impetrandam Oli-
uæ sanitatem, voti uos destinauit,
huiusmodi viuendi ratio tenuit.
Nono iam exeunte die, voti se-

com-

compotem factum sensit, & salutem ægroto exoratum. Continuo lætis Oliuam vocibus compellat, *Charissime*, inquit, *frater*, *immortales Virgini, & Xauerio* grates agas, qui te mortifera laborantem febrim persanare voluerunt; latentique in hepate ulceri à quo ceu fõte, perennis manabat sanies, remedium adhibere. Sub ipsum Xauerij diem (hoc est postridie Kalend. Decembris) perfecte valebis, ut omnibus constet, te illius potissimum intercessione fuisse sanatum. Nec mora: Oliua in Collegium cum Ioanne reuersus, designata Xauerij die, perfecte conualuit: recuperata sanitate, & gratijs, uti par erat, Deo, & Xauerio actis, infirmorum curam gerere, & alia charitatis obire capit ministeria; eò alacrius, ac diligentius quo propius morti fuerat: nempè salutem sibi redditam esse sciebat, ut aliorum saluti, com-

mo-

modisque seruiret.

Dominicum Garciam phtisi propemodum confectum, eadem prorsus, qua Oliuam, medendi ratione, sanauit. Huic etiam humanioribus iam exculto litteris, & disciplinis grauioribus studere, cupienti serio consuluit, vt studendi curam omitteret, & ad alia Societatis munia exercenda animu verteret. Paulò post, quod nemo putabat, omissis Theologiæ studijs, alia religionis munia obire Dominicus iussus est; & in ijs reliquum vitæ tempus laudabiliter consumpsit.

Multi, & frequentes in familiaribus nostrorum colloquijs de Ioannis virtutibus sermones fiebant: alius, aliam laudabat virtutem. Nec deerant qui altiùs iusto illius sanctitatem efferrent, beatumque vocarent, & Apostolico plenum spiritu. Quidam verò qui
 sibi

fibi prudentior cæteris videbatur, longè ab ea fuit opinione: negavit utique dici posse perfectum, qui suis erat, & animi, & corporis defectibus obnoxius. Non latuit res Ioannem in semoto admodum loco tunc orantem: ergò paucis post horis, cum in hunc ipsum incurrisset, extemplo ad illius se abiicit pedes; nec finem fecit agendi grates, quòd in familiari cum Socijs colloquio iustam de suis erratis tulisset sententiam: *Vnus tu omnium, inquit, de me optimè indicasti.* Ad hæc Socius erubuit, & viri sanctitatem, miratus est, qui etiam absens, divino illustratus lumine, longè dicta, factaque, Vatum more, perfectè cognosceret.

Neque domi solùm, sed etiam in Vrbe Ioannis opera, & virtus enituit.

Franciscus Barrettus de Faria
ex

ex tetro quodam vlcere decum-
 bebat, quod interiorem dextri la-
 teris partem occupauerat, & con-
 fluentibus eò humoribus noxijs,
 mirum in modum intumuerat.
 Aeger abiecta spe viuendi, & Ec-
 clesiae Sacramentis ritè susceptis,
 ad mortem se comparabat, & Io-
 annem accersiri fecerat, vt sibi a-
 nimam agenti adesse vellet: qui
 tanto charitatis officio ne deef-
 fet, statim accurrit, fusisq; ad Deū
 precibus, & B. Iosephi Deiparae
 Sponsi, ope implorata, latus dex-
 trum, in quo latebat vlcus, Cruce
 signauit: & ecce tibi illo ipso,
 quo id egerat, momento, tumor,
 dolor, vlcus euanuerunt.

Elifabetha Marisia, Francisci
 Costæ de Barros, nobilis Lusitani
 coniux, ex graui morbo, ac diu-
 turno in vltimum venerat vitæ
 discrimen; totos dies octo sine
 cibo, potuque transegerat: cape-
 rat

rat linqui animo, & voce pariter, sensibusque destitui: iamque extrema, tanquam depositæ, parabantur: cùm Ioannes opportunus aduènit, Deumque pro salute Elisabethæ breuiter precatus, seriò pronūtiauit, *Nequaquã ex eo morbo morituram.* Nec vana prædictio fuit; nec incassum fusæ ad Deum preces. De repentè visa meliùs habere fæmina, & liberiùs iam meante spiritu, oculos aperire; inde redeunte paulatim animo, circumstantes agnoscere, & sensuum usum cum voce pariter recuperare: nec multò post receptis à morbo viribus, domùs gubernationi vacare cæpit: quod ipsa salutis beneficium, secundùm Deum, Ioannis precibus acceptum retulit.

Infantem, nomine Antonium, feбри continua laborantem, imposita super caput manu, sanitati restituit.

Man-

Mancipium ex quodam vulnere in rixa suscepto, stuporem paralyfi similem contraxerat: os ei distortum, & ita clausum, vt nulla aperiri vi posset, nec ad inferendum quidem cibum: post multorum dierum inedia in extremū adductus discrimen est. Hunc conclamatum inuisit Almeida; manus ori adhibuit: de repente hiauit aeger, cibum admisit; potum accepit; ac deinceps suo loco os restitutum, & sanitas infirmo reddita: recreatus omninò conualuit: euentum admiratio consecuta.

Natum fuerat Antonio Coelio Oliuæ in sinistro latere ingens & malignum vlcus, quod procedente die, instar saxi induruerat, summis patientis doloribus. Post varia, & excogitata, & applicata à Chirurgis remedia, immedicabile apparuit: ventum ergò (quod in desperatis fieri solebat) ad Almeida-

meidam: is rem suscepit, & manus tactu vlcus sustulit, dolorem abstulit, periculum abegit.

Antonium Corream graui admodum morbo oppressum manu tetigit, & signauit Cruce; eoq; adhibito remedio, morbo leuauit.

Ludouicū Perez periculosus, & molestus morbus lecto affixerat; eoque detentus redire non poterat in Sanctorum Coloniam, vbi charissimam sibi coniugem, filiosq; reliquerat, vt ibi inter illorum amplexus, lacrymasque letus obiret. Erat tum in portu nauis ad profectiōem parata; sed urgente maximè per eos dies vi morbi, æger mari se committere formidabat. Ioannes rei cōsciū, Ludouicum monuit, metum poneret, & nauem conscenderet ad Sanctos Coloniam velificantem; eoq; venturum incolumem certò denuntiauit. Dictis respondit
euen-

eventus: ægrotus conscensa nauis
ad Sanctorum portum saluus ap-
plicuit: ibique inter amicorum
lacrymas, filiorum amplexus; &
quod caput est, Ecclesiæ Sacra-
mentis ritè munitus, haud dubie
æternæ salutis spe concepta, fate-
concessit.

Emmanuel Moura, Franciscus
Madrizi, & Andreas Martinez,
nostræ Societatis Alumni: item
Rodericus Trancosus, Franciscus
Monteiro, Franciscus de Oliueira,
Emmanuel Vasconcellius, & cõ-
plures alij ex omni sexu, atque
ætate mortales, qui varijs, & gra-
uibus decumbebant affecti mor-
bis, Almeidæ precibus conualue-
re protinùs.

Lusitanæ puellæ inter edendū
spina faucibus hæserat; qua penè
suffocata cum morte disceptare
cæperat. Animam agenti applici-
tæ Ioannis reliquiæ transuersam

im-

impulere spinam, eamque deorsum ad stomachum truserunt, & semimortuam à periculo liberarunt.

Cùm Sacram Eucharistiam accumbenti cælesti mensæ populo distribueret, iam iam daturus hostiam Brasilæ fæminæ contracta, subitò torpuit manus; hanc ob rē fæminam consultò præterijt. Rescitum postea illā baptismo nondum ablutam, ac proinde indignam esse, quæ diuino pabulo reficeretur.

Illud in paucis memorabile: Melchior Fonsca Nauarchus è Ianuario sinu aliò nauigare parabat. Cæterùm atris obductum, nubibus cælum, tenebrisque inhorrescens mare impendentem, in singula momenta tempestatem minitabantur, & Melchiorem cogebant plures, quam vellet, dies eo in portu hærerere. Ioannes, re

G

CO-

cognita, Nauarchum hortatur, ut mari se fidenter committat, Deiparæ tamen auxilio prius implo-
 rato. Paruit ille Ioanni: conti-
 nuò nuncupatis Deiparæ votis,
 magno animo vela fecit, impor-
 tuno quamquàm tempore, atriſq;
 nubibus incubantibus mari. Et
 multò magis Deo, ac Beatiffima
 Virgine fauente, quàm ventis, ac
 tempeſtate obſecundantibus, in-
 eum ipſum, quem deſtinauerat
 portum, celeri nauigatione per-
 uenit. Vixdum portum nauis at-
 tingerat; cùm nimbi dēſiffimi (qua-
 ſi tum venia data) ingenti frago-
 re, impetuque, cælo effundi, mica-
 re fulgura, mugire tonitrua, fure-
 re venti, ſæuire pelagus, & foeda
 exoriri tempeſtas cæpit: quæ Io-
 annis quaſi ſuſpenſa precibus te-
 nebatur, donec Fonſecæ nauis tu-
 tam in ſtationem ſe recepit.

CA-

CAPVT QVINTVM.

Alia à Ioanne præclarè gesta recensentur.

Collegij Fluuij Ianuarij architectura, quadrum ædificij exigebat: tribus iam partibus absolutis deerat quarta, quæ respiciebat subiectam, cui imminabat ciuitatem: isque prospectus pulcherrimus futurus erat. Gruë de more troclea, & ductario fune instructam ad agenda sursum saxa operæ idoneo in loco statuerant. Aderat fabricæ vnus è nostris domesticus coadiutor Antonius Sanchez: hunc strenuè opus promouentem studium cæpit aptâdi lapides eo organo ligneo trahendos: casu in medio tractu funis implicitus hæsit; nec vlla arte adhibita sursum ferri, aut

G 2 deor-

deorsum trudi poterat. Antonius impatiens moræ, temerè pedem impressit funi, & impulit morantem: ecce tibi machina eo impulsu acta momento impetum caput; & funis repulsus Antonium superstantem excussit, & in altum summa vi eiecit: volanti per aërem ingemuere adstantes, & hominis vicem anxij, attoniti expectabant, dum caderet: venit ille præceps, & caput terræ allisit, ex quo disrupta pars cranij sanguine per oculos, nares, os, & aures emanante moribundum prodidit. Iacuit luxato corpore, dissipatis membris, truncus sine sensu, sine motu: conclamari captus; & quidem nullum in eo vitæ vestigium deprehendebatur: agebatur de illo efferendo; cùm accurrerit Almeida clamore excitus, rogans quid rei esset? cõperta re, hilari vultu caput semianimis ex-

ce-

cepit manibus, ac super illud S. Euangelij Ioannis initium recitauit: tum bono animo Socios esse iussit. Breui ad se redijt Antonius, & paulò post, ingenti omnium admiratione, melius habuit. Recepit Almeida Socijs incolumem fore, nec ex eo casu moriturum, ope S. Xauerij, qui simile quiddam in Marcello Mastrilli praestiterat: ita omnes cura liberauit. Vixit deinceps Antonius, & vitam acceptam retulit Almeida, qui eam tamen ad Xauerium referebat: æquo humilitatis prodigio, ac fuerat species miraculi, cui Almeida modestè, vt aiebat, nobiliorem quærebat authorem.

Habent animi, vt, & corpora, ægritudines suas: atq; longè gloriosius est, & prodigijs nobilius, reuocare illos ad sanum, bonumque habitum, quàm humores corporum discordes natiuo concen-

tui reddere, & membra perditam
instaurare. Multa in hac parte,
eaque illustria Ioannes patrauit
ex ijs vnum deligam, quod om-
nium instar esse poterit. Versa-
batur in fluuio Ianuario iuuenis
Lusitanus honesto loco natus, qui
militiæ primùm nomen dederat,
& adolescentiæ florem peccandi
licentia corruperat: conuerso po-
steà ad mercaturam studio, totus
coaceruandis pecunijs, nulla ha-
bita iusti, & æqui ratione, inha-
bat. Huic sæculi negotijs impli-
cito, & multorum vitiorum cali-
gine immerso, quidã diuinæ bo-
nitatis radius affulsit, mentemq;
iniecit redeundi ad meliorem
frugem, & omnes antè actæ vite
fordes apud Ioannem confessa-
rium deponendi. Igitur per ali-
quot dies omnium peccatorum
confessionem apud illum ritè per-
egit, tanto doloris sensu, vt vix
pos-

possent inter confitendum à lacry-
mis, & gemitibus temperare. Et
quia nihil se gratius Deo factu-
rum putauit, quàm tanti viri ve-
stigij insistere, eumque cælestis
viæ ducem, & spiritus magistrum
habere, ex eo tempore totum se
illius arbitrio fingendum, ac for-
mandum commisit. Euènit paulò
post, vt castigandi corporis cau-
sà, ferreum cilicium ab Almeida
peteret, acutis totum confixum,
clauis, cuspidibus introrsum ad
ferendam carnem conuersis, quò
se aduersus hostem domesticum,
Satanamque muniret: haud igna-
rus. quantis ille viribus, dolisque
contendat, à sectanda virtutis via
tyrones Christi auertere. Cæte-
rum vix corpus cilicio cinxerat,
cum carnis stimulis ita exagitari
se sensit, vt nullo possent loco tu-
tus consistere. Inops consilij ad
Ioannem confugit, rem exponit,

auxilium implorat. Is cognitis diaboli fraudibus, quibus nondum bene firmatam tyronis virtutem conuellere nitebatur, eisdem vtendum artibus ad salutem censuit, quibus ille ad perniciem abutebatur: ergò restitutum sibi à tyrone ciliciū suo appressit corpori, & continuò iuueni reddidit, iussitque vt illo iterum se fidenter muniret: sperabat enim fore, vt in posterum superatis hostibus, victor euaderet, & nullis Satanae fraudibus esset obnoxius; vt re ipsa euènit; nã in reliquū vitæ tempus (quod iure mireris) omni prorsus libidinis sensu caruit.

Contigit etiam, vt eiusdem iuuenis è silice ignitabulo scintillas extudentis oculum dissiliens indè particula grauitè læserit, non sine acerbo sensu doloris. Ioannes, ne minùs esset in curandis animi, quàm corporis morbis præstans,

stans, signo Crucis super oculum
efformato, filicis particulam ex-
cussit, & dolorem repente seda-
uit: quædam tamen rubri coloris
nota, præteriti mali index, reman-
sit in oculo, vt iuuenis acceptum
à Deo, Ioannis interuentu, bene-
ficium præ oculis semper habe-
ret. Eundem præterea graui au-
ditus dolore vexatum, verbo,
Ephpheta, Seruatoris nostri more,
pronuntiato, & signo Crucis auri-
bus impresso, confestim leuauit:
eaq; ratione, & Medici, & Magi-
stri partes in discipuli laborantis
utilitatem gessit.

Hæc dum Ioannes agit in Flu-
uio Ianuario: nec minùs prodi-
giorum multitudine, quàm sanctæ
vitæ exemplis, & frequentibus de
Deo sermonibus, omnes ad pie-
tatem accendit: ardens inuidia,
Satanas, secundùm rerum cursum
suis, vt solet, artibus interrompe-

re, & Almeidam de medio tollere cogitauit: ita se res habuit. Vocatus ad confessionem cuiusdam Brasili, qui morti erat proximus, nulla interposita mora, itineri se commisit, paucis comitatus indigenis: dumq; laxandi animi causa, multa cum Socijs per viam de rebus caelestibus miscet colloquia, proiectū summa vi ab alto saxū prætereuntis caput grauius vulnerauit, & mortuo similem in terrā deiecit: tum verò Socij solliciti, anxijque hinc, indè circumspicere (solitarius enim locus erat) & tanti sceleris authorem diligentissimè perquirere: cunctis, circumquaque perspectis, nullus tanti flagitij author inuentus: omnibus persuasum, proiectū à dæmone fuisse saxum, qui iampridè Almeidae maximè infestus, nullū non mouebat lapidem, vt eum occideret. Verūm Dei seruus sibi

iam

iam redditus, ne, dum medendo
vulneri eo ipso in loco moratur,
infirmus sine confessione decede-
ret, statim circumuoluto temerè
capiti sudariolo, totus sanguine
perfusus, cæptū iter strenuè per-
secutus, ad Brasili decumbentis
tugurium medias inter filuas e-
rectum, tandem peruènit: vbi, con-
fidenti aures dedit, eumq; Sacra-
mentis Ecclesiæ, & idoneis ad be-
ne moriendum consilijs præpa-
rauit; nec indè abcessit, donec il-
le animam Deo redderet. Aliena
salute procurata, ad Collegium,
reuerfus, Chirurgis sui curam ha-
bere permisit: paucis post diebus,
diuina magis, quàm humana ope-
rante virtute, perinde, ac si nullū
accepisset vulnus, ita integer fuit,
ac vegetus. Porro nonnulli Socio-
rum religione tacti, effusum in
via è vulnere cruorem sudario-
lis, & linteolis exceperunt, & do-

mos secum retulerunt : cuius postea virtus, multis graui morbo laborantibus saluti fuit.

CAPVT SEXTVM.

Referuntur illustres aliquot Ioannis predictiones.

NEquè verò Brasiliæ, & Americæ finibus Almeida virtus, & fama se tenuit, sed Oceanum transgressa peruasit in Africam, & Europam: ac, ne rerum quæ nobis describendæ supersunt, magnitudini dicendi breuitate detrahamus, operæ pretium erit, eas fusiùs enarrare. Millesimus sexcentessimus quadagesimus primus agebatur annus, cùm Hollandi instructa in Angolam classe delatis (Regnum id est in ora extrema Aethiopiæ Occidentalis Lusitanorum imperio subiectum) Lo-

an-

andam Urbem illius primariam,
nullo ferè negotio ceperunt, &
imposito militum præsidio firma-
runt. Magnam res Lusitana iactu-
ram ea amissa Vrbe; Christiana,
non minorem fecit; nec tam citò
poterat reparari; tum quòd maior
omniũ opinione erat; tum quòd
Lusitanis Hispanico per id tem-
pus bello distentis minimè vaca-
bat in Angolanum vires, curasq;
conuertere. Exeunte demùm an-
no 1647. comparata magno im-
pendio Vlissippone classis in An-
golam soluit, Præfecto Salvatore
Correa de Sà Benavidio, magni
nominis Dynasta, & rei bellicæ
peritissimo; qui celeritate vten-
dum ratus, ineunte anno 1648. ad
Sinum Ianuarium appulit, vt ibi
quid optimum factu esset, explo-
raret. Exscensione in terrã facta,
nihil illi fuit antiquiùs, quàm Io-
annem, de quo multa, & præclara

au-

audierat, conuenire, eumque de
belli Angolani exitu consulere. Is
transactis aliquot diebus; re prius
Deo commendata, Præfectum a-
dit, monetque, vt duodecima in-
sequentis Maij die in Angolam
vela faciat, & Loandam Urbem
primùm inuadat: in ipso ardore
certaminis, Assumptæ in cælum
Virginis, & D. Michaelis cælestis
militiæ principis, nomen inuocet,
opemque imploret: hæc enim ra-
tione fore, vt insignem de hosti-
bus reportet victoriam, & anti-
quum Lusitanis decus, marisque
imperium cum libero commer-
cio reddat. Id Ioannes diuino spi-
ritu afflatus, vt rerum postea e-
uētus docuit, oraculum fudit: quo
Præfectum reliquit rei benè ge-
rendæ spe, ac fiducia plenum. Er-
gò is, vniuersis fausta precātibus,
designatà sibi Maij die, in Ango-
lam soluit. Iamque multum nauig-
gan-

gando processerat, cum ad portum nomine *Quicombum*, multis à Loanda Vrbe milliarijs distitū, saluus appulit: ibique exposito in terram milite, diutiùs, quàm par erat, substitit arci condendæ intentus, quæ portus faucibus immineret, & hostium classibus eò tendentibus aditum præcluderet. Cæterùm res euènit memoratu digna, quæ Benauidij consiliū conatusque disiecit; & statione relicta, aliò classem nauigare coegit. Locatis namque ad *Quicombum* castris, & recreato vtcumque milite, coorta repentè tempestas in Lusitanam classem, intra commodissimi portus sinum in anchoris stantem, tanta vi incubuit, vt Architalassi rostratam ad scopulos allisam fregerit, ducentis quinquaginta epibatis, qui illa vehabantur, fluctibus haustis; socijs inspectantibus, neque auxilium ferre

re

re valentibus ; aliarum verò nauium vela contracta licet, disrupit, disiecit armamenta, & in vltimum discrimen adduxit. Furebat vnum intrà portum tempestas, & illius finibus se tenebat, reliquo extra portum, quàm latè patebat, mari pacato, nulloque agitante vento, summa torpente malacia. Attoniti rei nouitate vectores hebreant, incerti quid consilij caperent? qua ratione à periculo imminentis naufragij se explicarent intrà portus angustias conclusi? Receptis demùm ab ingenti pauore animis, immissam diuinitùs in classem credidere procellam, & rostratã fluctibus haustam, vt neglecti consilij, quod illis Ioannes fuggerat, poenas luerent; quippè qui Loandam rectà contendere, non Quicombum diuertere præceperat. Ad vota igitur, precesque conuersi, diuinum
pla-

placare Numen, sibi que propitiū
reddere curant. Exauditas suppli-
cum preces ipse rerum exitus de-
clarauit: tumidum namque pau-
lò post mare deferbuit, remisit
ventus, dissipatisque nubibus se-
renitas cum luce redijt: & classis
Præfectus instauratis intrà pau-
cos dies nauibus, solutis ancho-
ris in Loandam vela dedit: in
cuius portum secundo nauigatio-
nis cursu inuectus, quintadecima
Augusti die Assumptæ in Cælum
Virgini Sacra, primo statim im-
petu Urbem cepit, vt ipsius Vir-
ginis auspicijs bellum geri, admi-
nistrari que constaret. Auctis ob
expugnatam Loandam militum
animis, viribusque in vnum col-
lectis, ipsam Urbis arcem, quæ to-
tius belli summa erat, oppugnare
decreuit. Illam mœnibus, & ag-
geribus, vndique Hollandi cin-
xerant, & extructis pro locorum
op-

opportunitate propugnaculis ,
 maioribusque tormentis ad ar-
 cendum hostem impositis , egre-
 giè munierāt. Veruntamen expu-
 gnato à Lusitanis propugnaculo
 Sancti Pauli , quod omnium fir-
 missimum credebatur; de deden-
 da confestim arce præfidiarij agi-
 tarunt, quam paulò post iustis pro
 tempore conditionibus Lusita-
 nus recepit , ipsamet vigesima-
 quarta Augusti die , qua septem
 antè annis ab Hollandis occupa-
 ta fuerat.

Dum hæc in Angola geruntur,
 sparsus incerto authore rumor
 per Coloniam Ianuariam latè
 vulgavit, Lusitanos insigni accep-
 ta clade à Loandæ obsidione re-
 pulsos ; classis etiam Præfectum
 rei malè gestæ dolore subito ex-
 tinctum esse: Hollandos præterea
 illustri de Lusitanis parta victo-
 ria, & opulenta præda potitos de

occupanda Brasilia, iam consilia,
agitare. Hic temerè dissipatus ru-
mor Urbis Ianuariæ ciues mirè
solicitos, anxiosque tenebat. Nec
decerant, qui susceptæ cōtra Hol-
landos expeditionis authores,
(nec Almeidae parcebant famæ)
maledictis incesserent; & per vi-
cinos Vrbi pagos indignas fide
turbas mouerent. Ille vulgati ru-
moris conscius, ne latius is per
Brasiliam serpendo peruaderet,
& tumultu cuncta compleret, cō-
sternatos metu ciues, & mœrore
torpentes ad fiduciam excitat, &
bene sperare iubet, palàm denun-
tians, comparatam iam à nostris
de hostibus victoriam; & Loan-
dam Urbem, quæ totius erat ex-
peditionis scopus, nullo ferè ne-
gotio recuperatam. Benavidium
item classis Præfectum saluum, &
incolumem esse: Classem deniq;
Lusitanam bellica tumentem glo-
ria,

ria, & spolijs Hollandorum onustam Sinum Ianuarium reddituram: ipso die, quo vndecim millium Virginum celebritas in Societatis Ecclesia ageretur, affuturum partæ victoriæ nuntium. Hæc Ioannes non semel affirmavit coram multis simul adstantibus Lusitanis; singula vti gesta erant in Angola, recensens, non secus, ac si præsens esset: eòque plus admirationis res habuit, quòd Loanda duo ferè millia milliarium à Sinu Ianuario abest. Habita prædictioni fides est: eximia quippè viri sanctitas, & quædam diuini spiritus indicia, quæ in ipsa facie emicabant, nullum relinquebant ambigendi locum. Breui interiecto tempore, ea ipsa, quam Ioannes designauerat, die, certus de Loandica victoria nuntius Sinum Ianuarium intrauit, qui Urbem ipsam, & Brasiliam vniuersam in-

cri-

P. Ioan. de Almeida. 165

credibili gaudio affecit, & conceptam iampridem de Ioannis sanctitate opinionem confirmavit.

Letum huiusce classis euentum infelix classis alterius casus excipiat, vt liquidò constet nullam rebus humanis solidam inesse felicitatem; sed alternantem fortunam vices tristia solitam lætis, & secundis aduersa miscere. Anno 1650. mense Iulio, Lusitana classis (flotam vulgò appellant) pretiosis onusta mercibus, è Fluuio Ianuario Lusitaniam repetebat: viginti numerabat onerarias, rostratas maiores tres, quæ cæteris præsidio erant: Præfectis Antonio Temudio, & Antonio Abreu de Freitas. Antequam solueret è portu monuit Almeida Temudium, ne rectà Vlyssipponem nauigatione contenderet, sed ad Bahiam primùm, dictum uè à *Morro* portum in ipsa Brasilia, prorsus diuer-

uerteret, vt ibi quid optimum factu esset, exploraret: *Si suis non obtemperet monitis, malè se metuere, inquit, ne graue aliquod infortunium Lusitana flota patiatur.* Temudius tamen obiectæ formidini minimè cedens, Vlyssipponem versùs altum per Oceanum ferebatur: vbi vera illum subiit, sed nimis tarda, pænitentia facti. Ea namq; tempestate Robertus, & Mauritius, germani fratres, Caroli I. Angliæ Regis nepotes, Anglici Parlamenti hostes acerrimi, classis, cui præerant, reficiendæ causa, in Vlyssipponis portum se receperant, & à Rege Lusitaniæ honorificè excepti fuerant. Grauem propterea dolorem cepit Parlamentariorum Senatus, penes, quem rerum, tum in Anglia summa potestas erat, facinus indignum ratus Anglici Parlamenti hostes, specioso magis, quàm
sa-

fano confilio à Lusitanis hospiti-
tio excipi, & portus sinu foueri.
Dolore igitur iracundiam acuen-
te, BlaKum magni tum nominis
ducem, cum triginta bellicarum
nauium classe in Lusitaniam mi-
sit; vt antè ipsas Vlyssipponensis
portus fauces parato ad pugnam
agmine consisteret, ibique hære-
ret, & mare com meatibus infe-
stum redderet; eaque ratione di-
gnas à Lusitanis ob illatam, vt ip-
se existimabat Anglis, iniuriam,
pænas repeteret. BlaKus, data pri-
ma nauigandi facultate in Lusi-
tanium classe delatus, Vlyssippo-
nensis portus fauces obsedit, &
commercium ea cum vrbe mari-
timum penitus interclusit.

Harum sanè rerum, quæ in
Europa gerebantur, Temudius in
America prorsus ignarus, totus
ad nauigandum intentus, Vlyssip-
ponem classe petebat. Ergò iam

vicinus portui in Anglorum na-
 ues incurrit omni bellico appa-
 ratu instructissimas. Pugna exte-
 plo committitur. Onerariæ potif-
 simum Lusitanæ ab Anglis præ-
 dæ inhiantibus oppugnantur æ-
 cerrimè: rostratæ laborantibus o-
 pem ferre, tormenta displodere,
 & quocumque se verterent, (v-
 erant apprimè tormentis, ac bel-
 latoribus communitæ) magnam præ-
 stragem hominum, nauiumque suffi-
 hostilium edere: nec suo deesse
 officio Lusitani Duces, etsi nauium
 numero, roboreque hostibus lon-
 gè impares erant. In medio ardo-
 re certaminis, per opportunè ac-
 cedente maris æstu, lenis à pup-
 spirans aura onerarias undecim
 quæ magis agiles erant, in portum
 Vlyssipponis impulit: Septem
 mercium grauante, & morante
 pondere, in hostium potestatem
 venerunt: tres, dum fugiunt An-
 glos

glos, ab Zelandis prædonibus interceptæ: è rostratis duæ passis ad liberio-rem captandam auram velorum sinubus, fugiendo, pugnan- doque simul, periculum, Dei be- neficio, euaserunt: tertia, qua ve- hebatur Freitas, sua mole grauis, disruptis inter pugnandum velis, lacerisque armamentis, immo- bilis, & vni hærens loco, totum prælij pondus integrum ferè diem sustinuit: nec id alia ratione con- fici potuit, quàm iniecto vndiq; in ipsam igne, quo vsque ad a- quæ libellam conflagrauit. Ro- strata incensà, pauci e vectoribus, qui pugnae superfuerant, in An- glorum naues recepti, & ipso- rum hostium benignitate seruati. In hunc ferè modum dissipata Brasiliæ flota Temudius audaciæ poenas luit, & Ioannes prædictio- nis apud omnes laudem meruit: quippè qui diuino afflatus numi-

H ne

ne cognouerat antequam flota e Sinu Ianuario solueret, eò appulisse exploratoriam e Lusitania nauem, quæ nuntiabat, classem illam Perlamentariam Vlyssipponis portum insedisse, & aditum omnem maritimum, & commercium sustulisse. Proinde contineret se cum flota Temudius, dum alius nuntius idoneus aduenisset; vel tandiù moraretur, donec appetente iam hyeme, oceanus Lusitanicus foedis tempestatibus eo maximè tempore obnoxius, Blakum cogeret in hyberna secedere, & Vlyssipponis portum commercio apertum, liberumque relinquere.

Non hic vaticinandi finis fuit. Antonio Vaz. Soc. I. alumno, qui cum alijs quatuor Socijs ad nauigandum se comparabat, non semel prædixit Ioannes, illum graue admodum vitæ periculum eò

in

in itinere aditurum ; vti re ipsa e-
uènit. Tres ferè menses à flotæ
discessu iam decurrerant, cùm Io-
annes in familiari cùm Socijs
colloquio seriò affirmavit. *Te-
mudij flotam aduersam admodum
fortunam expertam esse* : cùm ta-
men nullus per eos dies internū-
tius ex Lusitania in Brasiliã per-
uenisset. Ex quo liquidò appa-
ruit Deum illi quid in mari Lusi-
tanico tum ageretur in America
ostendisse : idque Prophetarum
more , absens pronuntiauit .

CAPVT SEPTIMVM .

*Futura iterum , & absentia præ-
uidet : hominum cogitationes
introspicit .*

QVæ superiori capite narra-
uimus vaticinia , cæteris
illustriora videntur ; plu-

ra tamen non minùs scitu digna
 supersunt, quæ publicæ vtilitati
 subducere sine iniuria non possu-
 mus, nec debemus.

Saluator Correa Sà, vir prima-
 rius, de quo non semel memini-
 mus, consobrinam suam Domnā
 Victoriam, illustrem fæminam,
 Anno 1630. adhuc iuuenis, &
 cælebs in Paraguaium, ad coniu-
 gem eius Prouinciæ gubernato-
 rem cum Matre euntem, officij
 causâ, comitabatur. Profectus Flu-
 uio Ianuario S. Paulum vsq; pro-
 cesserat, certus ibi consistendi,
 & inde Fluuium redeundi. Ve-
 rùm Victoria & mater, quæ ma-
 gnū in Societate Saluatoris præ-
 sidium sibi esse, ac fore existima-
 bant, enixè hominem rogarunt,
 ne se desereret; & vlteriùs secū
 ire pergeret: continuaret susce-
 ptum iter, quod illæ non aude-
 rent solæ, ac eius præsidio desti-
 tutæ

tute conficere . Sustinuit sese Saluator , secumque serio de re tanta cepit agitare, quæ suis rationibus haud parum nocebat . Deliberantem nox oppressit ; somnusque altior cogitationes consecutus obruit iacentem vsque ad Auroram : cumque euigilasset , instaretque profectio , disputare secum vehementius cepit, ac proponentis more dicere, Ibone, an non ? quæ verba idemtidem repetebat . Anxium & affectum sonus quidam auertit : eo audito substitit , & vnde , vnde esset intentus obseruauit ? Comperit fenestram pulsari , quasi quis vellet secum loqui . Ad quem Saluator , *ecquisnam tu , & cuias ? Ibone , an non ? progrediar , an consistam ?* Tum respondere sibi visus est Almeida , cuius vocem optimè norat : (Itò omninò , & reliquum viæ conficere Saluator

ne dubita : Saluus peruenies , & ibi vxorem duces : Sic Superi volunt . vale .) Obstupuit Saluator , qui solus ea de re secum deliberrarat , Ioanne & inscio , & absente , quem tamen præsentem audiebat , iterque suadentem , & de connubio futuro , de quo nihil tum cogitabat , admonentem . Hæc cum secum agitasset , & vera prorsus esse comperisset , consilium cæpit progrediendi . Cæterum prosperè iter fuit : peruenit incolumis : vxorem duxit clarissimæ stirpis fæminam , quam honoris causa , nomino Domnam Catharinam Vellasco . Euenta fuere vaticinia , & ipsemet Saluator vatem fuisse Almeidam , & tum prædicauit , & hodie ; nam dum hæc scribo , in viuis est , magnis vocibus prædicat .

○ Nauarchus Lusitanus è sinu Ianuario in Sanctos Coloniam ve-

la

la fecerat ; sed quia fama vulga-
bat omnia illa maria à Batauis
pregonibus infestari, quidam So-
cietatis Presbyter nauarchi pa-
truus curis valde anxius erat ; ti-
mebat enim ne in pyraticas na-
ues nepos incideret . Ergo de
nauigationis exitu Ioannem con-
sultuit : qui, re prius Deo com-
mendata, ita respondit: *Tuus, in-*
quit, mi Pater, nepos in medio na-
uigationis cursu in Batauos pyra-
tas incidit ; & quia oneraria, qua
uehebatur, nec ferreis tormentis ad
pugnandum satis erat instructa; nec
ad fugiendum, mercium tardante
pondere, satis apta, capto ab animi
magnitudine consilio, ad obuias syr-
tes nauem impegit, ne in hostium
veniret manus : naue lacera, cum
se in mare eiecisset, inter natan-
dum, multum, diuque fluctibus elu-
ctatus, usque saepe inuolutus, ac ce-
lesti demum auxilio expeditus, iu

proximum littus euasit, toto licet corpore malè mulētatus. Hæc Almeida, vti mari euenerant, non secus ac si præsens esset, affirmavit. Bimestri iam elapso, huius infortunij nuntius Sinum Ianuarium peruēnit, qui rem omnem ex ordine retulit, vti ille multo ante prædixerat.

Emanuel Paciecus de Mello, nobilis Lusitanus, ereptam sibi à Salvatore Correa de Sà Benavidio, classis Angolanæ Præfecto, Architalassi dignitatem ferebat ægerrimè: eam ob rem doloris impatiens in sinu Ianuario manere decreuerat, nec Angolam petere cum Præfecto. Dum secum tacitus hæc mente voluit, graui tentatus est morbo, quem conceptus ob illatam sibi iniuriã dolor vehementiùs aggrauabat. Cæterum quia vir erat pius, ac prudens vt animæ saluti in tempore

pore

pore confuleret, in societatis collegium se recepit, vt si moriendum esset, inter sociorum manus, & preces animam Creatori redderet. Si verò conualesceret, Lusitaniam quàmprimùm per valetudinem liceret, se repetiturum, promisit: quam cogitationem nulli mortalium aperuit: hanc Ioannes diuino illustratus lumine, introspexit. Itaque cum iam mors esset in limine, & Emanuel a medicis pro desperato habitus, palam denuntiauit, fore, vt ægrotus breui meliùs haberet; in gratiam cum Præfecto rediret, neque Lusitaniam, vti destinarat animo, sed Angolam in eadem, prorsùs cum Præfecto nauì tenderet. Obstupuit Emanuel cum sua vidit consilia alto tecta silentio in lucem prodi: Ioannemque diuinitùs (neque enim humanitùs poterat) suas cogitationes a-

H 5 gno-

gnosceret. Et fuit prædictioni fides; nec defuit euentus. Paucis post diebus æger conualuit; eadem cum illo naui in Angolam soluit, vbi suscepto contra Hollandos bello strenuam reipublicæ nauauit operam.

Antonius Azeredus Coutinius nauigationē adornabat in Coloniā Spiritus Sancti, causā indagādi smaragdi fodinas, quibus illa regio abūdare ferebatur. Sed quia Capitis Frigidi promontorium, quod necessariò superādum erat, ab Hollandis hostibus obsidebatur, nauigationē aggredi formidabat. Almeida hominem curis anxium lætus affatur, iubetque timorem ponere, & celso animo mari se committere, die sabbati Deiparæ sacra: sperabat enim fore vt exorta repentè caligo, intendētibus se mari tenebris, conderet lucem, quæ Lusitanæ nauis

con-

conspectum hostibus eriperet; vitatoq; hac ratione periculo, Promontorium feliciter præteruecta ad destinatū portum breui apelleret. Ea vaticinatione Antonius in spem felicitatis erectus, solutis prius Dei matri votis, sequenti sabbato vela dedit. Iamque multum secundis ventis nauigando processerat, cum propè Caput frigidum in hostium nauium conspectum venit; cæterum Ioannis vaticinij memor, ad vota, precesque conuersus Deiparæ exposcit opem, vt imminens vitet periculum. Nec incassum fuisse ad illam preces: nam densa confestim nebula mari offusa, incubansque, Hollãdis Antonianæ nauis conspectum prorsus ademit, eosque haud secus, quàm in cæcis tenebris, errare coegit, & ab illa insequenda omninò desistere: quæ B. Mariæ Virginis patrocini-

nio magis, quam nebula maris
 tecta, pyratis bellè delusis, &
 promontorio facillimè superato,
 Spiritus Sancti portum tenuit in-
 columis.

Puellæ recens mortuæ paraba-
 tur in templo nostro sepultura.
 Fodiente humiliter, & angustè
 humum fossore, quantum satis ef-
 se duceret ad inferendum corpus-
 culum; præterijt casu Ioannes, &
 inspecto curiosiùs loco, fossori e-
 dixit vt altiùs foderet: fore quip-
 pè vt breui plura in eo cadauera
 conderentur. Paruit reuerentia
 viri. Dicto euentus fidem fecit:
 intrà paucos dies cōtinuatis sub-
 inde funeribus eiusdem sorores
 tres sublatae, ac elatae, in eam il-
 latae sunt sepulturam.

Vidua quædam pauper & no-
 bilis nubilem habebat filiam for-
 ma præstantem, sed destitutam
 dote; huic promisit Almeida fo-
 re,

re, vt ipsamet die idoneum puella sponsum inueniret : ecce tibi paucis post horis iuuenis honesto loco natus, viduæ domum ingreditur animo a nuptijs penitus alieno; dumque ibi paulum moratur cuiusdam negotij causà, sensit se occulto quodam spiritus instinctu ad contrahendas cum puella nuptias impelli: nec multo post summo fuerunt vtriusque partis consensu celebratæ.

Lusitanus, cuius nomen memoria excidit, in mediterranea expeditionem parabat Christiano indignam nomine, vt indigenas seu vi captos, seu blanditijs deceptos, in seruitutem abduceret: multos in id socios, adiutoresque coegerat, quorum animos capiendæ prædæ cupiditas occupauerat: duos item Brasilos iuuenes, qui Sociorum curæ suberant, vt itineris duces essent, propostita

ta

ta ingenti summa pecuniæ, con-
duxerat. Ioannes rem odoratus,
homines à suscepto consilio omni
ope conatus auertere: imminen-
tis periculi magnitudinem propo-
nit; monitis, precibus, minis in-
stat: sed posteaquàm operam se
perdere sensit, Lusitanis diuini
Numinis iram, multasque & gra-
ues denuntiat clades: Brasili ve-
rò itineris ducibus inter sylvas
miserè perituros prædicit; sepul-
turæ etiam honore, & christianis
exequijs carituros. Vaticinatio
verior fuit, quàm lætior. Itum
vti decreuerant. Vix Brasili iniu-
sto se bello peti senserunt, cum
sublato ingenti clamore & co-
niunctis inter se viribus impetum
in hostes fecerunt, eosque, inie-
cto etiam, vti apparebat, di-
uinitus pauore animis, facile
fuderunt, fugaruntque. Alia
aliam, vt ferme contingit, cala-
mi-

mitas subsequuta. Lusitanorum dux collectis ex accepta clade sociorum reliquijs, iisque ad aperendam sibi ferro viam opportuna oratione erectis, per inuios saltus, altissimosq; errabat montes, ubi cum fame & siti magis, quam cum hostibus certandum fuit. Ad hæc atrox morbi genus ægritudine animorum, rerumq; omnium inopia sensim roboratum, cepit per vniuersos serpere, vagariq; & quosdam absumere; inter quos obiere etiam duo illi Brasili iuvenes, qui, neglecto Almeide consilio, itineris duces Lusitano fuerunt. Pauci, magnis defuncti periculis, ad sinum Ianuarium redierunt. Ita per omnes ferè illius expeditionis authores peruagata cælestis ira, breui tempore pænas à singulis improbæ cupiditatis exegit. Infelicem huiuscè expeditionis euentum Ioannes à
Deo

Deo edoctus agnouit, quingenta circiter milliaria absens: monuitque statim vxores defunctorum, vt illorum animas per sacrificia, precesque apud superos iuuari curarent.

Non semel euènit vt qui Ioannem ex facie nondum nouerant, de illius nomine & patria à socio, submissa admodùm voce, quærerent? quibus Ioannes longo quamquàm interuallo disiunctus, diuinitùs interrogationis cōsciùs, contenta protinus voce respondebat: *Mihi nomen est Ioannes de Almeida. Londini in Anglia natales habui.*

Vincentius Rodericius, optimè indolis adolescens, confectis iam humanitatis studijs, Societati se addicere cupiebat: quinquènnium ferè abierat, & sepè repulsam passus, voti compos fieri minimè potuerat: animo igitur in-
de-

desperationem verso, Societatis homines, & scholas valere iussit; & leniendi causâ doloris, quem ceperat ex repulsa, in rusticanam villam secedere decreuit: instabat iam profectiois hora, cum Ioannes à Deo monitus, misso præproperè nuntio, Vincentium ad colloquium lætus accersit: venientem peramanter excipit; & ne studiorum cursum interrumpat, enixè rogat: recipitque, illum intrâ paucos dies Societati daturum nomen: nec fides dicto abfuit: vix pauci effluxerant dies, cum in Societatem fuit admissus.

Vertēte anno M.DC.XXXIX. res cōtigat memoratu digna, quam summa fide & sinceritate referam. Diuerterat Almeida in oppidum *Bonicucangam* nomine, amæno propter mare loco situm, non tam laxandi animi causâ, quàm rerum cælestium meditatio-

tio-

tioni vacandi . Ibi intempestæ fe-
 mel noctis silentio , sereno cœlo,
 & stellis internitentibus latè con-
 spicuo , inambulabat in littore
 vno comitatus Lusitano , cui no-
 men Eñmanuel Pirez Esquacia,
 viro pio & honesto: multosq; cum
 illo de rebus diuinis habebat ser-
 mones : dumque solito attentius
 contemplatur stellas , derepente
 focium compellat , iubetque in-
 tento in cœlum digito , stellam
 cæteris clariorem fixo oculorum
 obtutu intueri (quæ semestri fe-
 rè spatio suū in Brasilia solet cur-
 sum conficere) Tum , Eñmanuel ,
 inquit , *antequam illa desinat ap-
 parere stella , Lusitania Regem ha-
 bebbit Lusitanum .* Visa tum fidem
 excedere vaticinatio ; quam ta-
 men Almeida in collegium re-
 uersus semel ac iterum ratam ha-
 buit . Mirari qui audierant, quæ-
 rereque inter se : qui tandem id
 fie-

fieri posset, cum Philippus Hispaniæ Rex, Lusitaniæ tum imperitaret; nec ullus suspicari posset quemquam à Lusitanis creatum iri Regem. Notatur nihilominus res, tempusq; ab ijs qui aderant, & ecce tibi semestri vix elapso spatio nuntius ab Vlyssipone missus Sinu Ianuarium intrauit, qui Iohannem Brigantiæ Ducem Regem à Lusitanis creatum affirmavit Kalendaris Decēbribus Anno à Christo nato M. DC. XXXX.

Bahiæ in Brasilia portum valida nauium classe Hollandi obsederant Anno 1647. & intercepto illius Urbis commercio rem Lusitanam in discrimen adduxerant. Præerat tum suprema cum potestate Brasiliæ Antonius Tellez de Silua, clarissimæ familiæ Dynastæ: is qui multis ante annis P. Marcellum Mastrillium, fortissimum Societatis nostræ in Iaponia fidei

At-

Atletam, sua in Orientis Indiam
 vexit naue. Ianuarij Rector col-
 legij è re publica & Christiana
 fore iudicauit, onerariam vario
 commeatu instructam Bahiësis
 rei frumentariæ inopia laboranti-
 bus submittere, cui præficiendum
 curauit quemdam Societatis lai-
 cum, virum industrium, & rei
 nauticæ benè peritum. Ceterum
 quia res erat plena periculi, is
 antequam nauem conscenderet,
 Almeidæ precibus, & sanctis
 sacrificijs se commendauit: qui
 consulto prius Deo, oraculum
 edidit, quod scripto mandari
 voluit: *quandoquidem*, ait, *Su-*
periorum mandato, mari te com-
mittere non formidas, certò scias
per mediam Hollandorum classem
Bahiam venturum incolumem. Di-
 ctis respondit euentus: oneraria,
 duce & gubernatore laico, vnde-
 cima die Maij e Sinu Ianuario

fol-

soluit, septima die Iunij sub ipsum hostium conspectum, clarissima luce, ad Bahiæ portum appulit salua.

Iusserat Brasiliæ Prouincialis, vt Ioannes Oliua de quo supra meminimus, in Bahiæ collegium se transferret: egrè ferebant Socij Ianuarienses Oliuæ discessum. Ioannes rei conscius, socios solatur, prænuntiatque. *Bahiam quidē breui iturum Oliuam, sed rediturum omnium opinione celerius.* Idque propria scriptum manu, quò maior haberetur dictis fides, descendentem ad littus fratri tradidit. Nec prædictio fefellit. Vix Oliua peruēnit Bahiam, cūm repetijt Fluuium Ianuarium, nostrosque ingenti gaudio affecit & Almeidae Sanctitatem suo aduentu confirmauit.

Id lōgè illustrius in medio navigationis cursu eidem contigit Oli-

Oliuæ. Atrox coorta tempeſtas nauem, qua uehebatur cæcis in fluctibus pene tranſuerſam egit; actumque de illa putabant omnes: in his rerum anguſtijs Oliua, diuino quodam inſtinctu motus, chartam Ioannis manu ſcriptam, quam apud ſe habebat complicatam, ad ventos explicuit: atque eodem prorsus momento, tempeſtas inſigni fanè prodigio conquieuit: inſperatam maris tranquillitatem vectorum admiratio conſecuta.

Die vigesima ſecunda Iulij (is Sanctæ Mariæ Magdalenaë ſacer est) Anni 1653. cæleſtis mentis impulſu præſenſit certa ſe eius anni die moriturum; idque prædixit familiaribus: addito, à Deo item accepiffe ſe vnum ex electorum numero eſſe. Ex quo ille tantum gaudium cepit, vt cum ſe continere non poſſet, Rectorem

rem collegij, & fratres adiret, & ijs causam exponeret, rogans, vellent Deo secum pro illo ac parerat, gratias agere.

Sub idem ferè tempus vnus Sociorum de æterna salute curis anxius vix poterat vllam capere, quietis partem; idque nulli mortalium detexerat. Commodùm illi fit obuiàm Ioannes, eumque iubet bono ac læto animo esse, & certam de sua salute spem concipere: quibus ille dictis quietior factus & hilarior, reliquum vitæ tempus in summa animi tranquillitate exegit.

Habitabat in rusticana villa, Maria à Cunha, vidua nobilis; ibique, nullo ferè rei conscio, de collocanda honestis nuptijs filia, Virgine cogitabat. Ioãnes a Deo edoctus in Vrbe, quid vidua in agro mente reuolueret, nuntium properè ad illam misit, per quem
ido-

idoneum puellę Spōsum designavit, moribus probum, diuitijs affluentem. Obstupuit Maria cum sua vidit consilia alto pressa silentio in lucem prodi: & Almeidam diuinitus de re tota certiore factum credidit: itaque illius dicto, seu oraculo paruit, & matrimonium perfici statim curauit.

Pernambuco ab Hollādis capta, aliquot post annis noctu orabat in templo Collegij Sinus Ianuarij Ioannes, multisque apud Deum precibus insistebat, & contenta etiam voce clamabat, vt populo suo misereri vellet, eamque florentem quondam opibus, & copijs Urbem Lusitanis redderet. confestim audire sibi Domini vocem visus est, qua redditurum se Lusitanis Urbem Significauit: vti re ipsa euēnit, vno circiter post illius obitum, anno.

Emanuel Vasconcellius in

Au-

fluuio Ianuario domicilium fi-
gere decreuerat, mutato quod an-
tea ceperat, tendendi in Angolā
consilio : hunc Ioannes Brasiliam
cogitantem impulit, vt ea relicta,
in Angolam se transferret tum
boni communis, tū priuati com-
modi causā; Sperabat enim fore
vt ibi secundus à Regio Præfecto
esset ; strenuamque Reipublicæ
Christianæ nauaret operam. Nec
plura: Eñmanuel nauem sine mora
conscendit; in Angolam soluit; ap-
pulsus, ibi commodè habuit : se-
cundum à Præfecto locum tenuit;
præcipua Reipublicæ munia, non
sine magna prudentiæ, & integri-
tatis laude, exercuit.

Innumera alia, quòd ijs similia
sunt, de industria omittimus, ne
lectoribus molestiam afferamus.

CAPVT OCTAVVM.

Ioannis obitus, & funus.

Confecto octogesimo primo annorum curriculo, viuendi metam Ioannes attingebat. Vltimam sibi vitæ diem esse optauerat, quam Seruator humani generis primam in terris habere voluit Bethlehemmi natus, idque multis à Deo precibus flagitauerat. Creuit tamen cursu temporis citius moriendi desiderium, & grauem corporis sarcinam relinquendi, vt eo iam leuatus onere, expeditior ad cælum animus euolaret. Duodecima igitur Septembris die voti se compotem factum sensit; noxio quippè afflatus est aere, totiusque corporis membrum penè captus: vna superfuit libera ad agendum dextera: prouiden-

te

M. te quidem Deo, ne ita contrahe-
retur, vt signum Crucis effingere
non posset, & cælum intento di-
gito monstrare non desineret, in
quo ipse animo perpetuò habita-
bat. Atque vt in cæteris, cùm gra-
uissimis vrgentur morbis, tum maxi-
mè vitiosa se prodit natura; ita
in Ioanne tum præcipuè solida,
atque excellens pietas, enituit:
nam lecto affixus, & acerbis do-
loribus cruciatus, inuictæ patien-
tiæ documenta præbuit; morbūq;
seu virtutum omnium palestram
reddidit; quæ cùm per omnem
luxissent ætatem, postremis, qui-
bus ægrotauit diebus, vt in defi-
ciente lumine euenire solet, cla-
rissimè micuerunt.

Toto, quo decubuit tempore,
mirā in ore hilaritatem prætulit:
adeo vt in exilio adhuc positus,
cælestis patriæ gaudia iam præ-
cipere videretur: & lecto adstan-

tes iucundo illius adspectu exhilarati vix poterant suauissimis lacrymis temperare: Ingrauescente in dies morbo, Ecclesiae sacramenta ritè suscepit, hisque munitus praesidijs ad supremum cum morte certamen animum confirmauit. Semel tantum, de medicorum sententia, incisa vena sanguinem misit; quem statim viri pij religione tacti, linteolis exceperunt, futurum multis graui morbo laborantibus praesens remedium, vti suo loco videbimus. Imminente iam morte, Sociorum corona citatus, qui per vices succedentes animam agentem precibus iuuebant, & dulcissima I E S V M A R I A E nomina repetebant, Christi è Cruce pendentis effigiem, amplexus, placidissimè expirauit, die 24. Septembris, anno salutis MDCLIII. Vixit vltra octoginta annos; quorum vnum supra sexaginta-

gin-

ginta in Societate exegit, iusto
semper, & æquali innocentis vitæ
tenore. Demortui vultus adeò hi-
laris, lætusque mansit, vt species
ipsa corporis animi Deo iam
fruentis beatitudinem indicaret:
& omnes lecto assidentes cælesti
quadam dulcedine, gaudioque
perfunderet.

Vulgata per Urbem Ioannis
morte, ingens omnium ordinum
concurfus ad Societatis Colle-
gium fieri cæpit, venerandi cada-
ueris causà: hinc omnes lacrymas
fundere, vel ex amissi patris do-
lore, vel ex pietate, qua religio a-
nimos imbuebat, & vota nuncu-
pare, seu certa fide crederent il-
lum inter cælites iam versari. Il-
lud stupore dignum: Adolescens
Almeidæ studiosissimus, qui gra-
ue quiddam, ac ferium ad salu-
tem animæ suæ pertinens iampri-
dem agitarat animo, id reuoluens

ad defunctum accessit, quasi de
eo deliberaturus: vix dum aspexe-
rat, cum Almeida subridens aper-
tis oculis eum amanter, ac beni-
gnè respexit, & annuentis instar,
consilium probauit.

Continuò parari funus, solem-
nis instrui pompa, & innumeri è
sacris familijs viri, Principeque
Vrbis templo ad Collegium
confluere, vt iusta defuncto per-
soluerent. Interfuit exequijs An-
tonius Marisus Laurerius, qui
Administratoris nomine in Sinu
Ianuario Australibus Brasilię Ec-
clesijs præerat, & Ludonicus Al-
meida, antiquæ profapię Dynasta
Colonix eiusdem Præfectus, cum
vniuersæ nobilitatis flore. Iustis
solemni ritu persolutis, mansit in
feretro corpus expositum, inte-
grum ferè diem, vt illius contem-
plandi copia per otium cuicum-
que fieret. Tum verò vniuersa ci-

uitas

uitas ad id visendum accurrere: atque hi manus, hi pedes certatim exosculari: hi precarijs globulis corpus contingere, mox oculis admouere: multi flores spargere: omnes in loco hæere, nec inde auelli. Et quidem Præfecti Almeidae Satellites ad submouendam turbam de industria vocati, vix poterant ruentis ad feretrum populi impetum cohibere. Fama est erupisse magnam vim odoris è mortui corpore, qui per totam se diffudit afflatu mirifico Ecclesiam, & circumstantes diuini sensus impleuit.

Aegrè tandem turba submota, adultà iam nocte, ad sinistrum Aræ maximè latus sepulchro raptim est illatum cadauer, in arca lignea ad speciem monumenti composita inclusum: nulla prorsus addita inscriptione, quæ tanti viri gesta, & virtutes lectoribus

indicaret. Hoc scilicet gentis nostræ Lusitanæ genuinum vitium est (quæ fuit aliorum iusta de illa iam ante me querimonia) quàm est ad agendum prompta, tam esse ad scribendum tardam: ac si nihil intersit posterorum nosse, quid ipsorum maiores præclare gesserint, ut eorum viuendi rationem, ceu speculum intuentes, vitam quoque ipsi laudabiliter instituant suam. Ioannis effigiem vulgaris quidam pictor ut potuit, penicillo adumbravit, futuram nostris memoriæ causam, & incitamentum virtutis: magni quippè interest clara domi exempla, tanquam faces habere, quarum splendore ad pietatem accendaris. Fuit Ioannes indole mitissima, moribus suauissimis, quibus omnium amorem sibi conciliabat: statura corporis iusta, facie liberali, lata fronte, colore candido, rubore

in-

interfuso, oculis cœruleis, capillo subflauo; sed matura iam ætate, canitie venerabilis. Nocte funus consequenti, dum Socij diurnis fessi laboribus necessariam, corporibus quietem caperent, ingens ciuium Ianuarensium turba nimio pietatis incensa studio, in tempestæ noctis vsa silentio, & illius tenebris tecta, sensim ingressa templum, aperto sarcophago, sacerdotalem habitum, quo ritè indutum fuerat, dum terræ mandaretur, corpus, crepidasque detraxit pedibus, & capillos ex mēto nouaculis abrasit: qui pio ablati furto, domumque relati, ad depellendos postea e corporibus morbos, dæmonesque fugandos, potissimum, valuerunt.

LIBER TERTIVS

CAPVT PRIMVM.

*De Charitate in Deum, & pro-
ximos.*

QVONIAM imitandi
Ioannis longè maior
nobis incumbit ne-
cessitas, quàm de ip-
so scribendi, legendi-
que, operæ pretium me facturum
puto, si virtutes, quibus maximè
excelluit, quasi pulcherrimam re-
ligiosi viri speciem ante oculos
proponam, vt ad eam se confor-
mare Societatis nostræ homines
curent, ac illi quàm simillimos
imitando reddere. Initium à cha-
ritate faciam, quæ inter cæteras
virtutes primatum habet.

Societatem ingressus nil Ioan-
nes

nes duxit antiquius, quàm arctif-
fimo se amoris vinculo cum Deo
fringere; vnum ardentissimè di-
ligere; cuncta ad ipsius honorem,
gloriamque referre. Siue domi se
contineret, siue prodiret in publi-
cum, aut cum Deo erat, aut de
Deo sermones habebat: cum ho-
minibus verò agebat illius dum-
taxat gratia, non animi laxandi
causà, temporisue fallendi. Nihil
erat in humanis, cuius voluptate,
aut desiderio tangeretur: & perin-
de habebat ijs prorsus carere,
quàm supremo iure omnibus do-
minari: præter Deum enim flocci
omnia pendere, extra illum cun-
cta quantacumq; hæc forent in-
finitis sub illo abiecta spatijs spe-
ctare, ac pro nihilo ducere. Sum-
ma eius votorum apud Deum,
solaque ambitio, Deum diligere,
& in eius amoris pretium, aman-
do crescere. Cuicumque rei ope-

ram daret, Deum semper gerebat
 in oculis, in quo totus animo ha-
 bitabat; quod inter homines ra-
 ra quoque virtute præditos est
 valde rarum. Interdiu, noctuque
 audiebatur idemtidem repetere
 Sanctissima IESV MARIAE no-
 mina, quæ altè animo habebat
 impressa; totusque ideò sic arde-
 bat, vt corde incitatiùs palpitan-
 te, concuteiatur corpus, & rum-
 pendum pectus, venæque laxan-
 dæ viderentur. Hinc ille funden-
 di pro Christi fide sanguinis ar-
 dor, quem continuis alebat, &
 prodebat suspirijs: neque enim il-
 li integrum erat affectus amoris
 immodicos premere, & inflam-
 mati cordis indicia inhibere. Vel
 illo mortis genere pro IESV cu-
 piebat oppetere, quo Ioannes
 Soufa, & Petrus Correa nostræ
 Societatis alumni, de quibus in
 loco meminimus, sagittis videli-
 cet

et à Barbaris confixus, quarum
pennis elatus ad Beatorum sedes
euolaret: vel in vasta aliqua Bra-
silix solitudine, dum quærendis,
Euangelij causâ, indigenis, sylvas
montesque pererrat, lassitudine,
æstu, fame, ac siti consumptus,
abiecto ad arboris alicuius trun-
cum corpusculo, animam exha-
lare; quæ tam teneris, ac mollibus
promebat verbis; vt in eundem,
amoris sensum, & vehemēs mar-
tyrij desiderium circumstantes im-
pelleret.

Quo diuino æstuabat igne, eo
proximorum corda corripere, &
inflammare cupiebat. Multa vi-
suntur in Colonia Sinus Ianuarij,
vti, & in reliquis Brasiliæ Colo-
nijs, sparsa per agros latifundia,
& conficiendi saccari officinæ, in
quibus Lusitani opulenti familias
habent magnas, partim Brasilis
indigenis, partim Aethiopibus a-
liun-

liundè aduectis, in conficiendo
 faccaro, quo Brasilia negotia
 præcipuè continentur, occupatas.
 Vilissimum id hominū genus est;
 rude admodum, & stolidum; bel-
 luis simile, doctrinæ, & humani-
 tatis vix capax; cum his, ceu cum
 filiis charissimis, agebat pater: ho-
 rum commodis diū, noctuque ser-
 uiebat alacriter; nihil prætermi-
 tebat, quo illorum subleuari, siue
 corpora, siue mentes afflictæ pos-
 sent, quoniam pretioso Christi
 sanguine redemptos esse sciebat,
 & à dæmonum seruitute in liber-
 tatem filiorum Dei assertos. Hos
 pertinaci labore institit ad huma-
 nitatem excolere, & Christianis
 simul præceptionibus erudire, ne
 suarum more regionum instar fe-
 rarum viuerent, & in crapulam,
 libidinemq; proiectis satanæ ma-
 gis animis, quàm Lusitanis cor-
 poribus seruire contingeret: tan-

tum-

tumque assiduis profecit laboribus, ut mirum videretur ex tam barbaris ante hominibus tam cultos euadere potuisse: sed nimirum Christianæ religionis hoc est, mansuefacere feros; & ex lapidibus duris Abrahæ filios excitare. Iam pudebat sine vestibibus, quod solent, conspici; iam tractare incipiebant negotia, seruire ciborum tempora; salutare se inuicem in occurso; diligenter dominis operam locare; & quod caput est, frequentare diuina officia, ieiunia, flagellationes; & hominibus Europæis nec pietatis studio, nec urbanitatis laude concedere. Amabant porro cuncti Ioannem ut parentem: audiebant, ut magistrum; venerabantur ut sanctum.

Annuntiandi Ethnicis Evangelij, eosque ab errorum suorum tenebris ad veritatis lucem perducendis miro flagrabat studio:

ne-

neque vllam suæ, vel infirmæ va-
letudinis, vel vltimæ senectutis
rationem haberi volebat, cum de
missionibus obeundis ad Brasiliæ
mediterranea agebatur. susceptis
quippè, animarum gratia, labori-
bus, integras sibi vires restitui af-
firmabat, & fessos artus roborari.
Nonnulla charitatis in proximos
exempla subijciam, è quibus pro-
num erit de reliquijs coniecturã
facere.

Accitus semel ad excipiendã
mancipij; moribundi confessionẽ
fuit: nec dubium quin statim ac-
curreret; sed morabatur interie-
ctum fretum, quod traicci neces-
se erat, nec idoneum nauigium
suppeditabat. Exscendenti domo
in littus occurrit lembus (canoã
dicunt) exiguus, & in quo pueri
se ad nauigandum exercent, ludo
marino aptus, traiectui prorsus
ineptus. Hunc ille tamen con-
scendit.

scendit officij memor, immemor
periculi. Vixdum ingressos admi-
sit, cum succubuit, ac deprimi ce-
pit. Turbari reliqui, ac tumultua-
ri: sed eos Ioannes confirmavit,
ac iussit in lembo penè demerso
considerare: ac vt procederet, man-
cipium indigenam natatorem in-
signem in fretum ire compulit:
vt lembum natans è puppi in lit-
tus aduersum impelleret. Hoc so-
lo adminiculo vsus tenuit portū,
in quo lembus aquis oppressus
madidos omnes exposuit. Ardens
tamen igne cælesti Almeida in
magale mancipij venit: confiten-
ti aures præbuit, piavit culpas,
omnibus ad salutem præsidij
muniuit; morienti adfuit; ad ex-
tremum vsq; halitum expectans,
vt emissum spiritum Deo com-
mendaret, ad quem bene compa-
ratum transmisit. Sic Ioannes lu-
crum animæ cum periculo iactura
ræ

ræ sui, & sociorum fecit: quòd
sciret quã pretiosa illa merx esset

Singulos de more Brasilorum
pagos, doctrinæ causa, percurren-
ti aliquando euènit, vt imminen-
te iam nocte in rusticanam pres-
byteri cuiusdam villam diuerte-
ret: ibi tenui iam coena refectione,
in cubiculum interius se recepit,
non tam capiendę studio quietis,
quàm vt aliquot eo tempore re-
rum cælestium meditationi ho-
ras tribueret: cùmq; iam ad mul-
tam orasset noctem, sensit ancil-
lam quandam, quæ domi erat in
obsequio, ab hero ad turpia sol-
licitari: graui eam ob causam do-
lore, affectus, alienam culpam,
sanguine proprio luere decreuit,
nudato protinùs tergo cepit se
quàm acerrimè flagellis cadere,
magnamque fundere sanguinis
copiam, vt ardorem alienæ libi-
dinis eo prefluuiò restingeret.

Au-

Audijt flagellorum sonum, crepi-
tusque plagarum sacerdos im-
purus, & sui causà flagitij sum-
ptum de infonte supplicium. Er-
gò pudore suffusus, ad Ioannis se
abijcit pedes, errati veniam pe-
tit; fluentibusque vbertim lacry-
mis, maculam diluit, quam pec-
cando contraxerat: nec priùs in-
dè surrexit, quàm Ioannes suo pu-
nire supplicio aliena peccata de-
fineret. Ceterùm ne periclitaretur
in posterùm pænitentis continen-
tia, author illi fuit Almeida, vt
ancillam domo eijceret, eamque
apud honestam fæminam collo-
cari curaret.

Rarum aliud, & inauditum, ni
fallor, charitatis exemplum com-
memorare volo, vt religiosi præ-
sertim viri discant nullum pro-
ferre verbum, quò aliorum fama,
honorue lædatur. In pago, cui
Sancto Xauerio nomen, cùm esset,
acci-

accidit vt in familiari cum domesticis confabulatione, eo Socij deuenirent, vt certi hominis famam arroderent, nulla conscientia, quòd res leuis, nec occulta erat. Haud tamen id tulit Ioannes, nec distulit quin vetaret precibus: cum parum apud eos, quibus nihil pensi esse videbatur, proficeret; in genua procumbens, enixissimè rogauit, ne ire vlteriùs obtrectando pergerent. Aliter visum Socijs, qui rectè factum, si culpant merentem, existimabant; itaq; maledicendo perseuerarunt. Tum visu, & dictu mirum: inflatae Ioanni vehementiùs venae crepuerunt, & vbertim sanguis effluxit, qui per totam se faciem diffudit, & rubore suo obtrectantes arguere visus est. Tacuere attoniti, & pudore suffusi soluere conuentum, & alij aliò concessere: stetit sanguis: & venae ad statum

tum redierè: magno certè quanti-
fit facienda proximorum fama,
documento .

Et si ætate iam grauis esset, &
morbis obnoxius, in omnem ta-
men iuuandi proximos occasio-
nem excubabat animo, nullamq;
è manibus elabi sinebat. Summæ
illi deliciae, somno se, ac cibo
fraudare vt ad ægrotantium, &
morientium confessiones excipi-
endâs diu, noctuque statim accu-
reret. Nec verò dum mitteretur,
expectabat; sed hac in re, modera-
torum præcurrebat nutû, sedulò
instans, vt si quem cuiusquam ne-
cessitas, maximè importuno vo-
caret tempore, eum sibi quæstum
nemo præriperet. Cumq; admo-
neretur interdum, ne se laboribus
enecaret: Vitam, inquit, vacuam
caritate non amo: ingentis præte-
rea noxæ reus fierem, si ab audi-
endis infirmorum cōfessionibus,
ijsque

ijſque ad benè moriendum præparandis deſiſterem, cùm in eo temporis momento ſumma rei vertatur; nec pauci, quia idoneo tum conſeſſario deſtituuntur, æternæ ſalutis iacturam faciant.

CAPVT SECVNDVM.

De ſtudio orandi.

Eſi mentem in Deo, rerumque diuinarum cognitione deſixam perpetuò haberet: ſtatum tamen, ac certum quotidie ſeponebat tempus, quòd creptum negotijs meditationi dabat. Singulis diebus antequàm illuceſceret, quatuor ſine intermiſſione horas, totidem ante noctem conſumebat orando: quòd ſi per occupationes continentis orationis flum abrumperè cogebatur, ijs expeditus primo quoque tempore illud re-

ſu-

fumebat, continuabatque, donec
iustum meditandi spatium confi-
ceret. Inter faciendum Sacrum,
tanta spiritus dulcedine perfundi
se sentiebat, ut vix posset à sua-
uissimis lacrymis temperare. Por-
rò is in celebrantis facie emica-
bat ardor, ut oculos intuentium
fulgore præstringeret, & animos
adorantium religione imbueret.
Peracto Missæ sacrificio, agendis
diuino Numini gratijs integram
dicabat horam: duas soluendo
quotidiè officij diuini penso. Pias
etiam intra singulas horas assue-
uit concipere meditatiunculas,
ut mentis aciem ad Ecclesiasticã
psalmodiam attentius percurren-
dam acueret, altiùsque defigeret
in vno Deo mentis intuitum.
Non semel euènit ut cum in se-
cretiori oraret loco à sensibus pe-
nitùs abstractus, & euecto sursum,
suspensoque in aere corpore, in

cælū animo raperetur, & terrenis rebus superior diuinæ adhæreret bonitati. In missionibus, quas frequenter obibat, vt supra vidimus, ad Brasiliæ mediterranea, solitus erat magnam noctis partem meditando consumere, somnoque detrahere, vt precibus adderet tempus: tumque maximè in noctis silentio suauissima cum Deo miscere colloquia, & cælestibus etiam gaudijs affluere. Quāquā orandi consuetudo loca iam omnia in facella verterat, quoties tamen copia dabatur, orabat in templo antè aram maximam, sanctissimamque Eucharistiam, vel in priuato Collegij sacello; haud ignarus quin Deus in sacris locis benigniùs audiret orantes. Ferè semper orabat flexis genibus; tanto spiritus ardore, vt ei cor è pectore exilire, animusque deficere videretur. Nihil ferè alicuius mo-

men-

menti aggrediebatur, nisi consulto prius, & propitiato per sacrificia, precesque Deo: tantumque meditando diuini hauriebat luminis, vt & futura prædiceret, & longè posita, ceu præsentia intueretur; nec rarò cogitationes hominum introspiceret. Familiare Iohani fuit difficillimarum rerum intelligentiam assequi, & recondita patefacere Sacræ Scripturæ mysteria: deque fidei Christianæ articulis tam scitè, & copiosè differere, vt quamquam altioribus non esset disciplinis instructus, eximios tamen Theologos in scholis diù, multumque versatos in admirationem adduceret: cogeretque fateri, quæcumque ille sentiret, diceretue ab æternæ sapientiæ fonte orationis studio hausta esse. Iuuandis licet hominibus assiduam daret operam, perennè tamen agendi cum Deo consue-

K

tu-

tudinem intermittebat nunquam. Nec hominum, qui ad eum consilij causa, ventitabant, congressibus impediri se sustinebat, quominus sermones de Deo suavi quadam dexteritate infereret: venustèque exempla Sanctorum è Vitis deprompta narraret, quæ fouendæ suæ, & aliorum pietati seruirent: ijs rerum diuinarum colloquijs tantum valebat, agebatque, vt traditum legamus vix quemquam cum eo egisse, quin aut alius omninò ac venerat, aut propè alius, inde recesserit.

Simon Ribeiro Castanho, vix pius, & honestus, iuratus affirmavit, visum à se Ioannem dum sacris operaretur, à sensibus alienatum coelesti quadam nitentem pulchritudine, & facie mirum in modum radiante. Beatissimam Virginem Mariam vnicè diligebat, solitus eam summa religione

colere, & *Matrem Admirabilem*
in omni sermone appellare, illius-
que opem suis in laboribus, &
periculis exposcere: ac tam indul-
gentem Aduocatam habere, vt ni-
hil ferè à Deo peteret, quin eius
intercessione impetraret. Nobilis
quidam Lusitanus vir summæ fi-
dei, & probitatis, narrabat sæpè
ab se repertum Ioannem in pago
Conceptionis, in quo parochum
diu egit, multa iam nocte submis-
sis orantem genibus antè aram,
templi maximam, in qua Deipa-
ræ imago colebatur; ibique im-
moto corpore perseuerantem;
donèc, ingruente somno, naturæ
necessitati paulisper cedens, humi
procumberet: aliquando Deipa-
ram, & Ioannem multos vltro, ci-
troque sermones habere; & à me-
dia ferè nocte ad lucem vsque
familiariter inter se colloquen-
do, tempus trahere. Archangelum

etiam Michaellem, cælestis militiæ
Principem, studiosissimè coluit, &
B. Iosephum, Sanctissimæ Virginis
sponsum: secundum hos Ignatiũ,
& Xauerium, quorum vitas, ceu
speculum, ad quod se compone-
ret, ante oculos semper habebat.

CAPVT TERTIVM.

*De animi submissione, & sui
contemptu.*

PRincipio maximè incubuit
eò, vt ædificij, quod in sum-
mum euehere perfectionis Euan-
gelicæ culmen moliebatur, altis-
sima iaceret fundamenta humili-
tatis: hùc meditationes, hùc pio-
rum lectionem librorum: hùc ser-
mones, hùc denique curas confe-
rebat omnes. Ita de se, suisque re-
bus humiliter sentiebat, vt se
mortalium omnium infimum iu-
di-

dicaret. Nihil in sermone frequentius usurpabat, quam Londini se natum esse, regnante Elisabetha, cum maximè per Angliam grassaretur hæresis: inde profectum in Lusitaniam vilissimi instar mediculi, omni prorsus humano subsidio destitutum: Vianæ, (id est nobile, & opulentum in Provincia Bracharensi Emporium) à viro quodam pio, Dei amore, comiter susceptum, & in Brasiliam missum, ut viuendi sibi quæreret facultatem: ibique diuini Spiritus instinctu, Societatem ingressum, & innumeris à Deo beneficijs cumulatū, de nulla re minùs, quam de gratijs, uti par erat, ipsi Deo agendis, & de procuranda animi salute cogitasse: quos cum ex intimo cordis sinu traheret humilitatis sensus, ad ipsos quoque audientium animos trans mittebat: eo etiam efficacius, quod perfe-

etiã multo in agentis manu,
 quàm in ore dicentis expressa
 demissio eminebat. In pauperum
 quippè tugurijs frequens erat, vt
 illorum seruiret commodis: nul-
 lum loci squallorem, nullam for-
 dium fæditatem, vt assideret be-
 nignè miseris, refugiebat. Virorũ
 verò nobilium domos, & aulas
 Principum rarò, nec nisi vocatus,
 adibat: dictitare solitus: *Quisquis
 in aula frequens est, fermè plus
 domum reportare de aulica, quàm
 in aulam tulerat.* Franciscum de
 Sotomaior Fluuij Ianuarij Præfe-
 ctum, sui amantissimum, non nisi
 pij alicuius negotij causà inuisi-
 re solitus: seriò affirmans se mi-
 nimo etiam temporis momento
 indigere, vt æternitatem lucrare-
 tur, procul à principum familia-
 ritate, & aulæ vsu. Ludouicus de
 Almeida Ianuariæ item Prætor
 Colonix, Ioannem sibi delegit

con-

confessarium : quod ille munus ,
superiorum mandato , inuitus li-
cet suscepit. Ceterum quia id ho-
noris magis, quàm oneris habe-
re videbatur, breui interiectò tē-
pore , tantum apud Ludouicum,
precibus, lacrymis, modisq; alijs
instittit, vt is importunis demum
precibus cesserit, & suam ad il-
lius voluntatem conformare coa-
ctus fuerit; & alteri ex Socijs lite-
ris, & probitate conspicuo onus
imponere.

Laicis etiam fratribus summa
cum animi demissione obedire
consuevit, ijsque loco cedere , &
primas vbique tribuere , quippè
qui se nullius inter homines no-
minis æstimabat; opus fuit, vt ma-
iores rei conscij, nimio se demit-
tendi studio modum ponerēt, ne
sacerdotis persona , quam gere-
bat, contemptui esset; & sui des-
picientia in iniuriam cederet pu-
blicæ

blicæ dignitatis. Modum namque virtutes habent, ac in medio quodam versantur; quod si excedant, in vitia degenerant. In more habebat suam coco per aliquot horas operam deferre: idq; singulis ferè diebus, atq; in vilissimis culinæ ministerijs se exercere: lances extergere, & quicquid in vsus mensæ patinarum, lebetumq; forduerat, repurgare; nec facile dictu est, quanta iubenti cū alacritate, & religione pareret; quasi in eo Dei loquentis vocem audiret. In valetudinarijs, & nosocomijs infirmorum curā gerere solitus erat, sternere lectulos, euerrere fordes, nec officia abiectiora defugere: vndecumque occasionem, & materiem abijciendi sese captare. Talem verò, tãtamq; modestiam, & submissionem necessariam esse dicebat, cū ad diabolum, superbiæ caput, debellandum; tum ad
Dei

Dei gratiam promerendam, & hominum benevolentiam comparandam: negabat enim quemquam è Societate Deo, ac proximis fideliter & fructuosè operam nauare posse; nisi contemptorem sui, & de se, suisque rebus humiliter sentientem.

CAPVT QVARTVM.

De vite asperitate, & corporis castigatione.

FVit quidem Ioannis vita absoluta vndiq; & consummata cunctis virtutum ornamento ad Euangelicam perfectionem comparatis, sed imprimis voluntaria corporis, & animi mortificatione, vt vulgò dicimus, mirabilis. Nam vbi primùm se addixit Societati, in suum seuire corpus institit, nunquam intermisso castigandi rigore, nec priùs seuiendi,

K 5 quàm

quàm viuendi finem fecit. Perpetuas agebat excubias aduersus carnis illecebras; haud ignarus intra nos esse hostem perpetuum, a quo dum viuimus tuti esse non possumus, qui eò perniciosior est, quò familiarior: eòque pugnare audaciùs, quò arma pugnanti faciliùs tribuimus, dum sè sui & voluptatibus indulgemus. Hunc sibi Ioannes hostem proposuit, quem acerrimo persequeretur bello: illius expugnandi causa, arctissima quodam modò seipsum obsidione cinxit: ferrea quippè catena saepiùs circumducta corpori, fortiterque constricta, non sine acerbissimo sensu doloris, se cruciari didicit, Xauerij, qui id suæ ad Deum conuersionis initio præstitit, exemplo motus; & licet ob necessariam in domesticis occupationibus corporis agitationem, dirissimam vexationem sentiret, patiendi tamè

amor,

amor, suiq; ipsius odium cruciatus
superabat; cum sibi persuaderet
prauas animi & corporis affectio-
nes illa quasi catena vinctas, in-
potestate habendas. Ab inita So-
cietate assuevit bis quotidie se
flagellis cædere: in nudo vti erat
vestitus, cubare solo: somnum
verò crebris interrumpibat suspi-
rijs, quæ in cælum, ceu amoris
iacula, emittebat; ne illo etiam
tempore, quod necessariae corpo-
ris quieti impenditur, animus re-
rum cœlestium meditatione va-
caret. Horrenti, textoque in mo-
dum indusij cilicio ferreis aculeis
armato, carnem domabat. Tam
nouas, ac multiplices se crucian-
di artes excogitabat, vt omnes in
eo curas, cogitationesque consu-
mere videretur. Totius vitæ cur-
sum ita instituit: vt singulos Lu-
næ, Iouis, & Saturni dies ab om-
ni cibo prorsus abstineret: Mar-

tis verò, Venerisq; simplici pane,
 atque vbi sitis vrgebat, frigida
 contentus esset. Ab esu carniū
 ad multos se continuit annos. Ul-
 teriùs in seipsum seuiendo proce-
 deret, nisi currentis impetum su-
 periorum imperium retardasset,
 qui certas illi leges, terminosq;
 quos nō excederet, præscripserūt.

Semel tantum, vt alijs morem
 gereret, reti:equo nunquam vsus
 est: perpetuò iteragendi pedibus
 morem tenuit, siue ad audiendas
 infirmorum confessiones per vici-
 nos Vrbi pagos, villasque itaret;
 siue in Prouinciæ mediterranea
 prædicandi Euangelij causa, ad
 multas leucas excurreret; siue ab
 vno ad aliud collegium se trans-
 ferret. Viatorio utebatur baculo,
 vt affectum morbis, & senio iam
 graue corpusculum sustineret: tā-
 taque celeritate iter agebat pedi-
 bus sæpè nudis, per loca diffici-
 lia,

lia, & saxis aspera, vt Brasilos ip-
fos itineris socios, duros alioqui
homines, & cursu velocissimos
longo interuallo præiret: cumq;
ad occurrentes passim lapides of-
fenderet, & tribuli altè infixi plā-
tas læderent, de currendi tamen
ardore nihil remittebat, perinde
ac si incommoda illa, vulneraq; cal-
caria currenti admouerent. In-
terdum insertas pedibus ocreas
iniec̄tis de industria scrupulis as-
perabat, vt hi plantas fauciarent,
nec sine acerbo sensu doloris, cō-
ficere viam posset. Hęc, & id ge-
nus alia Dei famulus sui castigā-
di corporis causā, illudq; in offi-
cio continendi, non modo præsta-
bat alacriter, sed in summis habe-
bat delicijs; identidem repetēs; *A-
cerbam sibi futurā vitā*, si vel vnus
dies vacuus cruciatib. abijisset.

Est in Brasilia enormiū quod-
dam culicum genus (*marigui* ab
inco-

incolis dicuntur) ad immanitatem
molestum ac importunum. Solent
hi maximam anni partem vias &
domos obsidere, transeuntibus &
& stantibus iuxta infecti, visu ter-
tri, sonitu ingrati, morsu terri-
biles: ceu bellum denuntient, pri-
mum sibilant, mox aculeum exe-
runt, & pungunt altè ac tenaciter:
nec mora, nec requies: vbi insi-
dunt, hærent, & fugunt sangui-
nem, incredibili læsorum dolore,
qui eos modis omnibus conantur
abigere, ne lanienam illam patiã-
tur. Hos Almeida auidus expe-
ctare, hilaris excipere, immo-
tus sustinere, pertinax negligere:
cum tamen flueret sanguis, & tu-
mor ex morsu existeret, doloris
vehementis signa, sed nullo sensu
dolentis: vt cum mollis ad acci-
piendum ictum esset, ad reddend-
um gemitum saxeus videretur.
Magna certè aliorum & commi-
fera-

feratione & admiratione, qui malo suo quantus ex eo morfu doloris sensus existeret, probè nocuerant: sed Almeida animum vel contemplatione auerterat, vel patientia indurauerat.

Illius flagra pro sacris habitibus, pignoribus, in argentea incluse-
runt theca Almeide gentis Dynastæ, & maioratui ea lege addixerunt, vt nullo vnquam tempore ad alterius familie Principes quauis ratione transferri, vel donodari liceret. Alia afflicti corporis instrumenta, alijs cessere viris nobilibus, quorum tactu mortales innumeri depulsis repente morbis, & sanitate recepta, præsentem senserunt diuini Numinis opem.

Verùm nihil fuit antiquiùs Iohanni, quàm motus animi a ratione abhorrentes quàm maximè frangere: seq; ipsum (quod præstantif-

tiffimum victoriæ genus est) vincere : argumento fit , quòd etiam læsus neminem vnquam facto , vel dicto læsit : quidquid sibi incommodi accideret, æquo , & imperturbato ferebat animo , idem semper, sibi que similis: nullo aduerso casu mobilis : ad eum ferè modum, quo subuectæ medio cælo nubes non sunt tempestatibus, & ventis obnoxie, quibus hæ nostræ inferiores agitantur : sed cælestem veluti naturam indutæ, cæli motus sequuntur constantes & ratos . Vt verò animo , ita & facie , quæ mentis speculum est, cælestem quamdam præferebat serenitatem, adeò vt a multis diceretur os Beati representare; nimirum vbique , ac perpetuò serenum & lætum .

CA-

CAPVT QVINTVM.

De paupertate, & Castimonia.

Non minùs enituit in Ioanne paupertatis amor, quàm animi moderatio; ex quo enim Christo in cruce confixus est, præter Christum sibi nihil reliquum fecit. Sic paupertatem amauit, nemo vt esset domi pauperior: dititare solitus cum Regio Psalte: *Quid mihi est in celo; & à te quid volui super terram? & cum B. Frãcisco Minoritarum parente: Deus meus, & omnia.* Vestitus ei vilis ac detritus erat: pallio utebatur varijs temerè affutis pannis deformato; vetusto item Breuiario. Paucos ad excolendum ingeniũ, & tuẽdam religionem libellos in cistella quadam è viminibus rudi opere contexta, domi asseruabat. Raræ cubiculi parietibus affixæ
pen-

pendebant Sanctorum è simplici
 chartà imagines, fouendæ pieta-
 tis gratia, & mentis ad Superos
 reuocandæ. Quinetiani pia mu-
 nuscula, videlicet rosaria, sacras
 icunculas, agnos ex cera conse-
 cratos, & id genus alia, ita non
 habere studuit, vt si quando ab a-
 lijs sibi offerrentur, gratū donantis
 animū multa humanitate collau-
 dans, gratiæ remitteret, ne earum
 rerum amore ipsius animus tene-
 retur. Nullam in nudo cubiculo
 habebat sellam, qua sederet: ceu
 militis perpetuò excubantis, ceu
 peregrini ad patriam properantis
 habitum, moremque indueret, &
 a cella in cælum profectioem
 quotidie adornaret. Præcipuo sē-
 per honore coluit nati in stabulo
 Pueri IESV mysterium, in quo
 summæ paupertatis, & clarissimū
 rerum omnium inopiæ dedit spe-
 cimen, vt ab illo mortales disce-
 rent,

rent, quàm sibi cordi esset paupertas, quam ipse statim vitæ initio amplexus erat: & illius exemplo ducti caduca despicerent, & amarent æterna.

Cæterùm licet Almeida Evangelicam paupertatem vnicè diligeret, aliorum tamen inopiam, quibuscumq; poterat modis, subleuare curabat. Miserrimum quæque studiosè cõplectebatur. Multa sibi à viris pijs & opulentis donata pauperibus distribuebat: eaque ratione diuitum charitatem, fouebat, & egentium consulebat necessitatibus. Solatia & remedia ægrotis, vestimenta seminudis, alia egentibus subsidia subministrabat. Cùmq; alius non dabatur miseris benefaciendi modus, se ipsum illorum obsequio, seruitioque dicabat, & miras ad id benè præstandum excogitabat artes; maximè vt pupillis, & viduis,

om-

omni destitutis ope, victum & vestitū quæreret. Maiori curā puellarum, quarum pudicitia ob angustias rei familiaris periclitabatur, honori prospiciebat, & commo: dabatque operam, conquisitis per Sacararias officinas eleemosynis, vt illæ constituta exijs dote, idoneis viris nuberent. Dicebatur iam vulgò *pauperum pater*: quo titulo gaudebat maximè, illumq; egregijs implebat, & illustrabat factis.

Par euangelicę paupertati condidit mundities fuit, & castimonia. Ab ineunte ætate didicit Deiparæ eximia religione colere, vt illius patrociniotectus domesticum superaret hostem, & virginitatis florem ad extremum vsque spiritum custodiret illæsum. Accessit intentasensuum omnium custodia, & insignis amor continentię, paricum libidinis odio coniunctus,

adeo

adeo vt minimas huius generis
labeculas, ipsumque horreret li-
bidinis nomen. Londini in An-
glia, vti huius operis initio dixi-
mus, in primo adhuc ætatis flore,
salacis fæminæ, quæ illum deperi-
bat, dolos elusit, & victoriam fu-
giendo comparauit, ratus vnicam,
certamque salutis viam, periculū
fugam esse, eamque maturam.
Iterum in Brasilia alterius auda-
ciam fæminæ, quæ multis eum il-
lecebris & lenocinijs ad turpe
flagitium incitabat, acri obiurga-
tione repressit. Sed cūm Satanæ
mancipium, casto Dei timore a-
biecto, serpentē in pectore amo-
ris foueret flammam, sēmel præ-
textu pij negotij Ioannem ad se
vocari iussit, & occasione capta,
solicitaui ad turpia: cohorrui is,
& surrexit discessurus: illa verò
amens apprehenso abeūtis pallio
retinere conata ire tentando per-
rexit.

rexit. Tum ille periculi memor,
Iosephum Patriarcham imitatus,
reiecto, vt liberiùs fugeret, ab
humeris pallio, celeri se fuga do-
mum proripuit, pallijque iactu-
ram fecit, vt candidam innocen-
tiæ vestem retineret.

Quam habebat cordis mundi-
tiem, eam externo etiam corpo-
ris habitu præferebat. Modestia
in eo summa elucebat, quæ laten-
tis in animo florem honestatis ex-
plicabat: erat vultus grauitas, non
tetrica, aut tristis, sed suauis qua-
dam hilaritate temperata. Caue-
bat etiam, atque etiam ne super-
uacanea locutione, curioso ocu-
lorum iniectu, aliove leuiori ge-
stu, vel minimam peccati labem
contraheret, qua purissimi can-
dorem animi aliqua ex parte fra-
daret. In decora item oris spe-
cie adeo sanctitatis fulgebat co-
lor, & quoddam Angelicæ lumen

in-

integritatis, vt intuentibus cum
cæterarum virtutum, tum potiffi-
mum pudicitiaæ amorem quasi af-
flaret. Narrabant multi ita se Io-
annis aspectu & modestia recrea-
ri, vt speciem delapsi è cælo in ter-
ram Angeli sibi viderentur intue-
ri. Porrò inter multas peccandi
illecebras, & Brasiliçæ gentis li-
centiam, raræ virtutis fuit, ita to-
tius vitæ cursum dirigere, vt ab
omni incontinentiaæ labe se præ-
stiterit prorsus immunem. Ad
custodiendam scilicet animi, cor-
porisque munditiem non castior
erat, quàm cautior: auertere à fe-
minarum aspectu oculos solitus,
illarum vitare colloquia; ieiunia,
aliasque vitæ asperitates adhibe-
re, defigere prætereà in vno Deo
mentis intuitum; nequa turpi ea-
rum rerum, inter quas necessariò
versabatur; specie commoueretur:
ita in se collectus totas animi vi-
res

res

res ad tuendam castimoniam cō-
ferebat . Nec omittebat Sanctif-
simæ Virginis , vt supra diximus,
auxilium assiduò implorare, cuius
patrocinio a carnis tentationibus
tutum se , ac victorem fore confi-
debat .

Cæterùm vti nullum in seipso
næuum qui animi candorem offu-
scaret , vnquam admisit : ita qui-
bus cum agere consuevit , eos si-
miles sibi, hoc est castissimos red-
dere cupiebat: nec vllam rem ma-
gis habebat in votis, quàm vt illi
mentis, corporisque munditie in-
tegritatem imitarentur Angelicâ.
Idcirco ad huius præsertim virtutis
studium omnes tum sermone
tum exemplo incitabat, & idonea
tradebat documenta, quibus im-
puri dæmonis vitarent insidias
nec se in obscenas effunderêt vo-
luptates . Sæpè contigit , (quod
ingentis prodigij loco haberi de-
bet)

bet) vt ex ijs nonnulli fædis, & importunis tentationibus agitati applicito corpori cilicio, quo Ioannes vtebatur, fenserint subito repressam carnis tyrannidem; depulsumque peccandi periculum; quasi illud à castissimo viri corpore virtutem traheret ad affectos etiã aliorum animos persanandos.

CAPVT SEXTVM.

Eiusdem Obediencia.

V Nam præ ceteris obediencie virtutem coluit eo nomine, quòd religiosæ perfectionis summam continet: & quod illius potissimum rationem haberi voluit Sanctissimus Societatis nostræ parens Ignatius. Colebat etiam obedienciam eam ob causam religiosiùs, quòd peculiarem

L Chri-

Christi humani generis Seruatoris virtutem esse sciebat: quam enim cæterarum virtutum formam hominibus seipsum ad imitandum proposuit; tamen singulari quodam priuilegio primas obedientiæ detulit: vltimumque vitæ actum obediendo conclusit: *Factus obediens vsque ad mortem.* Ut primùm Almeida in sacram tyrociniij palæstram intulit pedes, & acrem aduersus veterem hominem pugnam suscepit, omnem quicquam iudicandi facultatem exiit, in quo summa obedientiæ laus ponitur. Totum se ad Superiorum arbitrium finxit, Diuinum in illis numen venerans ex eorū voluntate omninò pendebat, non modò ad imperium, sed nutum intentus. Non Superioribus solum, quos Dei loco in terris habebat, sed inferioribus etiam, qui ab illis imperandi facultatem

ac-

acceperant, seruebat ea alacritate, & religione, vt apertè ostenderet Christo se magis, quàm hominibus obedire. Ad eum, huius exercitatione virtutis, euasit apicem per tres gradus ascendendo, in quos Sanctus Pater Ignatius obedientiam digerit, vt difficillima perinde, ac facillima summa perfectione obiret. Non erit ab instituto nostro alienum exemplum, aliquot commemorare, è quibus pronum erit de reliquis coniecturam facere.

Loandam, Urbem Angolæ principem, de qua in loco meminimus, Hollandi cum occupassent anno 1641. Franciscus de Sotomaior, Lusitanæ in Brasilia classis Præfectus, idoneam militum manuum nauibus eò conuehere decreuit, vt rei Lusitanæ extremo laboranti periculo subueniret. Vnum à nostræ Societatis Pro-

uinciale Sacerdotem postulauit, qui audiendis militum confessionibus, sedandis inter illos discordijs, alijsque pietatis Christianae officijs obeūdis nauaret operam; eaque ratione diuinum sibi numen placaret: neque enim nisi propitiato Deo, sperari posse de molestissimo hoste victoriam. Satis constabat illam expeditionem non minùs periculosam esse, quàm longinquam; virumque exigere Apostolico plenum spiritu, qui Præfecti votis, & Lusitanorum expectationi respōderet. Ergò Prouincialis, vt Francisco morem gereret, domi in publico Sociorum conuentu retulit, velle se vnum ex ijs ad missionem Angolanam deligere; proinde si quis ad ferendos illius labores, & iuuandos milites diuino se spiritu sentiret impelli, id palàm significaret. Tùm verò pulcherrima
 mul-

multorū ambitio se prodidit Angolanam petentium missionem: cuncti ad illam certatim dare nomina, seque vltro paratos offerre ad maris nauseam, ad famem, ad sitim, ad æstum, ad mortem, ipsam Christi amore, & animarum salutis causà tolerandam.

Omnibus tamen Almeida palmam præripuit, & Prouincialis vota alacritate præuenit. Illicò effætum corpus trahens ad illius se abiicit pedes: eamque prouinciam suis humeris imponi multis cum lacrymis postulauit: seque ad labores omnes, & ærumnas terra, marique ferendas paratissimum obtulit: nec quicquã deesse, (affirmabat ille) ad diuini Numinis instinctum, quo se iam dudum ad Angolanam expeditionē sentiebat impelli, nisi eius, quem diuinę voluntatis interpretem ducebat, imperium. Gratissi-

mum cunctis fuit flexis ante Pre-
 fidem genibus Ioannem videre,
 senio iam penè confectum, &
 morbis obrutum, lacrymas vber-
 tim fundere, & multis illam pre-
 cibus expeditionem ambire; ma-
 iore sanè animi ardore, quàm vi-
 gore corporis. Voti tamen com-
 pos non est factus: habita quippè
 vltimæ senectutis, qua grauaba-
 tur, ratione domi iussus est san-
 cto vacare otio, & obtemperandi
 studium, multaque pro Christo
 patiendi ardorem ad agendum
 cum Deo, Cælitibusque transfer-
 re. Alteri è Socijs ætate, & viribus
 firmiori illud tum fuit onus im-
 positum, qui multis postea labo-
 ribus in Angola consumptus, ex
 hac vita ad cæli patriam emigra-
 nit. Sux tamen virtutis non con-
 temnendum fructum Ioannes tu-
 lit: nam domi, forisq; & admira-
 tionè fuit vniuersis, & documèto.

Iam

Iam suo loco narrauimus, qua
animi alacritate, Socijs, qui ade-
rant, stupore defixis, furenti se O-
ceano exigua canoa commiserit,
vt ex Superiorum mandato, sub
ipsam Ignatij parentis diem, in
Sanctorum Collegio Sacris ad-
esset solemnij, quod re ipsa præ-
stitit, sedata repente procella,
marique pacato.

Iterum vectus equo cùm rapi-
dissimum fluuium transire vellet,
tentandi causa vadi, præcessit, vt
Prouinciali, qui ponè sequeba-
tur, illumque præire iusserat, qua
transeundum esset, ostenderet.
Ecce tibi medio in fluuio ingens
arboris truncus, quem radicibus
auulsum rapidus voluebat amnis
tanto in equum impetu incurrit,
vt fessorem sella excusserit, præ-
cipitemque in profundum effu-
derit alueum: iamque vorticibus
implicitus hauriendus videbatur

cùm repentè, addito diuina ope
 animo, profundo emerfus fluuio,
 ad vltiorem ripam saluus eua-
 fit, tam sibi constans, & præsens,
 ac si nullum prorsùs adijisset vitæ
 periculum. Quod ille Dei bene-
 ficium obedientiæ meritis accep-
 tum retulit.

CAPVT SEPTIMVM.

*Mira Ioannis post mortem virtus
 in sanandis morbis apparet.*

ET si multa, eaque præclara
 in omnibus Ioannis vitæ
 partibus eniteant prodigia, non
 pauca, nec obscura mortem pro-
 ximè secuta sunt, quibus diuini
 Numinis prouidentia famuli sui
 sanctitatem illustrare voluit, &
 partam in cælo gloriam, vti par
 est credere, hominibus testatam
 facere. Singula recensere nimis
 ope-

operosum esset, & fastidium lectoribus afferret: quæ magis eminent referemus, ne officio deesse nostro videamur.

Immane quoddam tuber cuiusdam fæminæ oculis incumbens faciem mirum in modum deformabat, & videndi vsum impedi-
bat; & quod periculosius erat, serpebat in singula momenta malum, nec multæ medicorum arti, remedijsque cedebat: ergò sudariolum Ioannis tinctum cruore fronti applicitum tuber confestim depulit, & videndi facultatem expeditam reddidit.

Dominicus Goncalvez Urbis Ianuariæ ciuis, membris iamdu- dum captus, & lecto affixus erat: & corporis morbum mentis æ-
gritudo cumulabat: tentatis omnibus frustra remedijs, Antonius à Rosa, vir pius, & honestus, partem indufij, quo Ioannes indui

solebat, quodque is ingentis loco thesauri, domi asseruabat, contractis infirmi membris admouit: è vestigio Dominicus mentis se compotem factum sensit: nec multo post corporis sanitatem recuperavit.

Ioannes Ferreira Coutinius in eadem Vrbe Presbyter ex continuo, & copioso sanguinis fluxu in apertum venerat vitæ discrimen: exhaustis iam cum sanguine viribus, corpore deficere, animo linqui cæperat: & ex ipso oris pallore, & ex recedentium albere oculorum mors esse in limine videbatur. Itaque humana ope desperata vertere se ad diuinam Ferreiraë domestici. Linteolum, quo iacentis in feretro Ioannis facies cooperta fuerat, moribundo applicant; illius tactu stetit confestim sanguis, redijt color viuis, & vires etiam integræ
de-

decumbenti redierunt.

Infans, *Maria* nomine, grauiori, quàm pro ætate, feбри correpta, eiusdem ope linteoli conuuluit protinùs.

Intererat aliquando Missæ sacrificio in Societatis templo *Beatrix de Aguiar*, cum subitum, passa animi deliquium, mortuæ similis in terram corruit. Ceterùm ubi auulsus à capite *Almeide* capillus iacentis caput attigit, nulla interposita mora, omnem sensum usum recepit: deinde mentis compos facta, suis ipsa pedibus domum redijt.

Tam vehemens capitis dolor *Lusitanum* vexabat puerum, ut de potestate mentis sæpè deijceret. Humani inops præsidij diuinum à *Ioanne* deprecatur; vittam ipsam, quæ illius brachium ligauerat, cum extremo laborans morbo incisa vena sanguinem,

L 6

misit,

misit, cingi sibi caput curauit: eoq; adhibito remedio, depulsus est dolor, & mens etiam restituta.

Ignatio de Abreu inter edendum spina transfuersum hæsit in gutture, adeoque tenaciter, vt nulla humana ope excuti, extrahiue posset: morti iam proximus Ioannis auxilium implorauit, & Deiparæ coronam, quæ demortui contigerat corpus, de collo suspēdit. Ecce tibi faucibus auulsa in stomachum spina descendit, eaque ratione periculo explicatus Ignatius grates Ioanni referre non destitit.

Duo germani fratres non minus moribus, quàm morbis similes, diuturna languebant febris: medicamenta complura, ne quicquam experti erant: ergò Ioannis vestem sæpiùs osculantur, frontis, & pectori apprimunt non minori fiducia, quàm pietate; nec spe
fru-

frustrantur sua, recuperata pro-
tinus sanitate.

Ingens noxij humoris copia in
sinistrum Antonij Correx latus
defluerat, ibique collectum in-
star saxi induruerat; nulla chirur-
gorum arte ab eo, quem semel
infederat loco, pelli poterat. Ac-
cessit tumoris appendix dolor a-
cerbus, cui ferendo infirmi vires
non erant. Destiterant à curatio-
ne chirurgi, quòd, & inutilem, &
malo peiorem aduerterant: qua-
re Antonius illorum destitutus
ope, intercessorem apud Deum,
Ioannem adhibuit, ac eius reli-
quias affecto lateri applicauit;
harumque virtute statim sensu
doloris caruit, & tumor euanuit;
nec humoris vllum, nec depulsi
mali vestigium remansit.

Erat de mancipij Angolani sa-
lute prorsus conclamatum: cæ-
perant iam obrigescere pedes,
pe-

pectus intumescere, spiritus vitæ
 ingenti pituitæ copia obstrui: te-
 nuis tantam cordis pulsus vitæ
 restabat indicium. Acerbam mi-
 feri vicem dolens Ioannes Lopez
 de Lago, Christianæ Catechesis
 libellum, quo Almeida dum in-
 viuis esset, utebatur, capiti de-
 cumbentis admouit; simulque
 præcepit adstantibus, vt abiecti
 in genua orationem Dominicam
 cum Salutatione Angelica semel
 pronuntiarent. Quam deplorata
 salus, tam prompta pietas fuit: &
 suus pietati fructus respondit: fi-
 nitis precibus penè mortuum
 reuixit: mancipium, oculos ape-
 ruit, bene valuit.

Costa quidam Lusitanus ex
 collecto circa digitum manus dex-
 træ noxio humore malignum vl-
 cus contraxerat. Periculum erat
 ne sensim serpendo manum cor-
 riperet, & brachiū inficeret, quod

aut

aut secari necesse esset, aut neglecto mori: magna vi medicamentorum nihil profecit: itaque decretum vt amputaretur digitus, quod maxime horrebat ægrotus. Ad Ioannem igitur pro-uocauit à medicis: minori impendio salutem recepit: immitti iussit eius reliquias ossium in vas aquæ: hanc bibit; vix dum biberat, cum vlcus resedit, virus euauit, digitus ad statum redijt, & manus digitum nouit, & suum fecit.

Ludouicus Ribeiro, Franciscus Rodericius, Sebastianus Ribeiro, Franciscus Oliveira, & Iuliana de Cordoua; multique alij cum Brasili, tum Lusitani, tam cruciabantur capitis doloribus, vt nec constare sibi satis possent, nec quicquam seriò cogitare, aut facere, immani torti vertigine: Cæterum vbi se Ioannis precibus com-

commendarunt, compressus est dolor, & capitis vertigo sublata.

Quod attinet ad morborum curationes, eæ tot sunt, vt vix numerari possint: quapropter pluribus abstinemus: maximè quia ex ijs, quæ hæcenus descripsimus, facile erit de reliquis coniecturam facere.

Emanueli Ferreriæ ingens faucium tumor sic viam animæ obstruxerat, vt nisi ægerrimè spiritum ducere non posset: iam iam suffocandus videbatur: Ioannis os applicuit gutturi: peruasit ad gulam obstructam virtus; laxauit reciprocandi spiritus vias: auram liberè postea, & accepit, & reddidit.

Antonio Correx à Costa malignum vlcus cirçà ilia natum erat, tumidum, & liuidum, pureq; virulento plenum, quod eum dies multos lecto affixū tenebat, nulla

la spe curationis. Ergò Almeida
reliquias sibi applicari iussit; ha-
rumq; virtute, confestim abscef-
sit vlcus, tenui vestigio relicto,
quantum satis esset ad fidem cu-
rationi faciendam.

Diuturnum, ac periculosum
morbum, quo Didacus Coellius
de Albuquerque confictabatur,
is momento depulit, admoto re-
uerenter capiti Ioannis pileolo.

Id pium, & lepidum: quidam
è nostris Socius vitulo contractis
tibiærum neruis, & pedibus fæ-
dum in modum distortis nato,
Mariæ Ribeiræ precibus indu-
ctus, signum Crucis impressit, &
Almeidæ opem ad illum curan-
dum implorauit: rem miram: pau-
lo post vitulus rectis insistere
plantis visus est, cruribusque niti
solidis, ac firmis: mox currere, lu-
dere, & toto vagari, ac lasciuire
campo cæpit, cunctis qui ade-
rant,

rant, rei admiratione defixis.

CAPVT OCTAVVM.

Alia alibi gesta admirabilia.

BAhiæ, carnosum tuber Sacerdoti è nostris, cui Simon Costa nomen, occupauerat occupat, & lapidis instar induruerat: ex eo periculum quod radices egerat, seque diffuderat: nec præcidi sine multarum iactura partium poterat. In arcto positus noueindiale sacrum Ioanni institit: eo peracto cum conclamatum dicerent chirurgi, mollescere tuber visum est; detumescere, donec emisso pure dimisit insolentiam, & reliquis se partibus æquabile reddidit: eoque admirationem exciuit, & pietatem erga Ioannem excitauit.

Ancillæ, cuiusdam filiola gra-

ui

ui oppressa morbo nullis poterat artis medicæ leuari subsidijs: actum de illa putabant omnes: huic Maria Bulliona fœmina Lusitana, Ioannis effigiem admoovit, & illius tactu sanitatem reddidit.

In quadam conficiendi sacchari officina *Pitanga* nomine, infans annos non amplius duos natus, morti iam proximus semel, ac iterum tactis *Almeidæ* reliquijs, mortem euasit; ita geminato beneficio viri sanctitas clariùs enituit.

In *Portu securo* (sic Lusitani appellant à tutissima nauium statione Emporium) offis cuiusdam tactus, quod ibi summa veneratione colitur, multis morbo laborantibus saluti fuit.

Spiritus Sancti Coloniam, quã Ioãnes olim multos incoluit annos, ad Superos iam translatus
be-

beneficijs cumulare non destitit.

Illud in paucis memorabile, quod anno à Christo nato. 1658. In oppido eiusdē Coloniae nomine *Victoria* contigit. Dionisius Brauo iam destitutus a medicis non tam cum morbo, quàm cum morte luctabatur: illi quippe laxato peritonæo in scrotum intestina defluxerant, & concepto extra destinatum sibi à natura locum frigore, obriguerant. Tentatis omnibus frustra remedijs ut suum se colligerent in sinum, mortem opperiebatur in horas: Aderat illi Collegij Societatis Rector, ut institutis ab Ecclesia precibus animam agentem iuuaret: is diuina plenus fiducia scriptam Ioannis manu epistolam, quam apud se habebat, moribundo admouit, & Pater & Ave a lecto assidentibus attentè dici præcepit: vix orandi initium

fa-

factum, cum effusa intestina in suum se recepere locum: & ægrotus qui mortuo similis omnibus iacebat sensibus destitutus, & loquendi facultatem amiserat, reuiuiscere visus est, factusque iterum loquendi potens, liberiùs iam meante spiritu, oculos aperuit, & contenta protinus voce sanum sese, & salutem sibi à Ioanne exoritam exclamauit, uti re ipsa compertum est.

Catharinam Alurez vlcerosus cancer inuaserat, & quàm molliores & carnosiores sunt partes, se insinuans, vnam è mammis insederat. Emicabat foras per ingentem tumorem periculum, seque cum horrore prodebat: quin & respirandi potestatem miseræ ademerat; cui demùm expirandum esset, nisi Ioannes, quem inuocauerat, opem tulisset. Recessit cancer, nullo sui vestigio relicto.

262 *Lib. III. De Vita*
licto ad securitatem.

Scrua quædam nobilis Lusitani Francisci Bullionij, in ipsomet puerperio cum morte conflictabatur: mortuus quippè illi fuerat in ytero fætus: nec is aut a parturiente eijcij, aut ab obstertrice extrahi sine præsentis discrimine poterat, quod situ transuersus erat. Octo iam dies acerbis cruciata doloribus, & inedia confecta penè a notis derelicta, propter intolerandum fætorem, quem cadauer illud emittebat, mortem habebat in visceribus: cum illius misericordia motus Rector Collegij Societatis ad eam inuisendam venit, deferens litteras Almeidae manu scriptas, easq; moribundæ applicuit. Remiram: Subitò fætum eiecit, & meliùs habere cæpit, donec breui conualuit.

Alterius pectus faminae vlcus

infecerat omnium iudicio insa-
nabile : vlceri accessit tumor in-
gens & febris vehemens . Chi-
rurgus remedia nescio quæ præ-
scripserat : vicit tamen curam
omnem , artemque malum pro
desperato a cunctis habitum .
Ergo infelix Ioannem in auxiliū
vocat, eiusque epistolam adponit
vlceri: ac eo ipso momento tem-
poris perfanata est .

Ad Capitis frigidi promon-
torium Brasila fæmina è partu
periclitans , epota frigida, quam
Ioannis reliquæ tinxerant, nul-
lo negotio fætum edidit .

Quidam religiosus Carmeli-
ta, Thomasia de Lima, duæ pu-
ellæ Lusitanæ , & complures alij
ex omni ordine , atq; ætate mor-
tales, varijs affecti morbis , Ioan-
nis ope, sanitatem recuperarunt .

Ioannem Diaz. S. I. laicum,
vehemēs, ac diuturna febris lecto

affi-

affixerat : accidit aliquando ut
 occulto quodam spiritu motus
 solito vehemētius salutem à Deo
 exposceret, & Ioannis auxilium,
 ut voti compos fieret, implora-
 ret. In medio orationis ardore
 audiit Almeidam clara sibi voce
 dicentem : *Xerapim* quod Brasi-
 licæ linguæ vocabulum, *Vis me-
 cum venire* significat : cui in-
 firmus, *Præsto sum, mi Pater* su-
 bitò respondit: subiunxit Almei-
 da : *Patienter feras morbi dolores* :
 His dictis, diuturna febre se Io-
 annes liberum sensit, nec multo
 post perfectè conualuit.

Aethiopsis cuiusdam pes pu-
 tridus, proximèque ressecandus
 ne reliquum corpus inficeret, Io-
 annis ope pristinae sanitati & vi-
 sui restitutus est.

In oppido Sancti Pauli femina
 quædam ex partus difficultate
 deplorata, appensis ad collum
 eius-

eiufdem Almeidae reliquijs, fa-
cili ac felici partu fetum edidit.

Recifij (ita vocant munitiffi-
mam ad Pernambuco arcem)
laborabat calculo Ioannes Men-
doza : die quodam cum fe vehe-
mentiùs dolores intenderent, nec
quidquam multis adhibitis re-
medijs de rigore remitterent, ve-
stem, qua Ioannes viuens ute-
batur, affecto admouit corpori :
confestim mitigatis doloribus e-
lecto surrexit, valetudine in po-
fterum gaudens integra & con-
ftanti .

Maria Cæfar, Ioannis Fernan-
dez clariffimi Ducis coniux, Pa-
fchalis Pereira, Ioannes Pimen-
ta, Antonius de Silua, & per-
multi alij Lufitani, & indigenæ
grauibus affecti morbis, partim
tactis Almeidae reliquijs, partim
illius inuocato nomine, conua-
luere protinùs .

M

Non

Non minùs enituit Ioannis virtus in liberandis energumenis, quàm in depellendis à corporibus morbis. Olindam propè femina quædam diù, multumque a malo exagitata dæmone, sano dènum consilio Ioannis offis particulam collo sibi alligari curavit; cuius virtute effectum est, vt dæmonis confestim tyrannidem excusserit.

In pago Iguaricù ingens dæmonum turba puellam quandam arripere solita, nullum vexandi miseram finem faciebat. Solemnes non semel adhibitæ adiurationes; quarum vim hostium pertinacia, occulto Dei iudicio eludebat: saxei ad sacras induerant preces. Ignatio Societatis nostræ parenti, & Almeidæ eius filio, liberatæ puellæ decus reseruari videbatur. Itaque Collegij. S. Rector, postquam

quàm Socij multas ad Deum fuderant preces, & ipse diuinam hostiam ad aram immolauerat, Sacrum numisma Ignatij effigie expressa, & Almeidæ reliquias ad energumenæ collum amuleti loco, appendi iussit; quibus illa munita præsidijs, molestum protinus abegit hostem; & in posterum Ignatij & Ioannis tutelæ se commisit; haud ignara quantis apud Deum, & quàm propitijs intercessoribus niteretur.

Illud longe illustrius, & mirabilius Pernambuco cōtigit. Anno Salutis humanæ M.DC.LVII. Quidam optimæ indolis adolescens in Societatis gymnasio humanioribus litteris nauabat operam: huic aliquando Satan se spectandum præbuit religiosi viri habitu, grandi macie deformis, & oculis ad modestiæ normam, compositis. Ac primùm se illi o-

stendere valde benignum, & affabilem: quin etiam multa consulere, quæ speciem præ se ferebant honesti, vt ijs deceptum, facilius postea in fraudes, exitiumque induceret. Pauci abierant dies, cùm deposito religionis habitu, Aethiopis personam assumpsit; illaque studiosi oculis repente obiecta, Satanam se prodidit. Exinde detracta iam larua comparere specie varia; inculcare passim turpia: nullam quietis partem misero concedere. Horrendis sæpè illum visis perterrere vt exanimaret; & a cõtemplatione cœlestium ad curam & tutelam sui abduceret. Semel ei per ingentem terræ hiatus vastam & profundam ostendit foueam; flammis, fumoque fætido vndantem: partem scilicet inferorum, in qua volui vidit certos quosdam homines sibi no-

tos,

tos, flagitijs famosos, qui tum
in Brasilia viuebant, specie hor-
ribili damnationem præferen-
te: quo percussus spectaculo ve-
hementer cohorrui: sed, vti so-
lebat, cum in eiusmodi ostenta
incideret, magistrum spiritus a-
dijt, & visi participem & timo-
ris fecit: qui vt erat imprimis
cautus, & probè nouerat quàm
timeret demon Ignatij Societatis
nostræ parentis nomen; & quàm
tum rebus miris per Brasiliam
gestis Almeida clarus esset; di-
uino, vt euentus docuit, instin-
ctu motus, consuluit adolescēti,
vt illorum nomina inuocaret, &
pileolum, quo Ioannes viuens
vsus fuerat, præ manibus tene-
ret, cum ipsum hostis inuaderet:
quibus ille munitus armis sic ab
se abegit Satanam, vt nunquam
se illi quandiū vixit, spectandum
dederit.

Plures certè menses huiusmo-
 di Satanam inter & studiosum
 pugna tenuit; quam illustris Cæ-
 litum apparitio paucis post die-
 bus clariorem reddidit. Nam
 cùm domi orationi vacaret ado-
 lescens, cælo repentè delapsi af-
 fuere multa nitentes luce Igna-
 tius & Almeida, qui orantem
 iucundo intuitu, mirèque bene-
 uolo solati, videri desierunt. Rur-
 sum die xxvi. Augusti insequen-
 tis Anni M. DC. LVIII. cum Mis-
 sæ Sacrificio interesset in Socie-
 tatis templo, eosdem vidit Cæli-
 tes instar Solis confulgentes: &
 Almeida ita ipsum est allocutus:
*Vt quæ tibi euenerunt hætenus, ea
 apud omnes certam fidem faciant,
 tuum ne moreris adire magistrum,
 illiquè meo significabis nomine, in
 cubiculo P. Rectoris bursam exho-
 loserico asseruari, quæ corporis mei
 particulam continet recenti adhuc*

im-

imbutam cruore. Hæc dixit, & cælo cum Ignatio receptus, templo afflauit diuinam fragrantiam. Adolescens verò illa Beatorum specie mirificè recreatus, Magistrum confestim adiit, eumque de re tota certiozem fecit: qui adhibita statim diligentia, comperit ita se rem prorsus habere, ac Ioannes dixerat. Affecit hic casus ingenti admiratione vniuersam Pernambucæ Coloniam: multumque Ioannis famæ & sanctitatis gloriæ adiecit; vtpotè qui Ignatio solemnibus Ecclesiæ ritibus inter Cælites iam relato, comes additus apparuit adolescenti clarissima circumfusus luce, eumque iuuit sui ope pileoli ad tartareas fugandas potestates: quo satis constitit multum apud Deum gratia & authoritate valere; filiūque proximè secundum parentem Ignatium esse apud superos,

&c

& plurimum inter nos posse.

Et quidem de Vita & gestis Almeidae hactenus. Hic quasi in termino longae confectae viae positi oculos ad decursum spatium reflectentes, quae ad lectorum profectum facere possunt breui periodo colligamus. En Almeida qui ex Anglia in Lusitaniam diuina prouidentia missus, & heresis periculis explicatus, doctrinam fidei & morum alieno in solo hausit: adultus Societatem iniit, eiusque instituti rationes ritè seruauit: studijs operam dedit; & ijs absolutis, sacris initatus communi animorum saluti ex officio vacauit. Remotã ac barbaram gentem longe ab Europa excoluit, non minùs documentis, quàm moribus. Domi perfectus, foris utilis: sibi intentus, alijs inuigilans: maioribus curis Deo impensis, cæteris in
pro-

proximos deriuatis : rationem
sui imprimis habuit ; aliorum
non neglexit : obiuit religionis
munia , conuersionis exercuit :
virtutibus iuxtà , & rebus mirè
gestis clarus . Vitam illibatam
sancta mors excepit , quam exi-
mia est fama consecuta , pigno-
re immortalis gloriæ , qua piè
credendum apud Deum frui, re-
licto . Eius ego memoriam cu-
stodire , & propagare scribendo
studui, vt cum illius gloriæ, tum
nostræ vtilitati seruirem ; quo-
rum alterum si minus consequi
per inelegantiam styli potui ; al-
terum propter narrationem re-
rum consequi me spero: ea quip-
pè sola species exempli obiecta
oculis legentium , sine vllis ille-
cebris, lenocinijsque eloquentiæ
ad imitationem tum domesticos,
tum externos inuitabit, qui mihi
præter Dei Opt. Max. gloriam,
quam

quam præ oculis habere Ignatij
 filij debemus, palmarius & præ-
 cipuus est in hac scriptione finis
 propositus: quo certè obtento,
 iustam, imò & vberem laboris
 impensi in scribendo mei merce-
 dem accipiam; quàm in lucro
 ponam ad noua in publi-
 cam vtilitatem fœnora
 exercenda.

F I N I S.

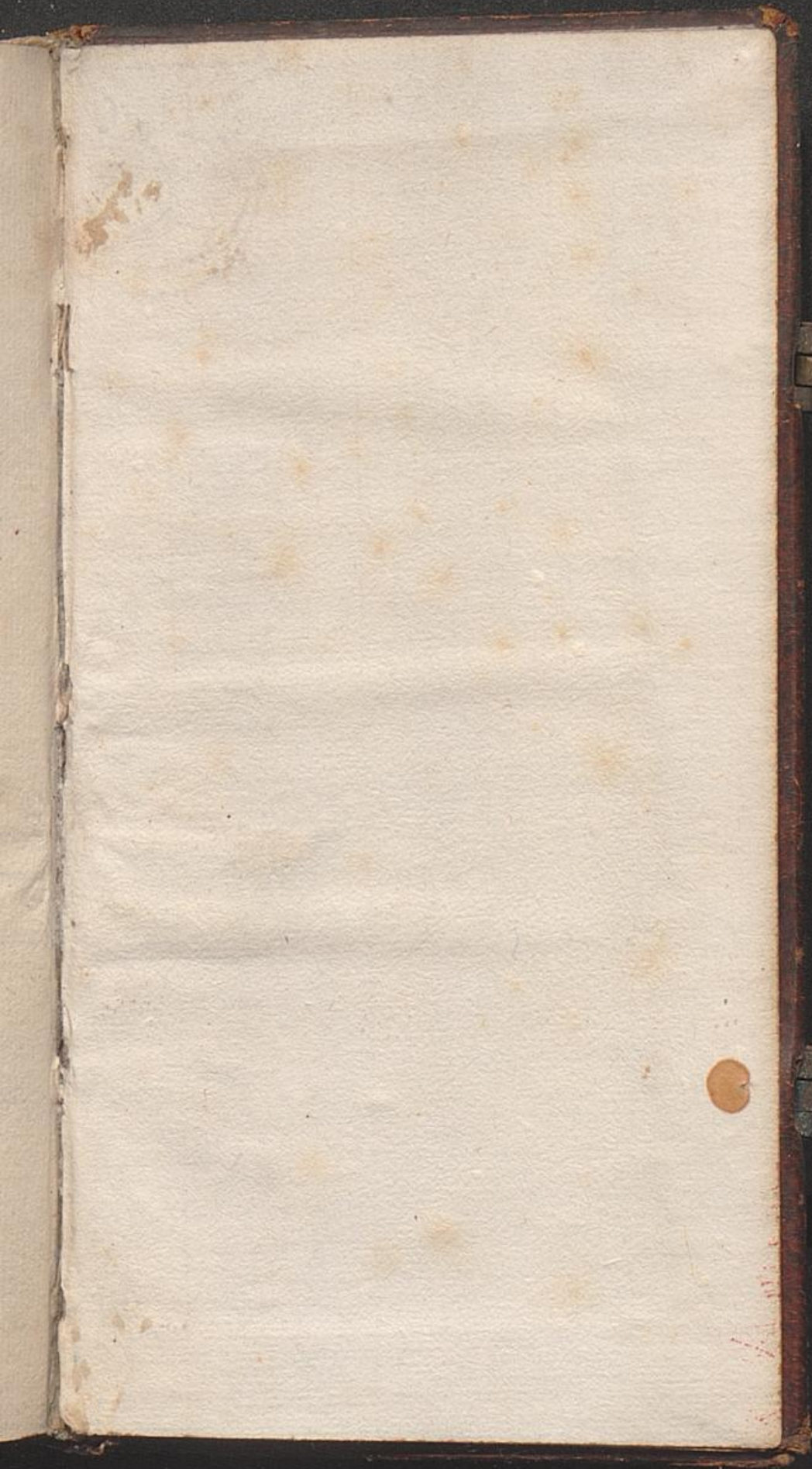
<i>Errata</i>	<i>Corrige.</i>
Folio 3. ad	ac.
fol. 7. morabitur	morabatur.
fol. 13. turpidine	turpitudine.
fol. 57. Dea	Deo
fol. 94. partes	patres.

natij
pre-
finis
nto,
oris
erce-
cro

atur.
line.

11
11

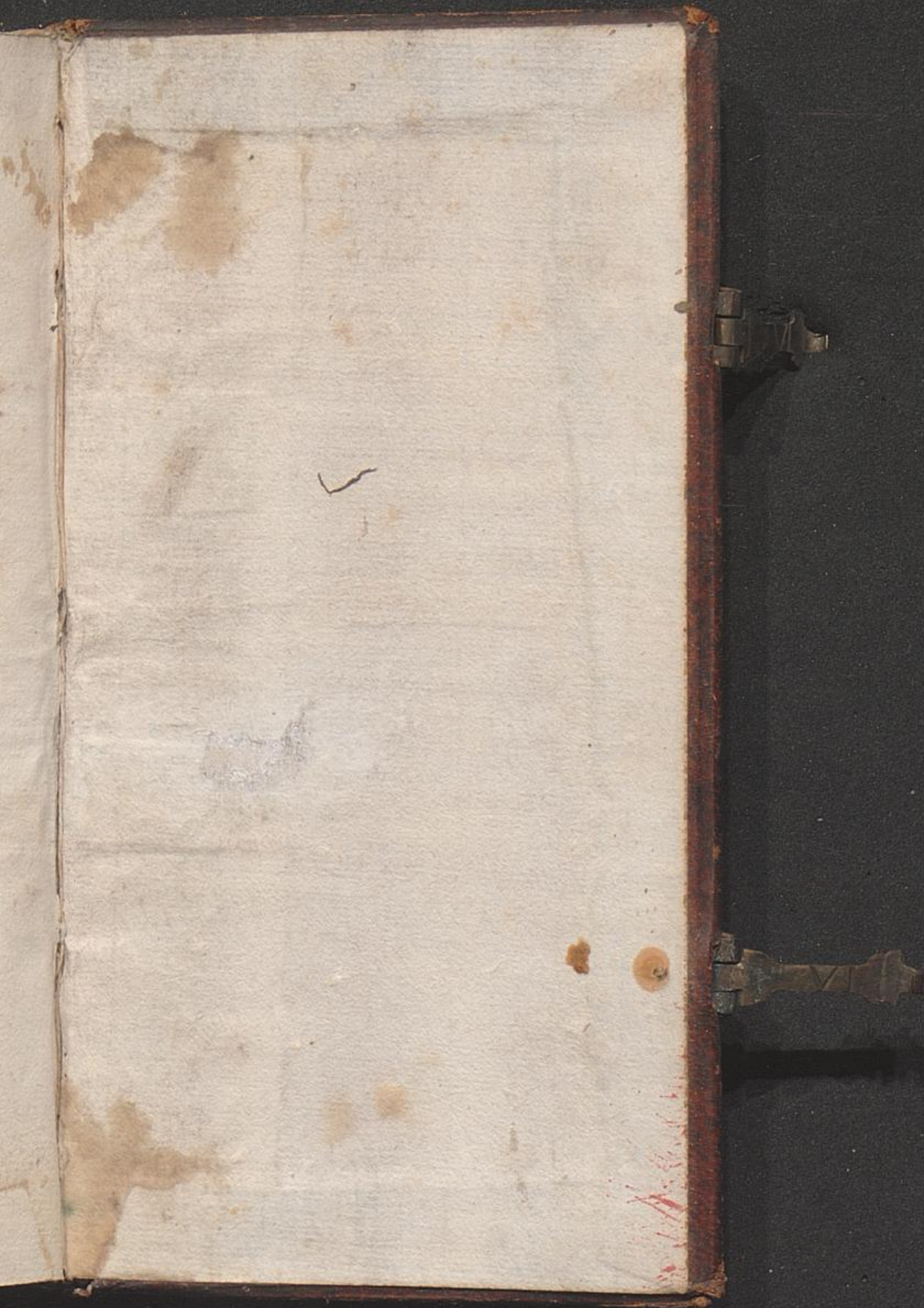
Faint, illegible text or markings on the page, possibly bleed-through from the reverse side.

511
310

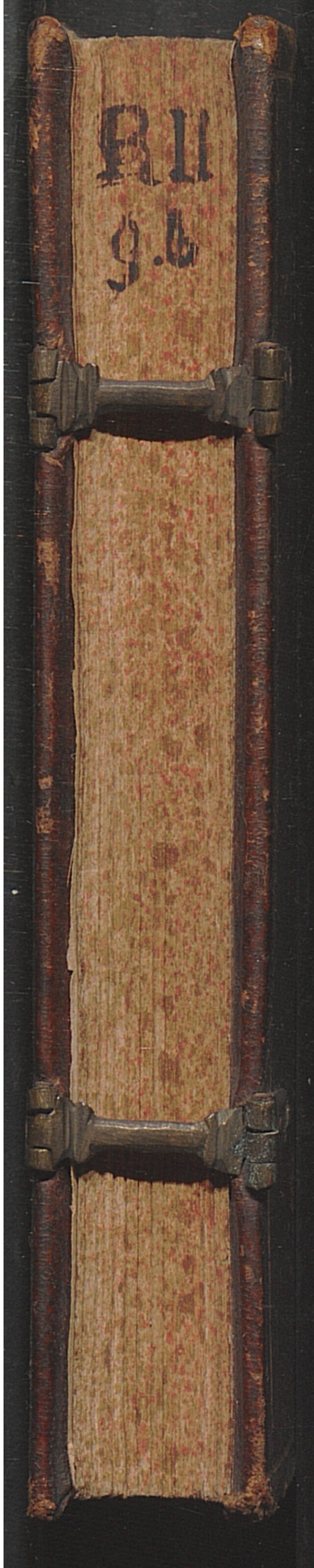
X

Th
2513

Ru
g.b